

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

Sarajärvi Reeta
Lapsen laulanta kotona

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatuksen koulutus
2014

Varhaiskasvatuksen koulutus Varhaiskasvatuksen koulutus		Tekijä/Author Sarajärvi Reeta Piritta	
Työn nimi/Title of thesis Lapsen laulanta kotona			
Pääaine/Major subject Varhaiskasvatus	Työn laji/Type of thesis pro gradu -tutkielma	Aika/Year 2014	Sivumäärä/No. of pages 80 s.
Tiivistelmä/Abstract <p>Lasten laulamalla kertomista on tutkittu vähän, vaikka lasten laulamista ja sen omaksumista on luokiteltu eri tavoin. Tutkimuksessa tarkastellaan lapsen spontaaneihin lauluihin sisältyvää ja liittyvää kerrontaa kotona. Työ sijoittuu kerronnallisen tutkimuksen ja lapsuudentutkimuksen alueille ja siinä on etnografisia ja etnomusikologisia piirteitä.</p> <p>Tutkimuksessa kysytään: Millaista on lapsen laulanta kotona? Lapsen laulanta katsotaan kerronnan ja runolaulun näkökulmasta. Lapsen tapaa kertoa laulamalla tarkastellaan osana ihmissuhteita, perheen kerronnallisia käytänteitä ja konkreettista ympäristöä.</p> <p>Tutkimuksen tekemisen paikkana on koti. Aineisto on tuotettu 4-vuotiaan tytön ja hänen äitinsä välisessä suhteessa. Aineisto on kerätty lokakuun 2013 ja helmikuun 2014 välisenä aikana. Se sisältää lapsen laulamalla kertomista, jota tutkimuksessa nimitetään laulannaksi. Tutkimusmateriaali sisältää pääasiallisen aineiston lisäksi lapsen ja tutkijan välisiä keskusteluepisodeja ja tutkijan tutkimuspäiväkirjan. Aineistoa on lähestytty erilaisin lukutavoin; teemoitellen, katsoen laulanta laajemmassa ympäristössä ja kirjoittamalla. Laulujen säveltä on analysoitu, vaikka melodiakulut jäävät pääosin näkymättömiin tässä tutkimuksessa.</p> <p>Lapsen laulanta on spontaania ja omalakista. Siinä näkyy lapsen kokemuksia, ympäröivää maailmaa ja kulttuurisia piirteitä. Lapsen laulanta ei vastaa aikamme vakiintuneita käsityksiä laulamisesta. Se on vapaata, hetkessä syntyvää improvisaatiota, joka ei toistu samanlaisena. Laulanta tulee kuuluviin leikin tai muun toiminnan yhteydessä persoonallisesti ja ennakoimattomasti. Lapsen liike ja laulannan sävel sulautuvat luontevasti toisiinsa. Lapsi tulkitsee uudelleen myös valmiita lauluja tilanteesta, paikasta ja tunteestaan riippuen. Laulanta on prosessimaista, eikä sillä ole vakiintunutta muotoa. Laulanta on aivan kuin tila, mikä tulee hetkittäin kuuluviin lapsen kerronnan jatkumossa.</p> <p>Tutkimus laajentaa länsimaisen kulttuurin käsitystä laulamisesta. Lapsen laulannan tarkasteleminen auttaa huomaamaan ja arvostamaan keskuudessamme elävää, omaleimaista, rikasta ja monimuotoista kerrontaa. Tutkimus avaa uusia näkökulmia lapsen maailmasta kasvatusalalla ja musiikin parissa työskenteleville sekä vanhemmille.</p>			
Asiasanat/Keywords lapsen spontaani laulaminen, lapsen laulanta, lapsen kerronta, runolaulu			

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys	4
3	Laulamisesta	6
3.1	Laulamisen historiaa	6
3.2	Nykykulttuuri ja laulaminen	7
3.3	Spontaanin laulamisen vaiheista	11
3.4	Lapsen laulanta osana lasten kulttuuria.....	13
4	Tutkimuksen taustaa	16
4.1	Kerronnallinen tutkimus	16
4.1.1	<i>Laulanta kerronnan muotona</i>	16
4.1.2	<i>Runolaulu</i>	18
4.2	Lapsuudentutkimus	20
4.3	Etnografia ja etnomusikologia	21
4.4	Äiti tutkijana kotona	23
4.5	Musiikillinen kasvuympäristö	27
5	Aineisto, sen lukutavat ja tulkinta	29
5.1	Aineiston kuvaus.....	29
5.2	Aineiston keruu	30
5.3	Lukutavat	32
5.3.1	<i>Aiheen löytyminen</i>	32
5.3.2	<i>Näkökulmien löytyminen</i>	33
5.3.3	<i>Analyysitapana kirjoittaminen</i>	39
5.3.4	<i>Tuutilaulu-episodi</i>	41
6	Tulokset	51
6.1	Laulanta leikin säestyksenä.....	52
6.2	Lapsen lauluinen kieli	53
6.3	Lapsen laulanta kuin runolaulua	56
6.4	Liike laulannassa.....	59
6.5	Laulantaan vaikuttavia elementtejä.....	60
7	Tutkimuksen arviointi ja luotettavuus	63
8	Pohdinta	68
9	LÄHTEET	72

1 Johdanto

*... Nyt aurinko paistoi, nyt aurinko paistoi, aivan kaatellen.
Lallan sade, lallan sade, taputan aijajai.
Aijajai taputan, aijajai taputan
hienon sateen lallallaa...*

Pro gradu -tutkimukseni olen tehnyt kotona äitinä. Tutkimuksessani kuvaan neljävuotiaan tyttärenti, jota kutsun työssäni Lotaksi, omiin spontaaneihin lauluihin sisältyvää ja liittyvää kerrontaa. Spontaanista laulamisesta on kyse silloin, kun lapsi laulaa ilman aikuisen aloitetta, omasta halustaan ja omassa tahdissaan (Fredrikson 1994, 52). Lapsilla on monenlaisia tapoja kertoa asioista (ks. Viljamaa 2012, 80–95). Yksi tapa on laulamalla kertominen. Laulaminen näyttää olevan tyttärelleni yksi väline ympäröivän maailman kohtaamiseen. Laulaminen on kuulunut aina myös omaan elämäni. Se tuntuu tutulta tavalta olla maailmassa.

Haluan tutkimuksellani tehdä näkyvämmäksi lasten luontaista tapaa kertoa laulamalla. Nimitän tätä lasten kerronnan muotoa laulannaksi. Kuulen siinä jotain sellaista, mitä puuttuu muunlaisista kerronnan muodoista. Lehtonen (2010, 243–246) kirjoittaa musiikin olevan kieltä vanhempaa ja sillä olevan suora kanava ihmisen arkaaisiin, ei-kielellisiin kehitysvaiheisiin; musiikissa kohtaamme kaikki ydinminuutemme puolet ja ajan kulumisen.

Lasten laulamista on tutkittu ja luokiteltu eri tavoin mutta laulamalla kertomisesta on tehty vain vähän tutkimusta. Muun muassa Fredrikson (1994) määrittelee tutkimuksessaan spontaania laulua ja enkulturaatioprosessia, ja Ahonen (2002) tarkastelee esikouluikäisten lasten säveljärjestelmän omaksumista laulamisen näkökulmasta. Bjørkvold (1991) käsittelee musikaalisuuden osa-alueita ja kehittymistä eri ikäkausina. Hän pitää lapsen spontaania laulamista lasten omana kulttuurin muotona.

Peilaan lapsen laulamista aikaan, jolloin aikuisetkin lauloivat arkipäivän tekemisiään, ilojaan ja surujaan ja olivat lapsilleen laulumallina. Elias Lönnrot ymmärsi, että laulu on ihmiselle juuri kuin toinen pyhempi kieli, jolla hän mielellään ilmoittaa iloa ja surua, kaipausta ja toivoa. Hänen mukaansa ”kansantieteellisesti kansan laulamattomat laulut erkanevat herrasväen lauluista yksinkertaisuudellaan ja elävällä luonnollisuudellaan, juuri kuin metsä erkaneekin keinotekoisesta puistosta”. (Kantelettaren 1982, iii.) Heiskanen (2006) tarkastelee ekopsykologian näkökulmasta laulun ja luonnon yhteyttä jatkumona. Vanhakantaisessa

maailmankuvassa laulu ja soitto olivat erityisen tärkeä erilaisten vuorovaikutustilanteiden säätelyn muoto. (Heiskanen 2006, 148.)

Lasten laulua arvioidaan usein länsimaisesta kulttuurista käsin ja aikuisten näkökulmasta valmiiden laulujen kautta. Itse pyrin näkemään asian laajemmin. Lapsen laulannan sävelet tulevat aivan kuin luonnon äänien kautta, eikä säveliä ole vielä vangittu länsimaiseen säveljärjestelmään. Tutkimukseni pohjalla on Laitisen (1991, 80) ajatus ihmisestä, joka musiikillaan on osa luontoa ja luonnon äänimaisemaa.

En kykene tutkimuksessani kuvamaan lapsen laulannasta kaikkea sitä, mitä aineistoa kerätessäni olen kuullut ja edelleen äitinä kuulen. Musiikki on eräänlainen henkinen ulottuvuus, missä on paljon sanoin ilmaisematonta ja mielen tavoittamatonta, joka edelleen säilyy tieteen ulottumattomissa (Moisala 1991, 112). Nuotintaminen ei ole mielestäni oleellista lapsen laulannan yhteydessä mutta se voi antaa hiukan käsitystä siitä, miltä lapsen laulanta kuulostaa. Siksi yhden laulantaepisodin osalta olen kirjoittanut sävelen näkyville luvussa 5.3.4.

Lähestyn lapsen spontaaneihin lauluihin sisältyvää kerrontaa spontaanin laulun, kerronnan ja runolaulun näkökulmista, jotka esittelen luvussa 4.1. Näkökulmieni pohjalta tutkimuksestani muotoutuu omanlainen laulamista käsittelevien tutkimusten joukossa.

Tutkimukseni tavoitteena on tuoda esiin sitä, mitä lapsena oleminen ja lapsuus ovat lapsen näkökulmasta sekä myös pyrkimys ymmärtää lapsia yhteiskuntien ja kulttuurien jäsenenä (ks. Karlsson 2014, 179, Karlsson 2012, 20, Alanen 2009, 9). Tutkimukseni on kerronnallinen tutkimus; aineistoni koostuu lapsen spontaanista kerronnasta, joka sisältää laulamalla kerrottua, laulanta. Ajattelen Viljamaan (2012, 34) tavoin kertomisen ihmiselle ominaiseksi tietämisen tavaksi, mikä näkyy jo hyvin pienten lasten olemisessa. Tutkimuksessani on myös etnografisen tutkimuksen piirteitä. Etnografia tarkentuu tutkimuksessani etnomusiikologiaksi, jonka alueella lasten musiikkiin liittyviä käytäntöjä on tutkittu paljon. Esimerkiksi Campbellin (1998) tutkimuksessa lapsuutta tarkastellaan arvokkaana elämäntapa- vaiheena itsessään. Tutkimus käsittelee lasten musiikkia arkipäivässä.

Olen kerännyt aineistoa videoimalla ja kirjoittamalla päiväkirjaa. Aluksi tallensin myös vanhempien lasteni kerrontaa, mutta tutkimusprosessin edetessä tutkimuskohteekseni ra-

jautui nuorimman lapseni laulanta. Lähestyn aineistoani kuuntelemalla, katselemalla, lukemalla ja samanaikaisesti kirjoittamalla.

Keskeisiä käsitteitä tutkimuksessani ovat lapsen spontaani laulaminen, lapsen laulanta, lapsen kerronta ja runolaulu.

2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Tutkimuksessani kysyn: *Millaista on lapsen laulanta kotona?* Lapsen laulanta kotiympäristössä on tutkittu vähän. Myöskään kotiin sijoittuvaa tutkimusta ei ole tehty paljon. Laulun tutkimus ei ole oma tutkimusala, vaan se liitetään kansanrunouteen tai musiikin tutkimukseen (ks. Huttu-Hiltunen 2011, 11). Lapsen tapa kertoa laulamalla ei vastaa käsityksiämme laulamisesta, ja siksi tarkennan tässä tutkimuksessa lapsen laulamisen käsitettä. Tästä lapsen spontaanista laulamalla kertomisesta käytän nimitystä laulanta. Laulantaan eivät sovi aikamme vakiintuneet käsitykset laulamisesta, jonka mukaan laulut ovat sellaisia, joita opitaan ja opetetaan. Laulannan määrittelen aivan kuin tavaksi, joka tulee ennakkoimattomasti ja ainutkertaisena näkyviin lapsen kerronnan jatkumossa; lapsen kerronta saa musiikillisen muodon. Laulanta on käsitteenä avarampi kuin spontaani laulaminen.

Aineistossani lapsi itse nimittää laulantaansa *laulamiseksi*:

...lauletaanpa yhdessä se:[puhuen]

Satoi lunta, satoi lunta, samman samman juuta. Satoi lunta, satoi lunta amman jamman suuta. kamman kamman juuta suuta, kollan mallan juuta juu. Juuta juuta juuta-ukko, juuta-ukko vain.[laulaen]

Laulaminen on sanana kaikille tuttu. Huomasin kuitenkin huomattavia eroja lapsen tavassa laulaa ja siinä, millaisia käsityksiä itselläni ja myös yleisesti on laulamisesta. On tavallista todeta esimerkiksi, ettei lapsi osaa vielä laulaa. Lapsille luontainen laulannan taito jää usein näkymättömiin. Kun luin erilaisista laulamisen tavoista esimerkiksi muinaisista laulukulttuureista, laulamiseen liittyvät käsitykseni avartuivat. Siksi myös tutkimuskohteeni tarkentui laulamisesta laulantaan.

Laulanta on improvisaatiota; latinan kielen sana *improvisus* tarkoittaa ennalta näkemättä ja *ex improviso* tarkoittaa odottamatta. Ahosen (1993) mukaan improvisaatio on kykyä luoda musiikkia kirjoittamatta sitä etukäteen muistiin. ”Improvisaatio on musiikkikäyttäytymisen muoto, jossa uusia musiikillisia ilmauksia luodaan hetken mielijohteesta joko instrumentaalisesti tai omaa ääntä käyttäen” (Ahonen 1993, 32). Paananen (2003) määrittelee musiikin improvisaatioksi, kun keksijä tuottaa sitä automatisoituneiden motoristen skeemojensa varassa reaaliajassa. Improvisaatio eroaa säveltämisestä siinä, että säveltämisessä keksijä työskentelee eli luonnostelee tuotostaan useassa vaiheessa. Kokenut improvisoija pystyy keksimään hetkessä valmiin tuotoksen. Olennaista ei ole muistaa jälkikäteen tuotosta, vaan tärkeää on tuottamisen sujavuus ja vuolaus. Improvisoinnin tuloksena musiikkia voidaan op-

pia hahmottamaan uudella, syvällisemmällä tavalla. Lapsen improvisaatio heijastaa hänen musiikillisen kehityksensä tasoa, eikä näin ollen ole verrattavissa aikuisen tai ekspertin tasoiseen suoritukseen. (Paananen 2003, 21–22 ja 44.)

Lapsen laulantaan ei sisälly kuitenkaan Paanasen (2003) esittämää improvisaatioon kuuluvaa tarvetta yhteensopivuuteen mahdollisen säestyksen kanssa. Siksi laulannassa mahdollistuu monivivahteinen rytminkäyttö. Lapsen laulantaan kuvaa paremmin laulun luominen tai syntyminen ennemminkin kuin sen keksiminen. Laulannassa näkyvät ympäristön vaikutukset. Väisänen esittää lasten olevan alttiita ympäristön sävelille. Haastavuudeltaankin ”kehittyneempää laatua” oleva musiikki, esimerkiksi melodisesti luonteikkaat kohdat, rikastuttavat lapsen sävelmaailmaa, vaikka lapsi ei niitä kykenisikään itse laulamaan. (Väisänen 1938, 230.) Ajattelen laulantaan sisältyvän improvisoinnin lapsille hyvin luonnollisena ja siksi tiedostamattomanakin tapana kertoa ja ilmaista itseään.

Tämän tutkimuksen taustalla on käsitys lapsesta, joka syntymästään asti laulaa äänellään ja joka vähitellen oppii ja opetetaan oman kulttuurinsa säveljärjestelmään ja sen mukana länsimaisen kulttuurin vallitsevaan laulamisen tapaan.

Haluan tutkimuksessani näkyvän, että lapsi voi olla uuden tai aikuiselta unohtuneen alueen kartoittajana. Koska pidän kotia lapselle tärkeänä paikkana ja laulannan esiintymisen mahdollistavana ympäristönä, soveltuu se mielestäni luontevasti tutkimukseni tekemisen paikaksi.

Laulanta tulisi ymmärtää ennen kaikkea lapsille luontaisena kerronnan muotona. Tämä näkökulma mahdollistaa laulannan hahmottamisen kerronnallisuuteen kuuluvana. Tällainen tarkastelukulma poikkeaa länsimaisen kulttuurin käsityksestä, jossa laulaminen nähdään erillisenä toimintana. Laulannassa sävel voidaan ymmärtää, kuten Niemi (2011, 38) kuvaa musiikkia kertovan laulun esityksen yhteydessä: musiikki on kiinteästi vuorovaikuttava ja sävelen kanssa erottamattomassa yhteydessä toimiva merkitysrakenne kielellisen tason kanssa. Lapsen laulannassa sävelen tarkastelu, mikä tässä tutkimuksessa tulee ilmi luvussa 5.3.4, on näin muutakin kuin musiikillisten rakenteiden tarkastelua.

3 Laulamisesta

3.1 Laulamisen historiaa

Laulamisen merkitys musiikinhistoriassa on keskeinen. Puhe ja laulu ovat alkujaan olleet erottamattomasti yhtä. Aikojen kuluessa ne kehittivät omiin suuntiinsa, mutta niillä on edelleen paljon yhteistä: laulussa on ensisijaisena sointi ja toisella sijalla sanat, puheessa ensimmäisellä sijalla ovat sanat ja toisella sointi. (Riskä 1996, 176.)

Laulaminen on ollut luonnollista aina myös meidän kulttuurissamme. Elias Lönnrot kuvaa sitä Kantelettaren (1982 [1839]) esipuheessa näin: ”Laulu on ihmiselle ikäskun toinen kieli, jolla alkaa sydämensä liikutuksia ilmotella, kun tavallinen kieli ei löydä sanoja tarpeeksensa.” Kanteletaressa kuvataan, miten ihminen voi laulamalla ilmaista paremmin ja täydellisemmin itseään kuin puhumalla. Puhumista pidetään puutteellisena kerronnan muotona. Sanat ”usein puuttuvat kesken, eivätkä saa ilmotetuksi, ei kaikkia osotetuksi, mitä tahoisivat”. (Kanteletar 1982, i.) Tällaisista laulutyyleistä käytetään usein nimitystä runolaulu.

Laitisen (2010) mukaan runolaululle oli tyypillistä, että laulaja keksi sanat laulamisen hetkellä ja improvisoi. Kanteletaressa (1982, i) runolaulun kerrotaan kuvailevan ihmisen ”erinäistä mielenlaatua ja kaikkinaisia kohtaavia ajatuksia moninaisissa tiloissa”. Erityisesti laulurunot ovat mielen äänellisiä kuvauksia, ajatusten sanallisia muodostumisia. Niitä on vaikeampi muistaa, koska kieli ja ajatukset niissä tavallisesti eivät ole selviä, vaan enemmän tai vähemmän sekavia.

Laulamisen muodot ja tavat ovat muuttuneet aikojen mukana. Runolauluinen kulttuuri ei ole luontevaa aikamme ihmisille, vaikka elääkin omissa, ajanmukaisissa muodoissaan keskuudessamme. Runolaulun asemaa kulttuurisena merkityksen antajana ja kulttuuristen merkitysten uusintamiseen ja välittämiseen erikoistuneena kommunikaationmuotona on heikentänyt vuosisadan aikana tapahtuneet murrokset (Huttu-Hiltunen 2008, 321). Heiskanen (2006, 143) pohtii laulun mahdin ja siihen liittyvän elämäntavan katoamista suomalaisalueilla taloudellisen ja uskonnollisen kolonialismin seurauksena. Ruotsinvallan aikana alkanut niin sanottu kruununmetsien hyödyntäminen työnsi vanhaa suomalaista elämäntapaa yhä ahtaammalle. Samalla runollinen ja laulullinen suhde luontoon alkoi väistyä.

(Heiskanen 2006, 161.) Runolaulusta tuli jopa kielletty asia (Pentikäinen 1971). Musiikin kauneusihanne syntyi sivistyneistön musiikkikäsitteistä. Se, missä saa laulaa ja kuka saa laulaa, oli säänneltyä ja myös koulujen laulunopetus oli ankaraa. (Laitinen 2010.)

Kovin vahvoja juuria lapsen spontaanin laulannan tukemiseen en löydä historiastakaan. Lasten sävelmiä on vähän muinaisrunoutemme kokoelmien sisällöissä. Väisänen (1938, 227) toteaa, että Kanteletaren valikoima lasten- ja paimenlauluista antaa vain vähäisen aavistuksen lasten runoutemme rikkaudesta, mihin rikkauteen hän sisällyttää myös lasten laulannan. Vilho Siukonen kirjoittaa vuonna 1935 ilmestyneessä koululaisten laulukyvyistä kertovassa tutkimuksessaan, että musiikin harrastus kansamme keskuudessa on aina kohdistunut vain aikuisten viljelemään musiikkiin (Väisänen 1938, 227). Toisaalta Kalevalan säkeistä löytyy kohta ”lapsen tieto, naisen muisti, ei ole partasuun urohon”. Säkeen voisi tulkita väheksymisen sijasta kunnioituksena lapsella olevaa tietoa kohtaan. Joka tapauksessa lasten runoutta on kirjoitettu muistiin, mikä tukee ajatusta siitä, että myös muinoin lapsilla on ollut lauluinen luonto (Väisänen 1938, 227).

Laitinen (1991) kirjoittaa, että päästäkseen ymmärtämään suomalaisten lauluista kulttuuria 1800-luvulla on pystyttävä tunkeutumaan paksun ja tiheän aivopesukerrostuman läpi, jonka toistasataa vuotta kestänyt kansanvalistuksen aikakausi on muodostanut. Silloin oma perinne tuntuukin vieraalta. Tämä kertoo kulttuurin muutoksista ja siitä, mikä on omasta päästä kadonnut ja muuttunut toisenlaiseksi. (Laitinen 1991, 60.)

Runolaulun polku kansanvalistuksen aikakauden läpi tähän päivään muistuttaa enkulturaatioprosessia, jossa lapsi opetetaan länsimaiseen säveljärjestelmään ja jossa oma lauluinen tapa unohtuu. Runolaulu on vaihtunut samoin kuin lapsen laulukin muuttuu laulannasta valmiiden laulujen laulamiseksi.

3.2 Nykykulttuuri ja laulaminen

Ilmaisukeinona laulaminen ei tunnu nykyajan ihmisestä luonnolliselta. Aikuinen ilmaisee itseään ja kommunikoi enimmäkseen puhuen (Riskä 1996, 30). ”Vokaalien ja konsonanttien taiteelliset ominaisuudet, sekä puheen muut taiteelliset elementit: rytmi, värikkyys ja muotoava voima ovat jo melkein kadonneet puheen kuivatessa vain älyllisen informaation välineeksi” (Riskä 1996, 38). Länsimaisessa kulttuurissamme laulaminen määrittyykin usein puheen vastakohtana. Kuitenkin matka puheesta lauluun on lyhyt; laulamisen tempo

on yleensä hitaampi ja säveltaso monesti korkeampi kuin puheessa (Krokkfors 1984, 9). Keskenään leikkiessä lapset käyttävät laulamisen keinoja toistensa kanssa, samoin kuin aikuiset puhuvat laulunomaisesti esimerkiksi kutsuessaan lapsia syömään. (Krokkfors 1985, 8.) Krokkfors (1985) kirjoittaa, miten lapsikin saatetaan vaientaa, jos hänen laulamisensa ei kuulosta hyvältä.

Inhimillisen kulttuurikäyttäytymisen muotoina laulu ja laulaminen ovat edelleen nykypäivänä erittäin tärkeitä. Laulujen avulla meille esimerkiksi opetetaan keskeisiä kulttuurisia arvoja. (Huttu-Hiltunen 2011, 225.) Suomalainen, ajallisesti kerrostunut lastenmusiikkiohjelmisto sisältää lauluja kansanperinteen alkuajoista lähtien nykypäivään saakka (Leppänen 2013, 345). Laulut kantavat mukanaan erilaisia perinteitä vaikuttaen myös lasten spontaaniin laulamalla kertomiseen. Laulaminen säilyttää sisältöainesta, koska runon ja sävelmän yhteen kietoutuneen syntaksin rakenteellinen muuttaminen ei ole helposti mahdollista. (Huttu-Hiltunen 2008, 321.)

Kulttuurissamme laulut ovat sellaisia, joita opetetaan ja opitaan. Laitinen (2010) kuvaakin julkisesti laulettua olevan yleensä komennettua yhteislaulua. Ahonen (2002) määrittelee, että musiikin oppiminen on kulttuuriympäristössä olevan mallin ja siinä esiintyvien sääntönmukaisuuksien omaksumista. Musiikillisen kehityksen mittapuuna pidetään tonaalisen järjestelmän hallintaa, mikä länsimaisessa kulttuurissa on vakiintunut muoto. Aineistooni sisältyy kohtia, joissa lapsi näyttää omaksuneen nykypäivän kulttuurisia asenteita laulamasta. Kun hän leikkiessään laulatti pehmolelujaan, kuulin häneltä seuraavanlaista puhetta:

...se ei oo vielä harjotellu, ni eihän ton vauvan tartte laulaa. Krokotiili voi kattoo, koska se ei ossaa oikein, sillä on karhea ääni niin se ei halua laulaa. [puhuen]

Nykykulttuurissa spontaanin laulamisen ei oleteta säilyvän lapsilla, vaan tavoitteena on spontaanin laulun vähittäinen eteneminen kohti aikuisilta opittua standardin laulun mallia (Fredrikson 1994, 71). Spontaanin laulannan tavan ajatellaan unohtuvan kouluikään mennessä. Fredriksonin (1994, 52) mukaan ennen ensimmäistä ikävuotta alkavat äänileikit jatkuvat selkeämmin lauluiksi muodostuneina koko varhaislapsuuden ajan ja väistyvät ennen kouluikää länsimaiseen säveljärjestelmään enkulturoitumisen tieltä. Paananen (2003) kirjoittaa enkulturaatiossa lapsen tulevan riippuvaisemmaksi toimintamalleista, samalla kun spontaanit ja universaalimmat tuottamismallit väistyvät. Paananen (2003, 52) mukaan kouluikäisillä on vähemmän mielikuvitusta kuin esikouluikäisillä, mikä ei kuitenkaan tarkoita

taiteellista taantumaa vaan sitä, että lapsilla kuluu energiaa sääntöjen oppimiseen. Kun ympäristö tukee valmiiden laulujen aktiivista käyttöä, unohtuvatko omat spontaanit laulut?

Säveljärjestelmät, joihin eri kulttuurit ovat musiikkikäytännöissään päätyneet, ovat toisistaan poikkeavia niin kuin erilaiset kielet ja niiden kieliopitkin. Vastasyntynyt on kyvykäs omaksumaan minkä järjestelmän tahansa. Säveljärjestelmän omaksuminen tapahtuu kuitenkin paljon hitaammin kuin äidinkielen omaksuminen. Esimerkiksi viisivuotiaan musiikkitaitojen kehityksen voidaan sanoa juuri alkaneen kohti kulttuurin yhteistä musiikillista kieltä, vaikka hän pääosin hallitsee jo äidinkieltä. (Ahonen 2002, 49–51.)

Lapset omaksuvat kulttuurille tyypilliset melodiset ja rytmiset äänimallit tiedostamattaan, kun lapsille ja lasten kanssa lauletaan kulttuurisidonnaisia ja traditionaalisia lauluja. Niiden avulla lapsi pyritään perehdyttämään yhteisönsä kulttuuriin. Nämä ovat kuitenkin usein melodioiltaan lapsille liian laaja-alaisia ja rytmisesti monimutkaisia. (Fredrikson 1994, 63.)

Kanteletaressa (1982) kuvataan valmista laulua oppineitten lauluksi. ”Se on ajattelemalla tehty ja siinä on muuttunut työksi, mikä kansanrunoissa oli ilmauma; elävän käen ääni metsässä kuvakäen kukunnaksi seinäkelloissa; luonnonpuro kaivetuksi vesiojaksi; luontainen metsä istutetuksi puistoksi.” (Kanteletar 1982, iii.)

Vaikuttaa siltä, että aikuiset ovat päättäneet usein, mitä ja miten lasten tulisi laulaa (Fredrikson 1994, 67). Länsimaisen musiikin malli hallitsee myös sitä, miten aikuiset kuuntelevat ja analysoivat lasten laulamista. Tämä koskee myös muodollista lasten musiikkikasvatustoimintaa, jossa laulujen opettaminen on suunniteltu laajalti aikuisten näkemyksen mukaiseksi (Fredrikson 1994, 62.) Kulttuurissamme laulu nähdään yleisten kasvatustavoitteiden saavuttamiseksi vain välineellisenä toimintana. Lapsen laulamista arvioidaan yleensä sen perusteella, kuinka hyvin hän pysyy sävellajissa tai millainen on laulun sävelpuhtaus. Puhtaasti laulaminen on tärkeä tavoite erityisesti yhteislaulun kannalta. (Ahonen 2002, 57.)

Musiikkikasvatuksen lähtökohtana on kasvattaa lapsesta musiikista nauttiva ja perusvalmiuksia omaava yhteiskunnan jäsen. (Fredrikson 1994, 81.) Esittävän musiikkikasvatuksen ajattelutavassa rajoitetaan musiikillista merkityksentuohtoa sulkemalla se edeltä käsin määrättyihin musiikillisen käytännön merkityksiin (Ojala & Väkevä 2013, 19).

Bjørkvold (1991) kirjoittaa päiväkodin kulttuurista, jossa lapsiryhmässä spontaanille laululle ei ole tilaa, koska ryhmässä on sosiaalisen yhteyden vaatimus. Mahdollisuus yksin olemiseen on vähäinen ja siksi lapsen itseään havainnoiva, introspektiivinen laulaminen

sammutta. (Bjørkvold 1991, 85.) Spontaanin laulannan vähentymiseen vaikuttaa varmasti-kin osaltaan päiväkodin ja koulun aloittaminen. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 203) mukaan lasten liikehdintää ja äänenkäyttöä päiväkodin eri paikoissa rajoittavat erilaiset säännöt. Lapselle luontainen spontaanisuus jää vähälle näin jo päiväkodissa, missä päiville on suunniteltu ohjelma. Kotona ajattelen yleisesti lapsilla olevan enemmän vapautta, jollaista laulanta edellyttää. Salo (1999) kirjoittaa kulttuurisista aika-tilapoluista ja tarkoittaa niillä eri elämänvaiheisiin liittyviä erilaisia mahdollisuuksia, rajoitteita ja tiloja. Salon mukaan koulun aloittaminen on yksi merkittävä tilan jakaja: ”Ikään kuin yhteisestä sopimuksesta opettaja ja oppilaiden vanhemmat ja muut aikuiset liittoutuvat kulttuurisesti” (Salo 1999, 88).

Laitisen (1991) mukaan suomalaisessa kulttuurissa vallitsee kirjoittamaton laki, jonka mukaan laulun säestys on aina säestyksettömyyttä suositeltavampaa. Sen sijaan viime vuosisadan kansanmusiikissa säestämisen oli harvinainen poikkeus. Laitinen kirjoittaa laulamisen saavan paljon enemmän huomiota osakseen ilman säestystä. (Laitinen 1991, 60.) Myös Krokforsin (1982, 109) mielestä säestyksettömyys on parempi esimerkiksi opetustilanteissa. Erityisesti pianolla säestämiseen ei pienten lasten kanssa kannusteta nykyäänkään laulamisen yhteydessä.

Aineistossani Lotta puhuu säestämisestä. En ajattele hänen tarkoittavan kuitenkaan nyky-päivän säestämistä. Automaatkalla hän istui takapenkillä, katsoi ulos ikkunasta ja kertoi laulamalla linnusta. Kun hän laulannan keskellä puhui, hän käytti puhumisesta ilmausta *kertoen säestän*.

*Komsiossa oli linnun hommanen.
Se nokki vain puuta puuta puuta säretyksi,
puuta, puuta, laulau laulau laa.
titityy ja titityy, simman samman juu.
Titityy ja titityy, tintin tintin tyy-y.
tintin tyy, tintin tyy, tin tin tin tin tyy. [laulaen]
ja nyt sen kertoen säestän: [puhuen]
Olipa kerran pieni lintu. Heitti hiutaleen, poskellensa hiutaleen. Luonto satoi, lunta satoi ja luonnosta
pääsi unta. Olikin taivaassa pieniä hiutaleita ja satoi, satoi, satoi! pikkulintu aavisti. [puhuen]*

Karlsson (2014, 83) kirjoittaa sadutuksesta, jota voi hänen mukaan soveltaa kertomisen ja leikin lisäksi myös muihin ilmaisutapoihin, kuten lauluun. Tästä hän käyttää ilmaisua laulusadutus. Hanna Hakomäki (2013) on kehittänyt tarinasäveltämistä, mikä on Karlssonin mainitseman laulusadutuksen kaltainen. Muhonen (2013) käyttää yhdessä säveltämisen tavasta nimitystä sävellyttäminen. Siinä sävellyttäjä ja säveltäjät toimivat aktiivisina osa-

puolina ja tavoitteena on saada aikaan musiikillinen tuotos. (Muhonen 2013, 83.) Vaikka laulusadutus, tarinasäveltäminen ja sävellyttäminen eivät ole muotoina niin spontaaneja kuin lapsen hetkessä syntyvä ennakoimaton laulanta, pidän tekniikoita oivallisina tapoina kannatella ja pitää yllä lasten spontaania laulantaa jo päiväkodissa ja myöhemmin koulu-maailmassa.

3.3 Spontaanin laulamisen vaiheista

Lapsen spontaaneista lauluista Fredrikson käyttää nimitystä lapsen varhaiset laulut. Muita nimityksiä ovat lauluimprovisaatiot ja lasten itse keksimät laulut. (Fredrikson 1994, 52.) Paanasen (2003, 28) mukaan spontaani laulu on analogista puhumaan oppimiselle ja tyy-pillistä noin 18–30 kk iässä. Spontaani laulu edellyttää tietoa melodisista malleista, erilai-sista melodian mahdollisuuksista ja lainalaisuuksista (Fredrikson 1994, 58). Lapsen aiem-mat kokemukset ja niiden tuottamista odotuksista muodostuneet melodisrytmiset skeemat konstruoivat ja muokkaavat lapsen mieleen muodostuvia mentaaleja representaatioita (Fredrikson 1994, 12). Oman sävelmän hahmottaminen saattaa syntyä hierarkian syvära-kenteesta käsin ja melodisista prosesseista kuten lineaarisesta liikkeestä (Fredrikson 1994, 59).

Fredriksonin (1994) lainaamien Moorheadin ja Bondin (1978) mukaan varhainen spontaani laulu voidaan jakaa kahteen luokkaan: puhelauluun eli lauleskeluihin (*chants*), jossa melo-dinen aksentti sävyttää puhetta, ja omatekoisiin lauluihin (*songs*), joita lapsi luo itseään varten ja joissa oli joustava rytmi. Lauleskelu toimii alun perin vaistomaisena ilmaisun muotona ja on siksi kaikkein primitiivisin musiikin universaali muoto. Omatekoiset laulut ovat yksilöllisiä ja kompleksisempia. (Fredrikson 1994, 57.)

Dowlingin (1984) havainnot vahvistavat edellä mainittua jaottelua. Hän on jakanut spon-taanit laulut kolmeen ryhmään: sikermiin (*potpourri*), lauleskeluihin (*chants*) ja peruslau-luihin (*original songs*). Sikermät ovat lasten versioita standardeista lauluista. Lapsi esittää laulut oman lauluntuottamissysteemin suodattamana, eivätkä ne siksi vastaa aikuisten mal-lia. (Fredrikson 1994, 58.) Fredriksonin (1994) lainaaman Hargreavesin mukaan lapsi va-litsee sikermässä melodisia fragmentteja kasvavasta lauluvarastostaan. Sikermää voidaan-kin pitää eräässä mielessä standardin laulun assimiloitumisena lapsen omiin spontaanin laulun skeemoihin. Lauleskelut ovat musiikillisesti yksinkertaisia ja toistavia. Lapsi laulaa tekemisiään esimerkiksi perushoitotilanteissa ja leikkiessään yksin. Peruslaulut ovat lapsel-

le opetettujen, perinteisten lastenlaulujen ”tuotoksia”. Lapsi laulaa mahdollisesti kuitenkin vain laulun osia tai kenties vain yhtä fraasia riippuen melodisista skeemoista. (Fredrikson 1994, 58.)

Fredrikson (1994) lisää näihin vielä hyräilyt (vokaalisaatiot), jotka ovat tyypillisiä lapsen leikkiessä yksin. Ne ovat sanattomia lauluja, joissa voi olla katkelmia tutuista lauluista. Melodiat voivat olla myös siinä hetkessä syntyviä, täysin lapsen omia (emt., 58). Neljä-viisivuotias lapsi osaa jo käyttää musiikissa esiintyvän rytmin jaksottelua organisoidakseen sitä ja muistaakseen laulun paremmin (emt., 44).

Ahosen mukaan lasten laulamisen kehityksessä voidaan ajatella olevan kolme vaihetta, jotka ovat funktionaalisesti erilaisia. 1. spontaanin laulun vaihe, 2. jäljittelyvaihe ja 3. toonaalisuuden omaksumisen vaihe. Esikouluikäisten lasten musiikkikäytännöissä saattaa olla havaittavissa kaikkia näitä vaiheita. (Ahonen 2002, 53.)

Spontaanin laulun vaiheessa laulamista muistuttavat äänenkäytön kokeilut eli jokeltelut lisääntyvät vauvan varttuessa. Yksivuotiailla ne ovat hyvin yleisiä. 2–3 vuoden iässä laulut rakentuvat lyhyistä säkeistä, joita toistetaan useita kertoja. (Ahonen 2002, 54.) Myös aineistostani nousee tällaisia kohtia, joissa säe toistuu monta kertaa.

Eskon saaun pium paum, tästä pelistä jäi. [useita kertoja laulaen, melodian kulkua muutellen]

nan nan nan nan nan naa [useita kertoja laulaen ”tuiki tuiki tähtönen” -melodiolla nopeutta muutellen]

Ahonen (2002) kirjoittaa spontaanien laulujen olevan jotenkin tavoitteettomia; lapsella ei tunnu olevan tarvetta muodostaa selkeää päätöstä ja lopettaminen tapahtuu mielivaltaisesti. Spontaanin lauluun liittyy usein liike. Esimerkiksi keinumisen rytmikäs heijausliike voi herättää lapsen laulun. Spontaanit laulut saattavat sisältää katkelmia melodioista, joita lapsi on kuullut useasti. Lapsi laulaa mieluummin omia melodioitaan kuin opettelee valmiita lastenlauluja. (Ahonen 2002, 54.)

Jäljittelyvaiheessa spontaaneihin tuotoksiin alkavat sekoittua lapsen kuulemat, standardilaulut. Opittuja lauluja toisiinsa liittämällä saadaan aikaan potpurreja, melodian, rytmien ja sanojen vapaamuotoisia yhdistelmiä. Sanat toimivat laulun synnyttäjänä. Jokin lapsen huomion herättävä sana saattaa toimia avaimena lauluun. Kulttuuriin kuuluvat laulut saavat vähitellen etusijan lauluohjelmistossa ja syrjäyttävät pikkuhiljaa omat improvisaatiot. Lap-

si siirtyy egosentrisestä musiikista kaikkien kulttuurin jäsenten jakamaan musiikkiin. Kun mukaan tulee kuuliija, joka saattaa arvioida suoritusta, tulee lapselle myös tarve jäljitellä tarkalleen oikein ja tarve suoriutua virheettömästi, mikä nostaa kynnyksiä laulamiseksi. Kolmevuotias ei vielä osaa laulaa yksinkertaisiakaan melodioita kun taas neljävuotias pysyy jo osallistumaan yhteislauluun. Lauluja jäljittelemällä lapsi oppii säveljärjestelmän säännönmukaisuudet. (Ahonen 2002, 56.)

Tonaalisuuden omaksumisen vaiheessa laulamista alkaa ohjata länsimaisen säveljärjestelmän melodinen taustarakente. Sävelpuhtaus paranee tässä esikoulu- ja ala-astevaiheeseen liittyvässä kehitysvaiheessa. (Ahonen 2002, 56.) Länsimainen kulttuuri ei tarjoa tilanteita improvisoimiselle ja siksikin spontaani laulaminen loppuu. (Ahonen 1993, 57.)

3.4 Lapsen laulanta osana lasten kulttuuria

Riskan (1996, 174) mukaan elämänsä alkutaipaleelle lähtevä pieni ihminen elää puheen musikaalisessa virrassa ja vapaasti soljuvassa sanojen mukaan sykkivässä melodiavirrassa, jota tahti ei sido ankaralla säännöllisyydellä. Laulamisen ensiaskeleita ottava lapsi hapuilee sävelavaruudessa, koska sävelaskelilla ei ole luonnon määäämiä eikä universaaleja rajoja mutta lapsi omaksuu vähitellen säveljärjestelmän, joihin eri kulttuurit ovat musiikkikäytännöissään päätyneet (Ahonen 2002, 50). Pieni lapsi siis laulaa mieluummin omia melodioita kuin opettelee valmiita lastenlauluja. (emt., 54.)

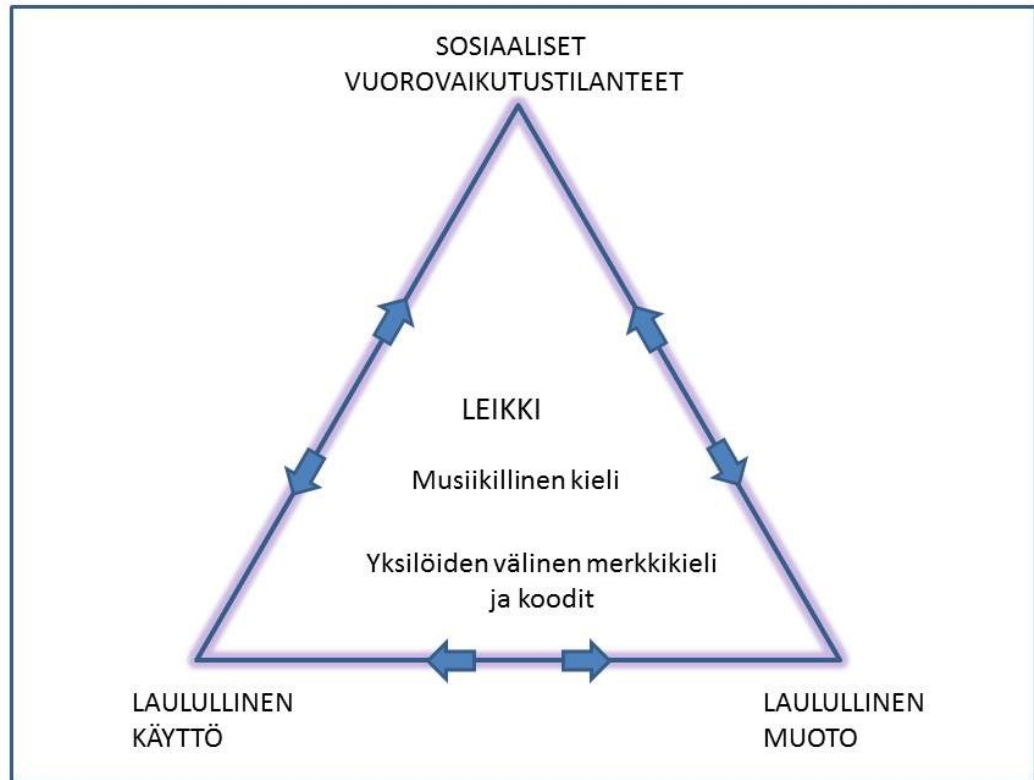
Lapsille on luonnollista käyttää ääntä eri tilanteissa laulamisen tavoin. Kun lapsen äänteilyssä on selvästi havaittavissa erilaisia sävelkorkeuksia, melodista intonaatiota ja rytmin organisoitumista, voidaan puhua laulamisesta (Fredrikson 1994, 52). Lapset tutustuvat pienestä pitäen maailmaan omassa musiikkikulttuurissaan ja musiikki on jatkuvasti läsnä omina tai muiden lauluina mutta esimerkiksi myös mediasta kuuluvana musiikkina (Lepänen 2013, 338). Riskan (1996, 36) mukaan sävel on yksi leikin kantava aines. Kontekstiherkkyys ja leikkilähtöisyys ovat pienelle lapselle tyypillistä musisoinnissa ja muussakin toiminnassa (Paananen 2003, 28).

Nettl pitää lasten tuottamia lauluja omana musiikin lajina ja puhuu samassa yhteydessä vähemmistön musiikkikulttuurista (ks. Fredrikson 1994, 62). Karlsson (2014) kirjoittaa, että lasten kulttuurilla tarkoitetaan yleensä aikuisten lapsille tekemää kulttuuria, mikä on usein kulttuuriperinteen opettamista lapsille. Hän kirjoittaa lapsilla olevan tämän lisäksi

ikiomaa kulttuurituotantoa, jossa lapset leikkivät, kertovat, rakentavat, vitsailevat, pelaavat, runoilevat, esittävät, tanssivat ja maalaavat omaehtoisesti. Tätä lasten ikiomaa kulttuuria ei ole kuitenkaan tallennettu eikä arvostettu, mikä johtuu lasten näkymättömästä asemasta ja vallitsevasta lapsi- ja oppimiskäsityksestä. (Karlsson 2014, 179.) Tutkimuksessani tarkoitin lasten kulttuurista puhuessani lasten ikiomaa kulttuuria, mihin edellä lueteltujen asioiden lisäksi haluan lisätä laulannan oleellisena ja kantavan voimana. Lapset tarvitsevat oman kulttuurin tallentamiseen aikuisen apua. Se on yksi polku lasten kulttuurin ymmärtämiseen. Leppäsen (2013, 338) mukaan lapset tekevät musiikkia hankkiakseen tietoa itsestään ja luodakseen suhteita muihin ihmisiin ja maailmaan. Se näkyi myös aineistoni laulannassa monessa kohtaa.

*...Mitä minä koiralle teen?
Päivin se haukkuu ja minun kissakin haukkuu!
Vuh ja miu, vohvovo voi!
Ja minun vuh vuh vuh, miau uu uu... [laulaen]*

Lasten laulamia omia lauluja – laulantaa – voidaan Bjørkvoldin (1991) mukaan pitää omiana erityisenä musiikin lajina. Bjørkvold kuvaa lasten kulttuuria kolmiomallin avulla (kuvio 1). Siinä laulun muotoa ja sen käyttöä tarkastellaan sosiaalisissa tilanteissa. Laulaminen liittyy lasten kulttuuriin oleellisena rakenneosana, osana vuorovaikutuksen kokonaisuutta, sisältäen kehonliikkeet, sanat, rytmin ja sävelen. Keskenään ne muodostavat erottamattoman ilmaisun. Lasten kulttuurin sosiomusikaaliseen kokonaisuuteen kuuluvat sosiaalinen tilanne, laulullinen käyttö, laulullinen muoto, laulukieli ja koodiyhteys vaikuttavat toisiinsa vastavuoroisesti. Vuorovaikutuksen kokonaisuutta kuvaavalla mallilla Bjørkvold pyrkii korostamaan laulamisen merkitystä viestinnän muotona. Spontaanien laulujen persoonallinen ilmaisu muodostuu lasten yhteisesti määrittelemien kulttuurin raamien sisällä. (Bjørkvold 1991, 72–73.)

KUVIO Lasten kulttuurin kolmiomalli Björkvoldin (1991, 73) mukaan

Mallissa luokitellaan lapsen laulua laulun luonnollisimmassa kontekstissa, leikissä, mikä on kaiken keskuksena. Lasten kulttuurin säännöt, arvot ja normit ovat ohjaavia kehyksiä lapselta lapselle läpi sukupolvien. Nämä elementit voidaan nähdä eri kulttuureissa, eli ne ovat samat eri maiden lapsilla. Lapsilla on merkkikieli, mikä periytyy kulttuurisien käytäntöiden kautta. (Björkvold 1991, 73.) Myös Campbellin (1999, 8) mukaan musiikki kuuluu lasten leikkiin ja tulee heidän olemisessaan näkyviin välillä lauluna omiana aikanaan. Lasten omassa musiikkikulttuurissa on tapoja, jotka eivät kuulu aikuisten maailmaan.

Lapsen tapa laulaa on spontaani. Fredrikson (1994) ajattelee spontaanin laulun liittyvät oleellisena osana lapsen varhaiseen musiikilliseen käyttäytymiseen. Paananen (2003, 52) kirjoittaa lasten ja taiteilijoiden yhtenäisyydestä; molemmat ovat innokkaita tutkimaan eri materiaaleja, löytämään uusia vaihtoehtoja, antamaan alitajuisten prosessien jyllätä ja etsimään omia polkuja. Lasten spontaanisuus ja innokkuus näkyy myös laulannassa. Eri tilanteissa syttyvä spontaani vapaa laulaminen viihtyy pienen lapsen ympärillä ja on vielä tärkeämpää kuin valmiit laulut. (Riskä 1996, 175.)

4 Tutkimuksen taustaa

4.1 Kerronnallinen tutkimus

4.1.1 Laulanta kerronnan muotona

Tutkimuksessani tarkastelen lapsen laulantaa kerrontana. Kerronnallinen lähestymistapa sisältää kokonaisvaltaisen ajatuksen ihmisen maailmassa olemisesta kokemuksiinsa kietoutuneena, mikä merkitsee todellisuuden ja kokemusten jäsentämistä kertomusten ja tarinoiden muodossa (Erkkilä 2005, 201).

Kerronnallisessa tutkimuksessa lähdetään siitä ajatuksesta, että kertominen on ihmisyyteen olennaisesti kuuluvaa. Ihminen kertoo asioista, tarinoi kaiken aikaa. Kerronnallisessa tutkimuksessa liikutaan hyvin lähellä kertojan elämää (Syrjälä, Estola, Uitto, Kaunisto 2006, 193). Kun pyrimme ymmärtämään olemassaoloamme, tarinat ja kertominen ovat keskeisessä asemassa (Viljamaa 2012, 31).

Viljamaan (2012) tutkimuksessa taustalla on Brunerin ja Merleau-Pontyn ajatuksia. Bruneria lainaten Viljamaa (2012, 23–26) kirjoittaa kulttuurimme olevan täynnä tarinoita juuriksi, että kerronnallinen muoto on ihmiselle ominainen tapa jäsentää maailmaa jo syntymästä alkaen. Kertominen ja tietäminen liittyvät Brunerin mukaan toisiinsa niin tiiviisti, että hän esittää kertomisen olevan ihmiselle ominainen tietämisen tapa. Viljamaa (2012, 31) kirjoittaa Merleau-Pontya mukaillen, että sanat eivät ole ensimmäisiä ja tärkeimpiä kertomisen välineitä, vaan puheen alkuperää on etsittävä sanojen hälyn takaa ilmaisevista eleistä, kasvojen ilmeistä ja ruumiin asennoista.

Ajattelen lapsen laulantaa samantapaisena kerrontana kuin Viljamaan kuvaamaa lapsen piirustusprosessia. Prosessi on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa lapsi ikään kuin sukeltaa kertomaan piirtäen tai laulaen. Ulkopuoliset voivat kuulla siitä vain pienen välähdyksen. (Viljamaa 2012, 86.) Spontaanit laulut antavat lapselle mahdollisuuden ilmaisuun ja inhimilliseen kasvuun. Lapsen laulun sisältö ja muoto määräytyy sen hetkisestä arkipäivän tilanteesta. Lapsen vihastuessa ilmaisu kuulostaa erilaiselta kuin tyytyväinen hyräily vaikkapa piirtämisen aikana. Spontaani laulu syntyy kuten sanallinen kieli erityiseen tarpee-

seen. (Bjørkvold 1991, 72.) Moisan (1991, 113) lainaama Lomax kuvaa musiikkia kommunikaatioksi, joka signaloi kulttuurin malleja erityisellä ja symbolisella tavalla. Musiikillinen ääni voi esittää sellaisia tilanteita, joihin kielellinen kommunikaatio ei ulotu. Ne voivat olla inhimilliseen kokemukseen eri tavoin liittyviä varsinaisia tai kuviteltavissa olevia tilanteita. (Ojala ja Väkevä 2013, 15.)

Viljamaan (2012) mukaan koetun ja siitä kertomisen raja ei ole selvä. Koettu on jo kerronnan sävyttämää ja sekä kokeminen että kertominen on ikään kuin toisiinsa lomittuvaa kudelmaa. Hän ajattelee, että kertominen aktiviteettina tarjoaa mahdollisuuden muutokseen. Vaikka kerrottu sisältää kokemuksia monimuotoisesti muotoaan muuttaneena ja useaan kertaan prosessoituneena, ei ihmisen kokemuksen alkuperää eikä ihmisen kokemuksilleen antamaa merkitystä voi tavoittaa kerronnallisten muotojen kautta. (Viljamaa 2012, 26.)

Salo (1999) lainaa Tainiota, jonka mukaan tapahtumien voidaan ajatella saavan lopullisen merkityksensä vasta kun niistä kerrotaan jollekin. (Salo 1999, 193)

Salo (1999, 193) kirjoittaa kokemusten saavan hahmonsä usein kertomuksina, mitkä ovat luontevia ja voimallisia ilmaisun muotoja. Kokemuksen ja viisauden ilmaisemisessa luontevia ovat sellaiset pienet kertomukset, jossa kertoja asettuu esille omana itsenään tiettyssä ajassa ja paikassa eikä piiloudu passiivimuodon taakse. Nämä kertomukset tulevat ymmärteyksi vain tapahtumakontekstissaan. (Salo 1999, 199.) Kertomusten analyysi on kerronnallisen tutkimuksen ydin ja lähtökohta. Kerronnallisen lähestymistavan mukaan kertomuksien ajatellaan olevan tapa ymmärtää omaa ja tehdä oman elämän tapahtumia merkityksellisiksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 218.) Salo (1999) kirjoittaa olevan merkitystä sillä, miten ja minkälaisissa yhteyksissä tarinoita kerrotaan. Olennaisia tärkeitä ovat kertojan kertomisen tyyli ja kertojan ja yleisön vuorovaikutus. (Salo 1999, 216.)

Kun katson lapsen laulantaa kerrontana, huomaan sisältöjä, jotka kulkevat minulta näkyvämmässä ja joita on vaikea kirjoittaa. Viljamaan (2012, 20) mukaan kertomukset ja tarinat kantavat aina mukanaan kertojansa kokemuksia ja perspektiiviä, ne tarjoavat yhden ikkunan lasten olemiseen ja ajatteluun. Lasten kertomukset saattavat tuntua aikuisesta epä johdonmukaiselta, poukkoilevalta tai yksinkertaiselta ja voivat toisinaan olla aikuiselle vieraassa ja siksi ymmärtämättömässä muodossa (Karlsson 2014, 181). Kysymys ei ole kuitenkaan siitä, etteivätkö lapset osaisi kertoa, vaan siitä, osaammeko kuunnella lapsia ja heidän viestejään sekä siitä osaammeko käsitellä saamaamme tietoa (Karlsson 2010, 133). Tämäkin tutkimus on kuin kertomus, jossa välitän ymmärrystäni lukijalle.

Aineistossani on Lotan itse keksimiä sanoja. Lieko (1998) kirjoittaa lasten käyttävän tuttu-
jen ainesten pohjalta sanoja, joita ei sellaisenaan esiinny heidän kieliympäristössään. Lap-
set eivät tyydy odottamaan, että kieliympäristö antaisi heille kaikki sanat. Lapsilla on sa-
noilla leikkelyn tarve. He haluavat ilmaista itselleen tärkeitä seikkoja ja pyrkivät ilmaisun
yksiselitteisyyteen ja täsmällisyyteen ennen kaikkea itsensä vuoksi. Lieko kirjoittaa lapsen
mielikuvituksen ja kielellisen luovuuden ilmenevän monella tavalla ja vertaa lapsia, taitei-
lijoita ja runoilijoita todeten luovuuden olevan kaikille yhteistä. Kerronnallisessa ajattelus-
sa kuvittelu johtaa ”hyviin tarinoihin, kiehtovaan näytelmään, uskottavaan (vaikka ei to-
teen) historialliseen kuvaukseen” (Viljamaa 2012, 36).

Ahonen (1993, 58) kirjoittaa puheen ja spontaanin laulun puhkeavan suunnilleen samaan
aikaan. Uudissanojen syntymisen huippu Liekon (1998) tutkimuksessa oli neljän vuoden
alkupuolella, jolloin lapsen sanasto muutenkin kasvaa kiihkeimmin. (Lieko 1998, 550–
552.) Myös Riihelä (2012) kirjoittaa lapsen kerronnassa olevan runsaasti persoonallisia
piirteitä. Hänen tutkimuksessaan lasten käyttämistä sanoista löytyi monia harvinaisia sano-
ja ja juuri tietyille lapselle ominaisia ilmauksia. (Riihelä 2012, 218.) Ahosen (2002, 54)
mukaan lapset käyttävän laulaessaan mielellään sanoja, joiden äänneasu on jotenkin poik-
keava tai erikoinen erityisesti spontaanin laulun vaiheessa. Itse keksityt ovat aineistoni
laulannassa todella yleistä.

*...ikadasta, akadasta ii
ikadasta ikadasta akadosta dii
ikadasta ikadesta akadästä döö. [laulaen]*

tsömpididaadi, tsömpidiaadi, lallal lallal lallal laa. [laulaen]

Lapset siis kertovat ilmeillä, eleillä, äänenpainoilla, toiminnalla, kehon kielellä, piirtämäl-
lä, laulamalla, liikkumalla ja leikkimällä (Puroila & Estola 2012, 29). Tämän tiedostaen
keskityn tutkimuksessani laulamalla kerrottuun.

4.1.2 Runolaulu

Tutkimuksessani etsin lapsen laulannasta yhteisiä piirteitä runolaulun kanssa. En pidä
oleellisena siirtymistä ajallisesti taaksepäin, muinaisiin laulukulttuureihin. Kuulon- ja
muistinvarainen runolaulun tapainen spontaani laulanta elää edelleen lasten keskuudessa,
vaikka lasten laulukulttuurissa hallitsevassa asemassa ovatkin kouluissa ja päiväkodeissa
opettavat laulut. Runolaululla tarkoitan laulaen esitettyä, runomittaista suullista perinnet-

tä, jota on esiintynyt tai esiintyy kaikkialla maailmassa ja mikä on ihmiselle tyypillinen tapa ylläpitää ja uusintaa kulttuurisia merkityssisältöjä (Huttu-Hiltunen 2008, 21). En huomioi kuitenkaan runolauluun liittyviä rytmirakenteita.

Laitisen (2010) mukaan laulaminen määrittyy länsimaisessa kulttuurissa usein virheellises-
 tikin puheen vastakohtana. Kulttuurimme ajattelutapa laulamisesta ei mielestäni tavoita
 lapsen tapaa kertoa spontaanisti laulamalla. Siksi etsin piirteitä kansanperinteestä ja laula-
 misen tavoista, joita nykyinen länsimainen kulttuuri on työntänyt piiloon. Näin saan myös
 tulkintamahdollisuudet avartumaan ja samalla pyrin tiedostamaan, että omaan tapaan lä-
 hestyä lapsen laulamista vaikuttavat länsimaisen kulttuurin piirteet. Pentikäinen (1971, 44)
 kirjoittaa kulttuurin olevan opittua sosiaalista perinnettä. Hänen mukaansa kollektiivipe-
 rinne ei sisällä toisaalta specialistien erityistietoutta, koska heidän tietonsa ei vastaa tarkal-
 leen yhteisön enemmistön näkökantoja (Pentikäinen 1971, 42). Jos lapset ajatellaan omassa
 laulukulttuurissaan taitajina, kansanperinne sulkee ulkopuolelleen heidän erityistietonsa.
 Siksi käytän yleisen kansanperinne-käsitteen tilalta konkreettisempaa runolaulun näkökul-
 maa.

Ajattelen tämän määritelmän pohjalta lapsen spontaanin laulannan länsimaisessa kulttuu-
 rissa ja kansanperinteessäkin huomiotta jäävänä vähemmistön kulttuurina. Toisaalta viit-
 taan kansanperinteellä viime vuosisadan talonpoikaismusiikin estetiikkaan ja rahvaan mu-
 siikkiin, aikaan ennen sääty-yhteiskunnan hajoamista ja kansanvalistuskauden alkamista.
 Siitä ajasta puhuttaessa Laitinen (1991, 83) käyttää myös nimitystä muistinvaraisen kult-
 tuurin musiikki. Tarkoiton aikaa, josta Laitinen kirjoittaa, että kun ihminen kasvoi luonnos-
 sa ollen osa sen kokonaisuutta, oli silloin musiikki enemmän olotila, jolla ei ollut alkua
 eikä loppua (Laitinen 1991, 80).

Runolaulun estetiikan yhteydessä Laitinen puhuu ns. pitkästä estetiikasta, joka ei pohjau-
 du tämän päivän ihanteisiin ja jossa improvisaation osuus on merkittävä. Pitkä estetiikka yh-
 distää toisiinsa kaiken ennen 1700-lukua syntyneen maailman musiikin, joita on esimer-
 kiksi niin sanottu kansanmusiikki, taidemusiikki, arkaainen ja heimomusiikki. (Laitinen
 (2010.)

Runolaulua kuvatessaan Laitinen puhuu tilasta tai vaistosta ja vertaa sitä pölisemällä pu-
 humiseen, jolloin puhetta vain tulee. Hän sanoo molemmissa olevan balansseja, jotka ih-
 minen on oppinut tai jotka ovat tulleet tuhansien vuosien aikana kieleen. Pieni lapsi oppii
 niitä matkimalla. (Laitinen 2010.) Runolaulujen, erityisesti itkuvirsien kerronnalle on tyy-

pillistä vapaamittaisuus, mutta niiden muoto ei ole helppo esitettäväksi eikä niitä ole tarkoitettu esitettäväksi eikä kirjoitettavaksi. Runolaulajat ovat laulaneet erilaisissa yhteyksissä hyvin paljon omista tunnelmistaan itselleen. Runolaulajat olivat luku- ja kirjoitustaidottomia, aivan kuten lapsetkin ovat. (Ks. Laitinen 1991.) Länsimaisen musiikin piirissä kasvaneena huomaan runolaulamisen ja lapsen laulannan kanssa vastakkaisuutta ja epäloogisuutta nykypäivän laulamisen tavan kanssa.

4.2 Lapsuudentutkimus

Lapsia ja lapsuutta on tutkittu monella tavalla. Lapsuuteen liittyy erilaisia määritelmiä, jotka ovat myös jatkuvasti muutoksessa. Lapsuudentutkimus nimitystä käytetään tutkimuksesta, jossa pyritään ymmärtämään lapsia yhteiskuntien ja kulttuurien jäsenenä (Karlsson 2012, 20; Alanen 2009, 9). Lapsuudentutkimus (*childhood studies*) on elänyt monitieteisenä yhteiskunta- ja kulttuuritutkimuksen alueena laajentuen viime vuosikymmeninä niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin. Lähtökohtana on ollut lapsuuden paikan ja tilan tutkiminen. Merkityksellistä on lapsuuden tunnistaminen ja tunnustaminen perustavanlaatuisena ja pysyvänä osana yhteiskunnan rakenteita ja keskeisenä ideana yksilöllisen lapsuskäsityksen purkaminen (Kallio, Ritala-Koskinen & Rutanen 2010, 8–10.) Lapsia ei siis eristetä heidän omien ”lapsellisten” maailmojensa toimijoiksi (Kallio 2010, 219).

Tutkimusta on tehty enimmäkseen päiväkodeissa ja kouluissa, joihin on muodostunut tutkimuksen tekemiseen liittyvää kulttuuria. Lapsia on helppo tavoittaa kouluista ja päiväkodeista, missä toimintakulttuurien pitempiaikainenkin seuraaminen on mahdollista. (Kallio 2010, 222.)

Bardy (2009, 19) katsoo lapsuutta neljästä eri näkökulmasta, käyttäen nimitystä lapsuuden nelikenttä. Hänen mukaan lapsuus on suhdekäsite, joka näyttäytyy eri näkökulmista katsottuna hieman erilaisena. Nelikentässä lasten lapsuus kuvaa lasten omaa kokemusta lapsuudesta. Aikuisten lapsuus kuvaa aikuisten näkemyksiä lapsuudesta. Lasten aikuisuus kuvaa lasten näkemystä aikuisuudesta ja aikuisten aikuisuus kuvaa aikuisten näkemyksiä aikuisuudesta. Tässä tutkimuksessa tavoitan nelikentän perspektiiveistä lasten lapsuutta. Ajattelen tutkimuksessani lasten lapsuuden pääsevän muille näkyviin ennen kaikkea suorissa lainauksissa. Aineistossani Lotta kysyy yllättäen minulta lapsuudesta ja kertoo siitä oman näkökulmansa:

Lotta: Äiti, mikä on lapsuus?

äiti: Mikä se sun mielestä on?

Lotta: Että se on pieni ja kaikkea kertoo tarinoita, päiväkodista ja, jos oli pieni. Jos ei muista ni voi miettiä. Mun mielestä se on se.

äiti: Entä sitten ku tulee isommaksi?

Lotta: Sillon mää tarkotinki! Sillonko on pieni, ni voi miettiä ihan mitä tahtoo, ni se on vähän niinku mielikuvitus. Lapsenaki voi miettiä ihan mitä tahtoo, niinku mää oon nyt lapsi ja sää oot äiti. Nii, ja arvaa mitä? Ku mää oon iso ni arvaa mitä, mulle syntyy vauva. Saattakohan se olla poika vai tyttö?

Lotta tuntuu selventävän minulle, mitä voin kertoa lapsille omasta lapsuudestani ja kertoo vielä oman kokemuksensa lapsena olemisesta. Lapsen iässä olevana Lotta kuulee kerrotta-
van ja kuvittelee aikuisen lapsuutta sekä kuvittelee myös hänessä rakentuvaa omaa tulevaa
aikuisuuttaan. Koska lapsuudella on ensimmäinen paikka ihmisen elämänkaareissa, se kul-
kee matkassa läpi elämän; lapsuus vaikuttaa aikuisuuteen, aikuisten lapsuus vaikuttaa las-
ten lapsuuteen ja yhteiskunta vaikuttaa lapsuuksiin ja lapsuudet vaikuttavat yhteiskuntaan
(Bardy 2009, 53). Näitä on näkyvillä myös edellisessä lainauksessa, esimerkiksi siinä että
Lotta liittää päiväkodin lapsuuteen kuuluvaksi.

Koska teen tutkimusta aikuisena aikuisuudestani käsin, ei tutkimukseni kuitenkaan käsitä
puhtaasti lapsuuden lapsuus -ulottuvuutta. Viljamaa (2012) kirjoittaa, miten kaikki ulottu-
vuudet ovat läsnä, vaikka tutkimme aikuisena lapsen iässä olevien lasten lapsuutta. Erityi-
sesti silloin kun kyse on lapsista, on mahdotonta olla ottamatta huomioon aikuisia. Oma
aikuisuuteni ja lapsuuteni on siis tässäkin tutkimuksessa mukana. Näin lapsuudentutkimus-
ta ei tule asettaa vastakkaiseksi aikuislähtöisille tutkimusmenetelmille (ks. Kyrönlampi-
Kylmänen 2010, 219).

4.3 Etnografia ja etnomusikologia

Etnografia tarkoittaa Metsämuurosen (2003) mukaan ihmisistä kirjoittamista. Tutkittavaa
ihmisryhmää ja yhteisöä on tarkoitus ymmärtää osallistuvan havainnoinnin keinoin. (Met-
sämuuronen 2003, 171.) Kiilin (2006, 67) mukaan etnografisessa tutkimuksessa tutkittavat
nähdään aktiivisina osallistujina, oman arkielämänsä etnografeina, jotka luovat todellisuus-
tensa puheen ja vuorovaikutuksen, tarinoiden ja kertomusten kautta.

Tässä tutkimuksessa lähestyn äitinä lapseni laulanta tavalla, jossa on etnografisia piirteitä.
Etnografian kenttänä toimii koti. Äitinä elän tiiviissä vuorovaikutuksessa tutkimani lapsen
kanssa kodin kulttuurisissa käytännöissä, jotka vaikuttavat laulantaan. Toisaalta tutkijana
ja äitinä otan uudenlaisen paikan, jolloin aivan tuttu tuntuukin vieraalta. Paju (2013, 207)
kirjoittaa etnografitutkijan kantavan sellaista ymmärrystä omassa ruumiissaan, jota ei ehkä

pysty, mutta ei myöskään tarvitse kääntää kirkkaiksi, selkeiksi sanoiksi. Tutkimuksessani esimerkiksi laulannan sävelet ovat vaikeasti sanoiksi käännettävissä, mistä kirjoitan luvussa 5.3.2.

Etnografiseen tutkimukseen sisältyvän etnomusikologian kautta saan kerronnallisuuden tarkentumaan lapsen laulamalla kertomiseen. Etnomusikologia on sovellettavissa minkä tahansa musiikin tutkimukseen kulttuurissa tai kulttuurina. Se on myös musiikkia tekevän ihmisen tutkimusta; musiikkia lähestytään ihmisen toiminnan tuotteena. (Moisala & Seye 2013, 5.) Siksi se sopii myös lasten oman laulamisen kulttuurin ja laulannan tutkimiseen. Lasten musiikkiin liittyviä käytäntöjä ja arkipäivään sisältyvää musiikkia on tutkittu paljon etnomusikologian alueella, kun taas kasvatustieteellinen tutkimus on jättänyt lasten oman musiikkikulttuurin vähemmälle tarkastellen lasten musiikkikasvatusta. Blackingin tutkimuksessa *Venda Children's Songs: A study in Ethnomusicological Analysis (1967)* käsitellään lasten musiikkia omaehtoisena kulttuurina. Lasten arkipäivään sisältyvää musiikkia ja siihen liittyviä käytänteitä tutkitaan aikuisten kulttuurista poikkeavana. Toisaalta Campbell (1999, 8) kirjoittaa, että etnomusikologiassa lasten oma musiikki on jätetty vähälle huomiolle. Campbell (1998) on tutkinut lasten musiikkia arkipäivässä.

Aikaisemmin musiikkitiede on tutkinut länsimaista taidemusiikkia ja etnomusikologia kaikkea muuta musiikkia. (Moisala 1991, 105.) Siksi tarkennan etnomusikologiaan kuuluvaa kulttuurin olemusta, jossa kulttuuri on yhteisen oppimisen tulos. Tämä kulttuuri ei ole biologisesti perittyä, eikä noudata valtion rajoja. Kulttuurin perustana ovat ihmisryhmän tai yhteisön yhteiset ajattelun ja toiminnan tavat ja mallit. Kulttuuri ei synny yhden ihmisen ajattelun ja toiminnan tavoista, vaikka yksilö innovoivana ja luovana olentona on välttämätön kulttuurin uusiutumisen ja kehittymisen kannalta uudistaen, kehittäen tai soveltaen sitä. (Moisala 1991, 107–108.) Etnomusikologia on syntynyt jo silloin, kun varhaiset löytöretkeilijät havaitsivat länsimaiden ulkopuolella vierailta kuulostavien äänien toimivan tavallisia musiikin tehtäviä toimittaen, kuten tanssin ja työn rytmittäjinä ja siirtymäriittien pehmittäjinä (Moisala 2013, 9).

Musiikkia ja sen kulttuuria sisältäpäin ymmärtämään pyrkivä etnomusikologinen tutkimus on lähtöisin etnotieteeksi kutsutusta antropologian haarasta. Etnotiede pitää todellisina vain kulttuurin jäsenten omia määritelmiä ja selityksiä kulttuuristaan ja sitä voidaan tutkia vain käyttäen kyseisen kulttuurin omia kielellisiä määritelmiä. (Moisala 1991, 127.) Tässä tut-

kimuksessa etnomusikologisen piirteet näkyvät myös siinä, että olin paikassa, jossa voin tavoittaa laulantaa ja sain samalla laulantaan liittyvää kontekstietoutta. Mitä enemmän tiedän laulantaan liittyvistä tilanteista kokonaisuudessaan, sitä enemmän voin ymmärtää tätä lasten laulamalla kerrontaa. Löysin aineistostani lapsen omia kielellisiä määritelmiä kulttuuristaan. Etnotieteessä niitä pidetäänkin ainoina todellisina määritelminä. Lotta käyttää puheesta ilmaisuja *kertoen säestän* (ks. 3.2). Myös laulamista Lotta määrittelee todeten automatkalla: *Sitten mää laulan aika monta laulua vielä*. Laulut, joita lapsi tilanteessa laulaa, ovat sanoiltaan ja säveleltään lapsen itse keksimiä.

Kolmena iltana tuli pikkulintu vain. Kahen ison linnun viereen tuli kyllä pikkuisenkin. nyt, yhdessä puussa oli täynnä lintuja. toisessa puussa oli kaksi lintua. ne lensivät kukkapuuhun ja jutteli ja sirkuteli, hamman hamman, ham-man, ihminen näki sen ja tömisteli jalkoja ja alkoi laulaa yhen laulun.[laulaen]

Seuraavassa esimerkissä Lotan käyttämän sanan *sävelöijä* voisin tulkita tarkoittavan laulamista tai valmiin *paljon onnea vaan* -laulun improvisointia omaksi onnittelulauluksi.

*Lotta: ...sitten, mun pitää sävelöijä se kokonaan, se paljon onnea vaan. [ottaa helistimen ja alkaa laulaa sen tahdissa paljon onnea vaan useaan kertaa]
Nyt tulee puhuminen. [nousee rappuolulle istumaan]
Oletteko kuullu tällaista nimeä ja arvatkaapa nimi, arvaa sinä vaikka [osoittaa minua] iillä alkaa.
Äiti: isilaulu
Lotta: Ei, iillä alkava.
Äiti: ilmapallolaulu
Lotta: Ei, iillä alkava! [painokkaasti auttaen minua] Tria... ge
Äiti: Triangeli laulu
Lotta: Jooo! Sitten, nyt aletaan... sitten*

***Pikkulintu lauloi puussa.
Mistä, mistä, ystävästä.
Paljon onnea lauloi se.
Paljon onnea, paljon onnea.
Mistä tiedät vuoriston?
Hämähäkit kutoo verkkoaan. [sormet liikkuu kutovasti]
Lallal lallal lallal laa, tärisee kuin vuori. [sammuttaa sormilla soinnin; laulaen]***

Lotta: Toinen [nousee seisomaan ja katselee ympärilleen] tää on mulle [soittaa hetken] paljon onnea vaan.

4.4 Äiti tutkijana kotona

Aikuisena minulla on etuoikeutettu suhde lapseen nähden, ja siksi pidän tärkeänä pohtia omaa suhtautumista lapsiin. Tähän pohdintaan ymmärrän kuuluvan aikuisuuteen liitettyjen, itsestään selvinä pidettyjen etuoikeuksien ja valta-asemien kriittisen tarkastelun. Omassa toiminnassani pyrin tiedostamaan, miten mahdollistan tai rajoitan lapsen olemista. Kasvatamista saatetaan usein ajatella toiminnan painottumisena tulevaisuuteen, jolloin lasta kas-

vatetaan niin, että hänestä tulisi tietynlainen (Leppänen 2013, 339). Lähestymistapaani ei liity lapsen osaamattomuus, epäonnistumiset tai se, mitä kaikkea lapset eivät vielä ole.

Karlsson (2014, 186) kirjoittaa ammatillisuuden samoin kuin vanhemmuuden vaativan jatkuvaa tutkivaa toimintatapaa ja aktiivista syventymistä lasten tapaan ajatella ja siihen, miten he hahmottavat erilaisia kokonaisuuksia ja mitä he pitävät tärkeänä. Lapsuudentutkimuksen kautta katson myös äitinä lasta vahvasti kykenevänä. Lotan kerrontaa lainatessani haluan ottaa hänet vakavasti ja kohdata hänet oman arkensa asiantuntijana. Karlsson (2010) kirjoittaa lapsuudessa sekä samuuden että erityisyyden olevan yhtä aikaa läsnä; lasta ei nähdä ainoastaan aikuisen kaltaisena tässä hetkessä elävänä osaavana ja aktiivisena toimijana tai aikuisesta poikkeavalla tavalla ilmaisevana, vähemmän elämäkokemusta, tietoa ja valtaa omaavana ja suojelua tarvitsevana. Tutkijan tulee olla avoin uusille, odottamattomille samuuksille ja erityisyyksille. (Karlsson 2010, 134.) Työni kautta olen saanut esimerkiksi vahvistusta ymmärrykselleni, että lapsen kertoessa todellisuus ja mielikuvitus voivat olla yhtäaikaista, enkä ajattele leikin liittyvän ymmärtämättömyyteen todellisuudesta. Haluan tarkastella lapsuutta itsessään arvokkaana elämänvaiheena. Tämänkaltaisen tahto kuvaa tapaani olla lasten kanssa.

Kun katsoin videoita aineistoa, muistin aamupäivien aikana kokemani ajattomalta tuntuvan tunnelman, jossa lapsen päivä muotoutui lapsesta käsin ja spontaania kerrontaa pursuili. Vaikka videoiminen tapahtui usein samassa tilassa, lapsen tapa olla näytti erilaiselta joka päivä. Minullekin aineistonkeräämisaamupäivät olivat arjesta poikkeavia. Tavallisesti keskeytän turhaankin leikkejä, sillä toisinaan olen epätietoinen lasten leikin kokonaisuudesta ja vakavuudesta. Keskeyttäessäni kuulen välillä leikeistä välähdyksiä:

Harmi, kun meillä oli niin hieno leikki kesken! Voikko arvata, että purukilpailussa pieni hiiri voitti ison koiran!

En ollut lapsen kerronnan ulkopuolella. Lapsen kerronta suuntautui välillä minulle. (Ks. Viljamaa 2012, 142.) Koen samantapaisesti kuin Viljamaa (2012) omasta roolistaan suhteessa leikkiviin lapsiin: ”Hetkittäin olen kuin näytelmän katsoja katsomossa. Toisinaan olen mukana lasten kysymyksiin ja kommentteihin vastailen tai leikissä käväisten, silloin kun lapset siihen kutsuvat. Erilaisin tavoin he asemoivat minut leikkiin tai sen liepeille.” (Viljamaa 2012, 141.) Pyrin järjestämään tilanteet niin, että lapsen näkemykset ja aloitteet

tulevat esiin. Aineistonkeruuajana myös Lotta asemoi minut eri tavoin, esimerkiksi suoraan minulle puhuen, oman yleisönsä joukkoon lukien tai antaen roolin minulle.

Nyt mää tiän! Kun olet kirjoittanut, voit tulla leikkimään mun kans, joohan?

Oletteko kuullu tällaista nimeä ja arvatakaapa nimi, arvaa sinä vaikka. [Lotta osoittaa minua, kun istun keskittyneenä kirjoittamiseen] Iillä alkaa!

Mitä tuossa lukee? Se olis opettaja ja se lukis näille aamusadun, joohan? Opettaja, voik sää lukea sen?

Lapseni on tutkimuksessa kanssatutkija. Aineistoa kerätessäni olin hetkissä läsnä aktiivisena kuuntelijana, osallistujana ja keskustelijana. Tunsin olevani osana tutkimaani lapsen lauluista kerrontaa. Osallistuin silloin kun lapsi kutsui. Kuten Metsämuuronen (2009, 171) kirjoittaa tutkijan asemasta, tutkijana pyrin ymmärtämään tapahtumien merkitystä.

Lapseni kertomat kuvasivat sitä, että vaikka teinkin tutkimusta, ja Lotan näkökulmasta vähän eri asioita kuin tavallisesti kotona, olin äiti ja lapseni ajatteli minut äitinä, ei tutkijana.

Voitko sää mennä vähän sinnepäin näitten papereitten kanssa?

Viljamaa (2012, 59) kirjoittaa oman lapsen tutkimisen tuovan mukanaan erityistä huolta ja vastuuta sekä avaavan rikkaan näköalan. Kirjoittaessani ja lukiessani Lotta rakensi leikkinsä aina läheisyyteeni välillä minulle kommentoiden:

Nyt nää leikkis kotista, joohan? Se olis äitiorava ja tää olis isosisko-orava ja tää olis vauvaorava, joohan?

Sää saat seurata mun jälkiä, joohan? Sää alat sitten mua ettiin.

Tuu nyt ostamaan, joohan?

Se olis äiti, joohan?

Lapsiin liittyvää tietoa on tärkeää tuottaa siellä, missä lapset ovat (Viljamaa 2012, 51). Tutkimukseni tarkoituksena on tuoda esiin lasten omaa kulttuuria lapsen laulannan kautta kotiympäristössä. Pidän kotia laulannalle tavanomaisena kontekstina. Myös Väisänen (1938, 229) on omakohtaisesti todennut kodin olevan paras muistiinpanopaikka lasten spontaanin laulamisen tallentamiseen. Väisänen (1938, 230) kirjoittaa, että myös saksalaisen psykologin Carl Stumpfin mukaan koti on lapsen laulannan paras keräämispaikka ja tämä on suositellut lasten laulujen kotimenetelmällä keräämistä.

Viljamaa (2012) määrittelee kotia näin: ”koti on paikkana yksityinen ja sen ihmissuhteet erityiset”. Hän kirjoittaa Bachelardia tulkitessaan kodin olevan ”mahdollisuus ylittää sen,

mitä pidämme todellisuutena ja liikkua paljon laajemmin”, koska lapsuuteen liittyy kyky uneksia, siis kuvitella ja leikkiä kodissa. (Viljamaa 2012, 59.) Tähän ajatukseenkin viitaten pidän kotona tehtyä tutkimusta tärkeänä.

Lehtonen (2010, 246–247) syventää musiikin näkökulmasta kodin merkitystä. Hän tuo esiin Winnicottin teorioiden pohjalta sitä, miten musiikin käyttö objektina edellyttää ympäristöä, jossa ihminen voi rauhassa vetäytyä leikin ja mielikuvituksen maailmaan. Koti on monelle lapselle leikin todellisuuden sukeltamiseen mahdollistava paikka. Kotia ajattelen myös paikkana, jossa toiminnat ovat enemmän omaehtoisia. Esimerkiksi lapsen laulanta tai yhdessä laulaminen eivät ole ensisijaisesti kasvatuksellisia. Kun kasvatukselliset tavoitteet eivät ole tietoisesti esillä ja toiminnan taustalla, ajattelen spontaanin kerronnan eri muotojen saavan lisää tilaa. Kodin asema keskeisenä arkielämän tilana ei ole horjunut, vaikka perheen olemusta pohditaan monista eri suunnista kriittisesti (Kallio 2010, 220). Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 197) mukaan kotia voi ajatella myös mielen tilana, johon ihmisen elämänhistorian mukana kulkevat yksilölliset tunteet, tuntemuksen ja kokemukset liittyvät.

Lapset kantavat kotiin kokemuksiaan kodin ulkopuolelta (Viljamaa 2012, 52). Kodin kuten päiväkotimaailman kokemukset kulkevat lapsen matkassa paikasta toiseen (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 209). Lotta käy päiväkodissa. Varhaiskasvatuskulttuurissamme lapsi nähdään länsimaissa vallalla olevien virtausten mukaan elinikäisenä oppijana; lapset oppivat erilaisissa arkisissa toimissaan päivähoitopäivän aikana itseohjautuvana, aktiivisena ja autonomisena. Päiväkoti on paikka, jossa aikuiset päättävät säännöistä ja antavat tiettyjä tehtäviä. (Paju 2013, 85.) Myös Leppänen (2013, 339) mukaan varhaiskasvatus nähdään päämäärätietoisena toimintana, jossa lasta pyritään muokkaamaan tietynlaiseksi. Paikat, joissa lapset viettävät aikaansa, ja tekemiset, jotka ovat heille sallittuja ja heiltä oletettuja, vaihtelevat (Paju 2013, 10). Näin on varmasti myös kodin ja päiväkodin välillä. Tutkimuksessani keskitys kotiympäristöön, vaikka tiedostan, että ”jokainen tilanne, jokainen hetki, jokainen kokemus asettuu loputtomiin sidoksiin ja riippuvuuksiin” (Paju 2013, 211).

Kirjoittaminen lapsen kertomisen paikasta ja ajasta tuo elävyyttä ja toden tuntua. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 199) mukaan lapsen senhetkinen kokemus syntyy jossakin paikassa suhteessa toisiin ihmisiin, esinemaailmaan ja erilaisiin kulttuurisiin ilmentymiin. Myös musiikin merkitys syntyy välittömän esitystilanteen lisäksi henkilön aikaisemmista henkilökohtaisista ja kulttuurisista kokemuksista (ks. Moisala 1991, 126). Analyysiä tehdessä ei

siis voi olla huomioimatta lapsen ympäristöjä. Tutkimuksessani kerronnalle kehyksen muodostaa kotiympäristö, johon kuuluvat koti ja metsään ja jokeen rajoittuva pihapiiri.

Viljamaa (2012) kirjoittaa Gubriumia ja Holsteinia mukaillen kerronnallisesta ympäristöstä; kertominen liittyy sen yhteisön ja sen kulttuurin sekä sillä hetkellä oleviin kertomisen käytäntöihin, tapoihin ja resursseihin. Ryhmät muodostavat yksilön sosiaalisen ympäristön pitäen yllä kulttuuria, jota yksilölle opetetaan ja johon hänet kasvatetaan eli sosiaalistetaan (Pentikäinen 1971, 17). Kiintein vuorovaikutus lapsella on primaariryhmiin, perheeseen ja päiväkotiryhmään. Lottaan on tietenkin voimakkaimmin vaikuttanut lapsuuskodissa saatu kasvatus ja päiväkotikasvatus.

4.5 Musiikillinen kasvu-ympäristö

Ympäristön äänimaailma vaikuttaa lapsen laulantaan ja myös siihen, miten voin kuulla laulannan. Kerronnalliseen ympäristöön liitän olennaisesti Lotan musiikillisen ympäristön, mitä voin kuvata laulullisestikin virikkeellisenä aina odotusajasta asti. Ymmärrän laulullisessa ympäristössä elämisen vaikuttavan laulannan tapoihin ja monipuolisuuteen. Kuitenkin tässä tutkimuksessa painotan laulantaa kaikille lapsille kuuluvaksi. Campbell (1998) perustelee tämän hyvin; kaikilla lapsilla on musiikillisiä taitoja, ja kaikki lapset ovat luonnostaan musikaalisia ja tietävät mitä he tarvitsevat tullakseen ymmärretyksi musiikin kautta, jos me vain kuuntelisimme.

Koska oma lapsuuteni ja aikuisuuteni ovat läsnä tutkimuksen tekemisessä, on kokemukseni vaikuttamassa siihen, miten tulkitsen ja analysoin lapsen kerrontaa. Musiikki eri muodoissa kuuluu elämääni. En niinkään ajattele sen olevan sitä, kuinka monessa kuorossa olen laulanut tai mitä soittimia soittanut vaan se liittyi tunteena ja olotilana jokaiseen hetkeen. Siksi myös aihe kutsui minua ja aiheen valinta tuntui luonnolliselta.

Lapsen laulantaa kuunnellessani tuttuuden tunne kumpuaa omasta lapsuudesta ja ehkä vieläkin kauempaa. Alle kouluikäisenä kokemieni musiikillisten kokemusten laatua ja määrää on vaikea kuvailla, koska koin elämää musiikin kautta. Kouluun liittyvistä muistoistani en löydä laulannan tapaista, improvisointia tai säveltämistä, vaikka laulaminen oli yksi innostavimmista asioista myös musiikkiluokilla. Oma ja koulussa opetettu musiikkimaailma olivat kuin kaksi erillistä maailmaa, vaikkakin opituista aineksista sain eväitä omiin tarpeisiini ja pysyvyyttä musiikilliseen innostukseen.

Nykyinen opetussuunnitelma ei ole ainakaan esteenä luovalle improvisaatiolle. Improvisointi jää kuitenkin opettajien vastuulle, sillä oppikirjoissa eivät painotu tehtävät, joissa kannustetaan omaehtoiseen, luoviin ratkaisuihin musiikin peruselementtien kanssa. Nyt kun olen herkistynyt kuuntelemaan tyttöni laulantaan, huomaan, että jotain samaa iloa ja syvyyttä voin kokea itse laulaessani. Ajattelen musiikin olevan kuten Laitinen (1991, 80) kirjoittaa: ”Musiikki on olennainen osa maailmankaikkeutta. Se ei ainoastaan heijasta sitä, vaan se itse vaikuttaa siihen. Musiikki on osa ekologista tasapainoa, eikä mikään passiivinen vaan hyvin aktiivinen osa.” Sain työn edetessä ajatuksen ohjaajaltani (Viljamaa), siitä miten lasta kuunnellessa avautuu huikea näköala lapsen ajatuksiin. ”Minä niitä kuuntelen ja ymmärrän ja ajattelen mitä ymmärrän ajatella”. Kuuntelen ihmetellen ja kunnioituksella.

Se että olen äiti, on ollut tutkimukselleni merkittävä asia. Ajattelen sillä olevan merkitystä myös aineistoni muotoutumiselle; minulla oli vaivattomampi pääsy lähemmäs lapsen omaa musiikillista kulttuuria. Ainoastaan tutkijana ei tietenkään voi päästä tälle kohtaamisen tasolle. Lehtosen (2010, 243) mukaan äiti käyttää lasta kuunnellessaan kaikkia aisteja, mikä muotoutuu kokonaisuutena samanrakenteiseksi musiikin kanssa rytmeineen, kestoineen, tempoineen, sävyineen ja intonaatioineen. Lehtosen mukaan vanhemman ja vauvan välisen vuorovaikutuksen voi ajatella olevan yksi musikaalisuuden muodoista. (Lehtonen 2010, 243.) Ajattelen tämän musikaalisuuden muodon vaikuttavan äidin ja lapsen väliseen suhteeseen myös lapsen kasvaessa.

5 Aineisto, sen lukutavat ja tulkinta

Aineiston kerääminen on ollut jatkuvaa analyysin ja uudelleenkertomisen vuorottelua. Tässä tutkimuksessa analyysin kohteena on lapsen laulamalla kertominen, jonka olemassaoloa ja elävyyttä ovat vahvistaneet keskustelut muiden kanssa. Tutkimukseni kulkua ovat ohjanneet lasteni, Lotan ja hänen sisarustensa, sanalliset ja sanattomat palautteet. Tutkimukseni konkreettisesti muille esitettävä teksti on se, mitä analysoin ja kerron uudelleen. Olen analysoinut myös säveltä, mikä saa vain vähän näkyvyyttä tässä tutkimuksessa. Sitä on vaikea sanallistaa. Vaikka olen aineistostani tietoinen, on vaikea saada kuvailtua sisältöjä välillä niiden itsestäänselvyyksien vuoksi. Analyysini on liikettä aineiston ja analyysin välillä (vrt. Viljamaa 2012, 101). Keskittyminen nimenomaan lapsen laulantaan kerronnan muotona on muotoutunut ja tarkentunut minulle tutkimukseni aikana.

5.1 Aineiston kuvaus

Aineistoni koostuu lokakuun 2013 ja helmikuun 2014 välisenä aikana kuvaamistani videotallenteista. Sinä aikana olen kuvannut seitsemänä aamupäivänä. Aineistoni kertomukset asettuvat kotiin. Olen tallentanut aineistoa pääasiassa kotona sisällä muun perheen ollessa koulussa ja työssä. Lisäksi aineistoa on kahdelta automatkalta ja kahdelta illalta, nukku-
maanmenotilanteista. Aineistoni sisältää Lotan (4.4–4.7) leikkien aikana kertoman spontaanin puheen ja laulannan lisäksi lapsen ja tutkijan, siis minun, välisiä keskusteluepisodeja ja tutkimuspäiväkirjani.

Käsikirjoitus lapsen päivän kulusta on tavallisesti ennalta arvaamaton ja ihmeellisen monisäikeinen. Lapsen kerronta ei ole aukottomasti etenevä kokonaisuus, jolloin aineistostaan ei muotoutunut loogista kokonaisuutta. Lotan spontaanissa kerronnassa on arkiajattelun rajoja rikkovia mielikuvia. Se on ainutkertaista, eikä toistu koskaan samanlaisena. Siitä löytyy keskenjääneitä lauseita, tulkitsemattomuuksia, sanattomuuksia ja ennenkuulumattomia ilmauksia. Tutkimuksessani haastetta rajaamiseen toivat lapsen kerronnan monipuolisuus, omalaatuisuus ja yllätyksellisyys, vaikka ne ovat samalla aineiston vahvuuksia.

Olen jo ennen tätä tutkimustyötä huomannut lasten tavan laulella leikkiessään, mutta en ole pysähtynyt tarkemmin kuuntelemaan ja miettimään sen merkitystä. En pystynyt etukäteen

arvioimaan, saanko koottua riittävästi säveliin kietoutunutta kerrontaa. Se, että lapsi kertoo laulaen, oli kuitenkin olettamukseni. Lapsen laulamien laulujen ja niitä ympäröivien tapahtumien kirjoittaminen on tuonut minulle uuden näkökulman siitä, miten laulanta liittyy sitä ympäröivään kerrontaan.

Saresma (2007) kirjoittaa, että omaelämäkerta on kirjoitettu pisteestä, joka voi olla ajallisesti hyvinkin etäällä kuvatuista tapahtumista. Myös tallennettu laulu on aivan kuin Saresman kuvaama kertomus ja yksi piste ajassa. Siinä elämä jähmettyy kerrontahetken näkökulmaan. (Saresma 2007, 70.) Tallentaminen jähmettää laulun sanoihin mutta antaa samalla laululle merkityksen.

Tutkimuksessa kirjoitan ylös laulannan sanoitusta, joka muuten unohtuisi. Toisaalta laulun sanat leviävät yli laulamisen hetken; lapsen elämä ja laulu jatkuu tallennetun laulun jälkeen. Siksi lapsen laulun sanoja on vaikea lähteä tulkitsemaan.

Aineisto rakentui minun ja Lotan kesken, aineistoa tuotettiin yhdessä ja lapseni osallistui paikkani määrittämiseen. Pajun (2013) mukaan yhdessä tuotettu aineisto merkitsee sitä, ettei tutkija katso vain kohdettaan, vaan kohde katsoo häntä takaisin (Paju 2013, 46).

5.2 Aineiston keruu

Laulujen tallentamisen tavaksi valitsin videoinnin. Videoin siksi, että voisin kuunnella tilanteita uudelleen ja pystyisin katsomaan niitä tarkemmin kuin havainnoidessani. Vaikka nauhoitusten puhtaaksi kirjoittaminen oli työlästä, oli videointi ainutkertainen keino saada kertojan ääni ja kuva muistiin. Videot ovat helpottaneet aineiston litteroinnissa, sävelen merkityksen tulkinnassa sekä pyrkiessäni tavoittamaan Lotan maailmoja. Videoita katsoessani huomasin aamupäivän tapahtumilla yhteyttä iltapäivään. Välillä tiiviin ja monihaaraisen lapsen kerronnan tallentamista häiritsi tallennustilan tai akun loppuminen tallennuslaitteesta. Videoiden rinnalla käytin kirjoittamiani päiväkirjakuvauksia tukemaan kokonaisuutta.

Kun ryhdytään hankkimaan tietoa lapsista ja heidän maailmastaan, on syytä pohtia millainen käsitys tutkijalla itsellään on lapsista, heidän kulttuurista ja millaisilla tiedonkeruumenetelmillä saadaan mahdollisimman moniulotteinen kuva (Karlsson, 2006, 9). Aivan aluksi keräsin aineistoa lasten kerrontaan liittyen niin, että otin mitä sain. Videoin muidenkin las-

teni toimintaa, mutta lopetin tutkimustarkoitukseen kuvaamisen, koska kuulin, mitä mieltä vanhemmat lapseni ovat kuvaamisesta. Lasteni kommentit saivat minut tosissaan miettimään tutkimuksen tarkoitusta.

*Älä ota mejän leikistä kuvvaa!
Ei viitti leikkiä ku äiti on tuossa.*

Laulaen kerrontaa olen tallentanut lapsen elämän luonnollisissa tilanteissa, mikä toi haasteetta aineiston keräämiseen. En ajattele Lotan leikkien aikaista kerrontaa, jota kuulin hänen leikkiessään yksin, tutkijalle tai äidille suunnatuksi, vaikka hän leikkiensä lomassa välillä lähestyikin minua äitinä suunnaten kerrontansa minulle. Luonteissa tilanteissa muistuttelin välillä Lotalle kuvaamisestani. Silti koin välillä, että kuvaan salaa ilman lapseni lupaa. Minun oli reagoitava herkästi lapsen viesteihin, niin ettei kuvaaminen häirinnyt lapsen olemista ja kerrontaa.

Aineistonkeruupäivänä olen pyrkinyt pitämään videokameraa päällä mahdollisimman paljon, koska ajattelin lapsen päivää kokonaisuutena, en erillisistä toiminnoista koostuvana. Tiedän, että päiviin sisältyi hetkiä, jolloin Lotta ei ollut tietoinen kuvaamisestani. Se näkyy videoissakin, joissa lapsi leikkii ja laulaa omassa tilassaan, itselleen. Videoista huomasin myös milloin Lotta oli tietoinen kuvaamisesta, koska hän kävi välillä esittämässä kameralle. Näytin Lotalle osan kuvaamistani videoista. Lotta katseli niitä mitään kommentoimatta ja innokkaan oloisesti pyysi saada katsoa lisää.

Lotta leikki aineistonkeruun ajan olohuoneessa ja keittiössä, jossa oli tilaan kuuluvaa ja kuulumatonta materiaalia sattumanvaraisesti. Lapsella oli mahdollisuus käyttää lähes kaikkea, mitä ympärillä oli. Päättäväisyyteni kuvaamisessani ei ollut kuvata niin, että kuva on laadukas ja lapsi näkyy koko ajan kuvassa. Yhdessä oleminen oli mielekästä, kun en ollut kameran takana. Olin paremmin kerronnan ja sävelen vaikutuspiirissä. Siksi videoidussa aineistossa saattaa välillä näkyä pelkkää lattiaa tai kattoa. Moisala (1991, 125) kirjoittaa merkitysten ilmenevän todellisuudessa, ihmisten hetkellisessä käyttäytymisessä. Minun tehtäväni oli huomata niitä, kirjata niitä muistiin, järjestää ja tehdä tulkintojani havaintojen pohjalta.

5.3 Lukutavat

5.3.1 Aiheen löytyminen

Ei ole yhdentekevää, missä kohtaa tutkimukseensa saapuu, sillä sisäänkäynti määrittää tutkimuksen lähtökohdat, perspektiivit ja avautuvien maailmojen hahmottamistavat (Salo 1999, 11). Tutkimuksen aihetta miettiessäni oli selvää, että haluan aiheeni liittyvän lapsen kerrontaan. Kirjoitin tekstiksi ensimmäisenä aineistonkeruupäivänä videoimastani aineistosta mahdollisimman tarkasti kaikki kuulemani. Huomioni kiinnittyi laulaen kerrontaan. Tutkimukseni aihe tarkentui, kun katsoin Lotan spontaanisti laulaman *Tuutilaulun*, jonka tallensin videolle lounasaikaan. (ks. 5.3.4) Aineiston analysointi alkoi siitä hetkestä.

Leppänen (2013, 337) kirjoittaa tutkijan tekevän metodologisia valintoja tutkimuksen kaikissa vaiheissa, kuten aiheen valinnassa. Ennakoimaton, siinä hetkessä syntynyt *Tuutilaulu* vaikutti siihen, että tutkimukseni ohjautui lapsen laulannan poluille. Näin lapsi itse johdatti minua aiheeseen ja minulta unohtuneeseen kulttuuriin. Moisala (2013, 29) kirjoittaakin, ettei kenttätyö koskaan ole pelkästään aineiston keräämistä tutkimusta varten, vaan se on jo itse tutkimuksen tekemistä. Innostuin ja jäin ihmettelemään lapsen laulua, sen sanoja ja säveltä ja kaikkea sitä, mitä sisältyy lapsen tapaan kertoa laulamalla.

Saresma (2007, 59) lainaa Cixous'n ajatusta siitä, miten tutkimusprosessin myötä tutkija virittyy tietynlaiselle musiikille; hän herkistyy kuulemaan juuri tiettyjen tekstien kutsun. Lapsen laulanta on kuin tekstiä minulle, ja koen kuten Saresma (2007, 59) kirjoittaa: ”Se virtaa minuun ja minussa herättäen miellelyhtymiä, ajatusketjuja, tunteita, resonoiden myös ruumiillisesti.” Minulle on luontevaa lähteä laulun kohdalta syventymään lapsen kerrontaan. Huomaan, että monia muitakin asioita elämässäni olen ymmärtänyt vain musiikin kautta.

Tämä lapseni spontaanisti syntynyt laulu toimii minulle porttina alueelle, jota haluan oppia tuntemaan enemmän, vaikkakin osaltaan se tuntuu jo aivan tutulta. Minua kiinnostaa, mitä sävel tuo lapsen kerrontaan. Haluan ottaa selvää, näkykö tällaista improvisaatiota lapsen kerronnassa, miten yleistä se on ja millaisena laulanta nousee lapsen kotiarjessa. Vaikka tutkimukseni on aivan alkuvaiheessa, koen jo nyt löytäneeni itselleni tuntemattomia polkuja. [päiväkirja]

Laulun sanat avautuvat mielessäni tapahtumapaikkaansa ja -aikaansa laajemmalle ja voin todeta kuten Paju (2013, 27) latourilaisen analyysitavan mukaisesti yksittäiseen tilanteeseen vaikuttavan äärettömän määrän asioita, jotka sijoittuvat ajallisesti, paikallisesti ja yh-

teiskunnan rakenteen tasolla eri paikkoihin. Alusta alkaen olen pyrkinyt tiedostamaan, että tulkinnat ovat omiani (ks. Paju 2013, 204). Äitinä voin tehdä tulkintoja ehkä tavallista enemmän, niitäkkin vain omasta näkökulmastani. Myös Salo (1999, 193) kirjoittaa Eskolaa lainaten kertomusten kasvavan kudosta joka suuntaan. Kanteletaressa (xxxviii) on osuva kuvaus siitä, miten kertojan tulkitseminen kertojan ajattelemalla tavalla on mahdotonta: ”Usein tulee niiden kautta lyhyt kirjoitus osottamaan laajoja ajatuksia, enempi puoli ei muulla, kun jollakulla sanalla viitottu. Ainoastaan tottuneet semmoisissa tiloissa näkevät ja keksivät laulajan oikian mielenjuoksun.”

5.3.2 Näkökulmien löytyminen

Omasta elinympäristöstä poikkeava kenttä olisi helpompi rajata kuin itselle tuttu, mikä onkin kotietnografian erityisyys (Paju 2013, 67). Vaikka huomaankin välitysten ulottuvan tapahtumapaikkaa ja - aikaa pidemmälle, pysäytän tarkastelun tilanteiseksi ja kotikontekstista selitettäväksi. Tarkastelen, miten spontaani laulanta tulee mahdolliseksi ja millaisia muotoja se saa kodin arjessa.

Tallentamani lapsen kerronta, joka välillä saa laulettua asun, on herkästä korvani kuuntelemaan ja syventymään lapsen kerrontaan aivan kuin uusin silmin spontaanin laulun näkökulmasta. Kuunnellessani huomaan lapsen soivan äänen saavan kerronnallisia merkityksiä. Uudet sukellukset aineistoon tuovat aina uutta, mutta lapsen tekemisestä ei edes tutkijan roolissa olevalle äidille kaikki paljastu.

Sain lapsen puheen litteroitua eri tilanteissa hyvin, koska taustalla ei ollut muita ääniä. Lukiessani litteroitua tekstiä yritin hahmottaa aineistolle tyypillisiä ja erityisiä kertomusrakenteita, joita Salon (1999) mukaan on esimerkiksi se, miten kertominen jäsentyy ja tarina kehittyy, miten kertomus vaihtuu toiseksi tai missä ja miten kertomus alkaa ja loppuu (Salo 1999, 208).

Mietin lukiessani kulttuurin vaikutusta. Salo (1999) kirjoittaa, että kerronnalle ja kerrotun ymmärtämisen tulkinnalle on jokaisessa kulttuurissa omat skeemansa. Ymmärsin, mitä Moisala tarkoittaa kirjoittaessaan, ettei erilaista kulttuuria välttämättä tarvitse etsiä tuhansien kilometrien päästä, vaan se voi löytyä hyvinkin läheltä (Moisala 2013, 11). Moisalan (2013, 11) mukaan tutkimusteksti paikallistuu jonnekin tieteen ja tutkittavan kulttuurin välimaastoon ja siinä voi näkyä jotain vanhaa, tuttua sekä täysin uutta. Uusi sisäänkäynti

saattaa tuottaa toisen todellisuuden (Salo 1999, 11). Salon (1999) lainaaman Cortazzin mukaan kertomukset ovat kuin ikkunoita tutkittavien maailmaan ja heidän kulttuuriinsa. Saloa lainaten pidän myös tutkimusaineistoni tarinoita ikkunoina tekstien takaiseen maailmaan. Kerronnallinen analyysi voisi olla metaforisesti ikkunoiden avaamista ja tutkittavien kertomusten kuuntelemista. (Salo 1999, 197–199.) Äitinä koen, että en kuuntele vain ikkunasta ulkopuolelta vaan pääsen ovesta sisään. Spontaanin laulun näkökulman lisäksi kerronnan näkökulma aineistooni tuntuu luonnolliselta.

Aineistossani uudelleen kertominen motivoituu lapsen laulaen kerronnasta käsin. Minulle, aineiston kertojana, kertomusten tärkeysasteet korostuvat juuri tässä esittämisen tavassa. Salo (1999) kirjoittaa, miten kuvauksen avulla on mahdollista tavoittaa jotakin siitä, mitä on kirjaimien, sanojen ja tekstien takana, tarinoiden todellisuudessa. Tässä tutkimuksessa pyrin myös osittain tavoittamaan sävelen kerronnallista merkitystä. Keskityin aineistostani siihen, millaisista asioista lapsi kertoo laulamalla. Olisin voinut jäsentää aineistoa sisältöjen kautta ja rakentaa niiden ympärille tutkimuksen kokonaisuutta. En kuitenkaan kokenut tätä mielekkääksi. Erkkilä (2005, 201) lainaa Polkinghornea, jonka mukaan yhtenä kerronnallisen analyysin tähtäimenä on löytää aineistosta yleisiä teemoja tai tarinan juoni. Löysin aineistosta sisältöjä, jotka liittyvät esimerkiksi metsään, lintuun tai uneen. Tässä esimerkki aihepiiristä, joka sisältyy uneen.

*... Luonto satoi, lunta satoi ja luonnosta pääsi **unta**. Olikin taivaassa pieniä hiutaleita ja satoi, satoi, satoi! pikkulintu aavisti... [puhuen]*

*Titityy, titityy. Nyt **untenmaille** nuku vain. mene talvi**unille**. noki vain, etsi matoja mullasta. Tule meidän pihalle, alapihalle niin mene siihen mullan kohalle, niin siinä on sinulle matoja. Kuin siinä on sinulle matoja. Mene talviunille tai etsi ruokaa. Noki sitä mejän pihamaatakin. Piha, piha, piha, piha pihamaata. Mutta siitäkin voi hankalasti löytää mutta kyllä minä voin sitten tulla auttamaan lapiolla tai sitä voisit auttaa sapiolla tai kirveksellä hakata jos löytää totanoin matoja tai aarteita. Kaikkia kukit, alkaa kukkimaan. Kesälläkin alkaa kukkimaan. Sitten tulee hirveen isoja kukkia kuin sitä sitä mukkia. Sitä omi kasvattaen omi sitä mukkia. Laulu alkaa loppumaan, siitä Lotta soppumaan. Harakkani kesälläkin ampaa sopertaa. Sitten ne herää kesälle ja sitten talvella menkää talvi**unille**. [laulaen]*

Päätin rajata aineiston aihepiirin mukaisen jaottelun tutkimukseni ulkopuolelle. Jaottellessani tuntui välillä kuin olisin muokannut lapsen värikästä kerrontaa aikuisia varten, aikuisille sopivaan muotoon kangistaen. Rikoin kerronnan jatkumon katkomalla tilanteita eri kohdista. Samalla kokemani aineisto alkoi näyttää itsestään selvältä. Paju toteaa, että tuttuutta vastaan taisteleminen asettaa omat haasteensa tutussa ympäristössä tehtävässä etnografiassa (Paju 2013, 66). Mietin tilanteita ja omaa osallistumista niihin, poissaolevuuttani,

sanomisiani. Tutkimukseni alkuvaiheessa kokemani ihmettelevä asenne oli piiloutunut tutkimukseni rakennetta muokatessa. En saanut sopimaan kirjoittamaani kriteerien mukaiseen kaavaan ja jaoteltua määrättyjen otsikoiden alle. Otin etäisyyttä aineistooni välttämällä sen lukemista, vaikka tiesin aineiston lukemisen ja siitä kirjoittamisen olevan sillä hetkellä ainoa tapa työn edistämiseksi. Auttaisiko aineiston näkemisessä läheisen tekeminen vieraaksi? Paju (2013) kirjoittaa sen vaativan erityisiä teoreettisia ja käsitteellisiä työkaluja (Paju 2013, 69). Vaikka olin varma näkökulmiini sulautumisesta aineistooni, tunsin tiedon puutetta suhteessa näkökulmiini, mitä enemmän niistä luin. Tässä vaiheessa halusin kirjoittamalla selvittää, miten aineistossani näkyy lapselle luontevaa kertomisen tapaa aikuisen tapaan verraten.

Helavirta kirjoittaa, että lapsen kertominen poikkeaa paljon aikuisen tavasta kertoa. Lasten kertomaa ei ole pidetty merkittävänä ja kerronnan epäloogisuus on koettu tiedon tuottamisen kannalta haasteellisena. (Helavirta 2007, 633.) ”Aikuisina ja tutkijoina olemme taipuvaisia tulkitsemaan lasten puhetta meille tutuista, aikuisten kulttuurisista muodoista käsin” (Salo 1999, 215). Siksi aikuisen on usein vaikea tavoittaa lapsen maailmaa.

”Lapsen puheessa mahdoton ja mahdollinen kulkevat usein rinnakkain ja limittyvät (aikuisen näkökulmasta) yllättävästi niin kertomisen sisällön kuin muodonkin osalta (Salo 1999, 215).” Salon (1999, 208) lainaamat Labov ja Waletzky pitävät lasten kertomaa luonnollisena ja teeskentelemättömänä ja korostavat kerronnallisten rakenteiden analyysissä erityisesti tällaisten suullisesti kerrottujen merkitystä. Salo (1999) kirjoittaa Kososta lainaten, ettei lapsen spontaani kerronta noudata kertomisen kulttuurisia perinteitä tai aikuisille ominaisia kertomisen rakenteita. Puhumisen tila on vain lapsen. Kertomus saa viedä. (Salo 1999, 214.)

Minä haluan että täällä on kesä. Minä en taho että tääl on syksy enkä talvi, enkä talvi. Minä haluaisin että nyt on minun synttärini ja haluan että on sadepäivä. Kunhan minä teen sen niin minä ainakin ainakin... Nyt on sadeilma ja nyten voikin vain laulaakin tain. Ompi mieluisaakin ompi mieluisaa...[laulaen]

Aineiston kerronnan suunta on toisenlainen kuin aikuiset ajattelevat kerronnasta. Salon (1999, 212–213) mukaan lapsen kerronnassa ”tulevaisuus on jo melkein läsnä – ihan tässä lähellä”.

*Tule pilvi pehmoinen, laske maahan hiutale
ja sitten tule mene ite maahan ja minä kiipeän kyytiin
niin poni heppa hei. Pikkunen heppa on kanssasi. [laulaen]*

...Mene talviuunille tai etsi ruokaa. Noki sitä mejjän pihamaatakin. Piha, piha, piha, piha pihamaata. Mutta siitäkin voi hankalasti löytää mutta kyllä minä voin sitten tulla auttamaan lapiolla tai sitä voisit auttaa sapiolla tai kirveksellä hakata jos löytää totanoin matoja tai aarteita. Kaikkia kukit, alkaa kukkimaan. Kesälläkin alkaa kukkimaan. Sitten tulee hirveen isoja kukkia kuin sitä sitä mukia...[laulaen]

Tässä tutkimuksessa ei laulun pituudella ole merkitystä. Laulu voi kestää hetken tai leikin seassa pulpahtaen pieninä pätkinä puheen väleissä. Lapsen laululle aika on määrittelemätön. Myös tekstin aika suhteessa kerrottuun on erilainen. Laulaen kerrotun aika ei ole ollekaan sama kuin tekstin aika. Saresman (2007) määritelmän mukaan aineistoni voisi ajatella olevan tarinaa. Hän kirjoittaa tarinan suuntautuvan ajassa eteenpäin, mutta sille olevan ominaista myös pysähtely, toistaminen ja sivupoluille eksyminen. Saresma kirjoittaa omaelämäkerrassa tarinan virtaavan aina eteenpäin, mutta kerronnan liikkeessä näkökulma ja suunta saattavan vaihdella. Kerronta ei vain etene ajassa, vaan kerrontaan tulee hetkiä, jotka eivät kuljetakaan tarinaa eteenpäin: virtausta keskeyttäviä hetkiä, esimerkiksi valaistumisen, flow'n tai ihmetyksen hetkiä. (Saresma 2007, 69.) Saresma kirjoittaa omaelämäkerran olevan liikettä ja samalla pysähdys, aivan kuin silloin, kun kirjoitan lapsen kerrontaa tekstiksi. Hetki jähmettyy ja ikuistuu kirjoitukseksi. (Saresma 2007, 70.) Voin ajatella lapsen lauluissa olevan erilaista liikettä, tulevaisuuden odotuksia, menneisyyteen palaamista ja kertomista nykyhetkessä.

MENNYT

*...näinpä tontun
siinäpä se aina pyörii näin.
iltali, taltali, iltalta iltali, taltali, iltalta
mua palelee, mimua palelee!
Jospa en mä nähnytkään. [laulaen]*

NYKYHETKI

*Meri lapset toistaa, hyp hyp hyp hei, hyp hyp hyp hei.
Nyt laivalla me soudetaan, soudetaan ja matkaa vaan.
Laivalla me soudetaan.
Me mennään ensin portaista
ja sitten vaarasat.
On vielä vaara, vaarasattara tattaratattattaa. [laulaen]*

TULEVA

*...Minä sitten kasvan ja kasvan ja kasvan
kattoon asti... [laulaen]*

Kokosin litteroidusta aineistostani laulut. Näin aineisto tuntuu nyt selkeältä, hallittavalta ja aikataulun vuoksi kohtuulliselta. Samalla tutkimuskysymykseni tarkentui ja suuntautui lauluihin. Edelleen mietin, miten voisin jaotella lauluja eri elementtien, esimerkiksi sanojen tai sävelen mukaan.

Kuitenkin huomaa, että pelkkiin lauluihin keskittyminen ei vastaa siihen, mistä haluan tietää enemmän. En voi järjestää aineistoa niin, että siitä katoaa olennainen. Ahonen (2002, 55) kirjoittaa lasten muodostavan lauluista artikuloimattoman kokonaisuuden, eivätkä he irrota laulun elementtejä toisistaan. Siksi haluan itsekin pyrkiä välttämään laulantaan liittyvien elementtien erottamista ja myös laulannan erottamista molempiin suuntiin jatkuvasta kerronnasta.

En voinut olla huomioimatta laulua ennen ja jälkeen tapahtunutta ja vielä laajemmin lähi-
viikkojen tai kuukausien tapahtumia, mistä äitinä olin kuullut ja tehnyt omia tulkintojani. Siksi pelkästään laulujen tarkastelu tuntui hävittävän suuren osan siitä kerronnasta, mihin laulu kuuluu. Vaikka rajasin aineistoni lapsen kerronnasta puheen ja laulun toisistaan erillisiksi, sitä jakoa en halua korostaa. Laulujen irrottaminen kerronnan kokonaisuudesta auttoi itseäni kuitenkin ymmärtämään niiden kuuluvuudesta kontekstiinsa. Poiminnat aineistosta välittävät ymmärrykseni tutkijana ja luovat tietynlaisen näkökulman todellisuudesta. Lapsi kuitenkin kutoo kerronnassaan sävelin omanlaistaan versiota merkitysverkostoonsa.

Kun etsin lapsen laulamalla kertomisen syvintä olemusta, oli mietittävä omaa käsitystäni laulamisesta ja uskallettava irrottautua länsimaisen kulttuurin tuomista tyyli-ihanteista ja sen mukanaan tuomasta laulamisen käsityksestä. Nykykulttuuriin liittyvä käsitykseni alkoi tuntua liian kapealta ja halusin ottaa etäisyyttä länsimaiseen musiikkikulttuuriin. Ajattelen Laitisen (2002) tavoin musiikin olevan tila, johon mennään sisään ja sieltä tullaan ulos, mutta itse musiikki ei ala eikä lopu koskaan, se vaan on (Laitinen 2010). Laitisen ajatuksen löytyminen oli tutkimukseni kannalta ratkaiseva. Se sanoitti tekemiäni havaintoja ja lapsen laulantaan liittyvää mielikuvaani. Tällä musiikin jatkuvalla olemassaololle vahvistavana ajatuksena ajattelen kuten Riska (1996), että lapsi elää syntyessäänkin vapaasti soljuvassa, musikaalisessa puheen ja sanojen mukaan sykkivässä melodiavirrassa, jota tahti ei sido ankaralla säännöllisyydellä (Riska 1996, 174). Lehtonen (2010, 238) kirjoittaa ruumiin ja mielen välimaastossa kelluvalle musiikille olevan ominaista virittyvien ja purkautuvien jännitteiden jatkuva läsnäolo. Myös Moisalan (1991, 116) lainaaman Merriamin ajatuksena on, ettei musiikki ilmene ihmisestä irrallisena ja siksi ihmisen musiikiksi organisoima ääni täytyy ymmärtää ihmisen käyttäytymisen, toiminnan tuotteeksi. Nämä ajatukset musiikin jatkuvasta olemassaolosta ovat päinvastaisia Leppäsen (2013, 346) ajatuksen kanssa, jonka mukaan lapset ovat ilman tutustuttamista ja opastusta tietämättömiä mitä musiikin kanssa tulisi tehdä. Ymmärrän ajatuksen länsimaisen musiikkikulttuurin mukaisena, johon kuuluu laulujen opettaminen ja oppiminen.

Laulantaa kuunnellessani mieleeni on noussut kysymyksiä lapsen omasta tilasta. Ilmaiseeko tai tutkiiko lapsi laulamalla itselle avoimia, epäselviä asioita? Onko lapsen laulu omaan kokemusmaailmaan syventymistä? Tuoko laulu esille asioita, joita lapsi ei koskaan muuten kertoisi? Lapsen oman tila ja laulannan ajatteleva monologina kiinnostavat minua, mutta joudun rajaamaan ne tämän työn ulkopuolelle.

Huomasin saavani jonkinlaista etäisyyttä aineistooni, jonka olin kokenut välillä liian tutuksi. Reflektiolle avautuu tila, jos tutkija pystyy pitämään jonkinlaista välimatkaa tutkimuskohteeseen (Paju 2013, 205). Aloin lukemaan päiviä kokonaisuuksina ja keskityin laulusta molempiin suuntiin jatkuvaan kerrontaan valitsemani teoreettisen näkökulman läpi. Avasin itsestään selvänä pitämäni lapsen arkea ihmeelliseksi, ihmeeksi, jolloin myös analyysin teko alkoi tuntua mahdolliselta. Koin ihmetuksen tunteen lapsen kerronnan monimuotoisuutta kohtaan entistä voimakkaampana.

Aineistossani on näkyvillä se, miten musiikki on lapselle tila, johon välillä mennään ja toisaalta lapsen kerronnasta voi päätellä jotain lapsen ymmärryksestä nykypäivänä vallitsevasta puheen ja laulun erillisyydestä. Esimerkiksi Isänpäivä-episodissa lapsi puhalttaa huuliharpuilla kertoen välillä sävelmästä ja lopettaen soittamisen sanomalla:

*...Se oli eksymislaulu, sitten, mun pitää sävelöijä se kokonaan, se paljon onnea vaan. [puhuen]
[Kohta hän ottaa helistimen ja alkaa laulaa sen tahdissa Paljon onnea vaan useaan kertaan ilmoittan sen jälkeen:]
Nyt tulee puhuminen. [nousee rappuolulle istumaan] Oletteko kuullu tällaista nimeä ja arvatakaapa nimi, arvaa sinä vaikka [osoittaa minua] iillä al-kaa... [puhuen]*

Lapsen laulantaan tuntuu olevan vähän kirjallista dokumenttia, kuten vanhakantaiseen kansanmusiikkiin ja runolauluun. Löysin uusia yhtymäkohtia lapsen laulannasta ja runolaulusta mitä enemmän siihen tutustuin. Lotan kerronnan sisältöjen monipuolisuus ja vaihtelevuuskin toivat haastetta tulkintaan. Myös runolaulajan ajatusten tavoittaminen on ollut mahdotonta, mistä on kirjoitettu Kanteletaressa (xxxviii): ”Monissa laulussa on mieli ilman nähtävää johdatusta toisiin aineisiin kulkeva, joilla ei näyttäisi paljo yhteyttä ennen lausuttuun kanssa olevan. Mutta tarkemmin tutkiessa löytään sillonki usein joku porras niiden välillä. Ja jos ei aina löytäisikään, niin muistakaamme, että se ilmanki ajattellessa on mielen luonnollinen laatu, usein yhtäkkiä kaikkinaisiin aineisiin joutuvan, joista, jos kysyt jällestä, kuinka tulit sitäki ajattelemaan, et itsekään aina taida selvää saada”. Huomasin, että Lotta ei tunnistanut laulantaansa hänen kertomakseen tai laulamakseen, kun paperille kirjoitettuani sen hänelle lauloin.

Oonko mää muka laulanu noin? [ihmettelevästi]

”Tutkijassa tapahtuva muutos voi synnyttää kiinnostuksen tarkastella kertomuksia jostakin sellaisesta teoreettisesta näkökulmasta, jota aineistoa hankittaessa ei vielä ajatellut” (Syrjälä, Estola, Uitto, Kaunisto 2006, 183). Runolaulusta muotoutuu toinen näkökulmani.

Aineistoa peilattessani uusissa yhteyksissä huomasin entistä syvemmin lapsen laulannan kuuluvan kerronnan kokonaisuuteen, joka jatkuu molempiin suuntiin erilaisina kerronnan muotoina. Voin ajatella laulut avoimiksi niin alusta kuin lopustakin, kuten Saresma (2007, 74) kirjoittaa. Vaikka kertomukset aristoteelisen poetiikan mukaisesti päättyvät, ne eivät välttämättä pääty alkua ja keskikohtaa seuraavaan lopetukseen. Ei ole helppoa katkaista ja liittää lapsen kertomaa tutkimukseen. Lapsi elää elämäänsä kokonaisvaltaisesti, eikä erota eri toimintoja erillisiin lokeroihin kuten leikkiin, taiteelliseen ilmaisuun, harjoitteluun tai ilmiöiden pohtimiseen. Aikuiset tuovat lasten maailmaan osittelua, luokittelua ja arvostelua. (Karlsson 2006, 9.) Tutkimusta tehdessäni pyrin ymmärtämään, että lapsen laulanta kuuluu tähän elämän kokonaisvaltaisesti elämiseen yhtenä olemisen perusaineiksena.

Tutkimuskysymykset ovat muuntuneet työn edetessä tai palatessa välillä takaisin päin. Hetket ja päivät ovat tuoneet uusia kysymyksiä aineiston analyysiin ja tulkintaan ja sen mukana näkökulmani ovat kietoutuneet yhteen. Samalla tutkimuskysymykseni on avartunut ja tiivistynyt yhdeksi kysymykseksi: *Millaista on lapsen laulanta kotona?*

5.3.3 Analyysitapana kirjoittaminen

Näkökulmien löytyminen ja aineiston analyysi perustuu kohdallani pitkälti kirjoittamiseen. Huomaan ymmärryksen tutkittavasta aiheesta syntyneen kirjoittamalla aineistoa kootessani ja analysoidessani. Aihe on tarkentunut aineistonkeruun myötä, kirjoittaessani sanoiksi videoimaani laulanta ja sen ympärillä tapahtunutta.

Kirjoittamalla päivien kuluista laulantaan liittyviä tapahtumia olen päässyt lähemmäs kerronnallisen laulun sisältöä ja sen muotoutumista. Tapahtumat ovat kiinnostavuudessaan tai yllättävyydessään herättäneet mielenkiintoni. Luvussa 5.3.4 tarkastelen yksityiskohtaisesti *Tuutilaulun* syntyä.

Aineistostani voin erottaa yhdeksän erillistä kerronnallista laulua. Seuraavassa kuvaan niitä ja niiden ympärillä tapahtuvaa lyhyesti:

Onnittelulaulu. Lotta esittelee päiväkodissa tekemäänsä isänpäivalahjaa. *Mää haluan lisätä tätä*, toteaa Lotta kun yritän estää lahjan avaamista. Onnellisena Lotta ripustaa kuvansa seinälle. Koko aamupäivän ajan hän elää koettua sekoittaen muistojaan eri tapahtumista. Kerronnassa on myös laulanta, joka sanoiltaan ja säveleltään on Lotan omaa, mutta Lotta toteaa sen olevan hänelle *paljon onnea vaan*. Elettyään juhlaa Lotta laittaa tyytyväisenä lahjan takaisin pakettiin ja toteaa sen olevan valmis isälle.

Tuutilaulu. Lotta alkaa jo aamulla leikkiä koulua. Koulupäivään sisältyy leikkitunti, laulu- ja soittotunti ja vuorelle kiipeämistunti. Välillä Lotta nukuttaa vauvaa ja laulaa kehtolaulun tyyppisen laulelman.

Pilvellä matkalle. Lotta leikkii olohuoneen lattialla matkalle lähtemistä. Lotan huomio kiinnittyy ulos, tuulen mukana kulkeviin pilvenhattaroihin. Lotta alkaa laulaa pilvelle, pyytää sitä laskeutumaan, nimittää pilveä hevoksi ja kertoo lähtevänsä pilvellä maisemiin.

Päiväkotimatka. Lotta laulaa autossa matkalla päiväkotiin. Lotan laulannasta on kuultavissa esimerkiksi auton vauhdin hidastuminen. Lotta miettii jo tulevaa.

Automatkalla. Lotta istuu yksin auton takapenkillä. On pimeää ja alkaa sataa lunta. Laulanta sisältää katkelmia monista eri lauluista.

Aaro Karsina. Tässä laulannassa Lotta kertoo mielikuvitusystävästään. Kerronta jatkuu myöhemmin samasta henkilöstä.

Harakalle ruokaa. Laulanta, jossa Lotta katsoo ulos ikkunasta ja miettii, miten voisi auttaa harakkaa ruoan saamisessa jäisestä maasta ja tekee laulannallaan kesää pyytäen harakoita menemään talvella talviunille.

Ystävänä räkättirastas. Laulanta, jossa ikkunasta ulos katsoessaan houkuttelee lintuja lähemmäksi.

Lumikki. Lotta leikkii olohuoneen lattialla nukeilla ja pehmoleluilla. Kerronta on välillä laulantaa ja siinä esiintyy samoja juonen kulkuja kuin Lumikki ja seitsemän kääpiötä -sadussa mutta painotukset muuttuvat omaksi tarinaksi Lotan mielessä.

Lotta kiinnitti huomiota yhtäkkiseen kirjoittamiseni lisääntymiseen. Hän istui vieressäni ja alkoi lukea kirjaa aloittamalla:

Olipa kerran tekstejä. Äiti kirjoitti tekstejä hyvin tarkalleen... [kahta viimeistä sanaa korostaen]

Kokemuksista tulee kirjoittamisen kautta todellisia ja sitä kautta kokemukset tulevat myös toisten ulottuville kerronnassa. Tämä olemassa olevaksi tekeminen tapahtuu juuri tietyssä hetkessä ja siinä tapahtuvassa todellistumisessa. (Saresma 2007, 71.) Lapsi kertoo jatkuvasti omaa elämäkertaa mutta monesti kirjoittaja puuttuu.

Päiväkirjaan kirjoittamani katkelmat pursuilevat lapsen maailmaa. Kirjoituksestani voi nähdä yleisellä tasolla toiminnan värikkyyttä ja sen muotoutumista. Kun huomioni kiinnitettiin lapsen toimintaan, puheen seuraaminen loppui hetkeksi. Havaintoni olivat rajalliset. Seuraavassa päiväkirjan katkelma Lotan toiminnasta:

Ennen kuin itse pääsen päivän alkuun ohitseni kiittää hepalla ratsastava noita. Sitten olohuoneessa taikuri ilmoittaa taikatempunäytöksen alkavan ja kohta suihkuhuone on muuttunut uimahalliksi, jonne pääsevät uimaan eläimetkin. Hetken kuluttua keittiössä on kauppa, jonne minua kutsutaan ostamaan valkoinen koira. [päiväkirja]

Lapsen kerrontaa on välillä vaikea muuttaa tekstiksi. Salo (1999) kirjoittaa lasten osallistuvan kertomiseensa hyvin kokonaisvaltaisesti ja ruumiillisesti jopa silloinkin, kun he haluavat olla kertomatta (Salon 1999, 195). Kirjoitettuna tilanteesta jää näkymättömiin esimerkiksi tapahtumien verkkainen eteneminen.

5.3.4 Tuutilaulu-episodi

Seuraavassa on kuvaus aineistonkeruutilanteesta ja sen tulkinnasta:

Lotta leikkii koulua, johon kuulen sisältyvän leikkitunnin, laulu- ja soittotunnin ja vuorelle kiipeämistunnin. Ymmärtääkseni leikkitunti on vielä menossa, kun pyydän Lottaa syömään. Lotan oleminen näyttää kulkevan katkeamattomasti hetkissä eläen. Lotta tulee istumaan vastapäätäni pöytään kädessään pörroinen pehmolelu. Yhtäkkiä sävel täyttää tilan kevyenä ja luonnollisena tuntuen läheiseltä ja persoonalliselta.

*Sinulle tuutilaulu vaan. Minä laulan sinulle ihanan tuutilaulun.
Kun olen eksynyt metsässä, laulan aivan yksin.*

*Minä sitten kasvan ja kasvan ja kasvan kattoon asti.
Minä laulelen vauvalle ja se ossaa lentääkin.
Se ossaa, ossaa, lentääkin korkealla pilvissä.
Minä pikkusta vauvaa lennätän, minä silti sellätän.
Olen aivan yksin metsässä vauvan kaa.
Minä piän huolen vauvasta.
Laulelen aivan yksin metsässäni. [laulaen] (Tuutilaulu)*

Kuin runolaulaja, Lotta keksii sanat ja sävelen laulamisen hetkellä. Laulussa Lotta mielikuvissaan laulelee yksin metsässä, kasvaa kattoon asti ja välillä lennättää vauvaa korkealla pilvissä nousten tuolille nostaen pehmolelua ilmaan. Lapsi käyttää ja muokkaa kerronnan erilaisten tilojen suomia mahdollisuuksia mutta myös liikkuu mielikuvissaan erilaisissa tiloissa ja paikoissa (Viljamaa 2012, 54). Aivan kuin itsekkin olisin päässyt lapsen kerronnan matkalle mukaan. Lapseni kertoo laulussaan eksymisestä, kasvamisesta, lentämisestä, lennättämisestä, yksin olemisesta, huolehtimisesta, laulamisesta, vauvasta ja metsästä. Samanaikaisesti hän tuudittaa pehmoleluun koko olemuksellaan. Sävelissä kuuluu voimakas tunne tekemiseen. Laulun jälkeen Lotta puhuu kuiskaamalla ja hiippailee hiljaa vieden vauvan nukkumaan.

Kun myöhemmin litteroin laulun sanoja, laulun sanat hämmästyttivät sinua, koska ne kuulostivat erilaisilta, mitä lapsi käyttää puhuessaan. Ilmaisussa tuntui kulkevan mukana sävyjä ja vivahteita, jotka olivat ennakoimattomia. Sanat olivat aivan kuin säveltä lähellä. Äänensävy, melodia ja liikkeet tuntuivat kertovan moninkertaisesti enemmän kuin sanat, vaikka sanatkin pelkästään herättivät minussa ihmetystä. Mielikuvaa tarkentaa Riskan (1996, 166) ajatus, miten puheen voidaan ajatella olevan enemmän maanpäällä, laulu ja musiikki ovat jossain maan ja taivaan välillä, joten laulun tasolle pitää virittäytyä.

Myöhemmin sanoja lukiessani mietin niiden alkuperää. Ehkä Lotta ajatteli vauvaa lepakovauvaksi, koska lauloi toisessa yhteydessä samaa pehmolelua lennättäen seuraavasti:

Lepakot lentää yöllä. Lepakko lentää, lepakko lentää korkealla pilvissä... [laulaen]

Ajattelen laulannan päässeen esille ennen kaikkea siksi, että en muokannut lapselle erilaisten osallistavien menetelmien kautta toimintaa vaan lapsi itse kannatteli ja muutti toimintaansa päivän kuluessa omalla tavallaan.

Laulun sanoista tuli mieleeni yhteyksiä eri tilanteisiin, esimerkiksi lapselle mieleistä, lähi-aikoina luettua, kotona olevaa kirjallisuutta ja niihin liittyvää kuvitusta. Lotta oli saattanut yhdistellä kuulemiensa satujen juonia. Yhtä hyvin sanoja oli saattanut nousta kirjoista, joita

en tiedä Lotan tietävän tai aivan muusta yhteydestä. *Tuutilaulun* sanoista voin löytää yhtymäkohtia Lotalle luettujen kirjoihin: Miina ja Manu eksyksissä: metsään eksyminen; Pekka Parkulainen: vauvan lennättäminen; Tirlittan: eksyminen läheiseltä tuntuvaan metsään, yksin oleminen ja musiikki. Seuraavassa esitän Lotan laulun ilmaisuja, joiden voi ajatella liittyvän olemassa olevaan kirjallisuuteen:

...Kun olen eksynyt metsässä...

Innoissaan Manu ehdotti Miinalle ja Heikki Hiirelle, että he lähtisivät suureen metsään leikimään tutkimusmatkailijaa. – En oikein tiedä, epäröi Miina, entä jos eksymme emmekä osaa takaisin kotiin? Höpsistä, sanoi Manu, minulla on tässä iso, hieno kartta, jonka avulla osaamme kotiin. (Teutori, Miina ja Manu eksyksissä)

...Minä sitten kasvan ja kasvan ja kasvan kattoon asti.

Minä laulelen vauvalle ja se ossaa lentääkin.

Se ossaa, ossaa, lentääkin korkealla pilvissä...

Kotka teki syöksyn maan pintaan ja sieppasi komsion kynsiinsä. Hetkessä se kohosi taas korkeuksiin... huimasti kiitäen kotkat ylittivät vaaroja ja soita, jokia ja järviä ja komsiossa nukkuvaa vauva joutui satojen kilometrien päähän kotiseudultaan... Mies oli niin iso, ettei Pekka ollut osannut kuvitella sellaista olevan olemassakaan. Myös miehen jalat olivat suhteettoman pitkät – poro olisi mahtunut kulkemaan niiden välistä. (Lehtosalo, Pekka Parkulainen)

...Laulelen aivan yksin metsässäni. [laulaen]

Eikä Tirlittan ollut ollenkaan pelästyksissään eikä huolissaan, siitä että oli eksynyt. Ikänsä kaiken hän oli ollut hieman eksyksissä. Metsään eksyminen oli loppujen lopuksi sangen miellyttävää. Metsässä oli tyyntä ja lämmintä. Se oli täynnään hienoja asioita - Metsässä oli hyvä. Oli onnellista eksyä metsään ja ihmetellä kuinka kummallisen vaaratonta eksyminen oli. Sitä paitsi kaikki metsät päättyivät aina jonnekin metsän laitaan ja ellei se laita näyttänyt hyvältä niin saattoi hän pyörtää ympäri ja eksyä takaisin metsään. Hyvään onneensa luottaen harhaili Tirlittan puiden alla ja luritteli okariinoaan. (Paloheimo, Tirlittan)

Siihen mitä itse kuulen ja kuuntelen lapsen laulusta, vaikuttaa tutkimukseni näkökulmat ja äitinä oleminen. Koska ajattelen laulussa olevan ensisijaisena soinnin, haluan tuoda näkyviin sävelestä jotain. Haluan kuvata sanoista erottamattoman sävelmän, jotta lapsen kerroksen moniulotteisuutta näkyisi myös lukijalle. Lehtonen (2010, 238) kirjoittaa musiikissa olevan soiden liikkuvia muotoja, jotka ilmaisevat sellaista, mihin sanat eivät yllä. Seuraavassa *Tuutilaulusta* kaksi nuotinnosta, jossa jälkimmäinen on ilman tahtiviivoja. En ajattele tahtiviivojen pilaavan musiikkia mutta tahtiviivattomuus tekee enemmän oikeutta lapsen laulannalle.

Sinulle tuutilaulun vaan

Si-nul-le tuu - ti - lau - lun vaan, mi-nä lau - lan si-nul-le i - ha-nan

5

tuu - ti - lau - lun, kun-[han] o-len ek - sy-nyt met-säs - sä

11

lau - lan ai - van yk - sin. Mi-nä sit - ten kas - van, ja kas - van, ja

17

kas - van kat - toon as - ti. Mi-nä lau - le-len vau - val -

22

le ja se o - saa len-tää - kin. Se o - saa, o - saa len-tää - kin

27

kor - ke - al - la pil - vis - sä. O - len ai - van yk - sin

31

met-säs - sä vau - van kaa. Mi-nä pi-dän huo - len vau - vas -

35

ta - lau - le-len ai - van yk - sin met - sä - sä - ni.

Sinulle tuutilaulun vaan

Nuotintamisen haasteista

Laulaen kerrotun sävyn tavoittaminen litteroinnissa on lähes mahdotonta. Laulanta sisältää aineksia, jotka eivät näy kirjoitetussa muodossa nuottikirjoituksen ilmaisukyvyttömyyden vuoksi ja jotka on kuitenkin olennaisia soivassa kerronnassa. Nuottikuva ei pysty kuvaamaan soivaa ja musiikillista ilmaisua kuin osittain ja tulkinnanvaraisesti. Kuitenkin välilasku nuottipaperille antaa laululle mahdollisuuden esiintyä moni-ilmeisenä soivien tulkintojen spektinä. (Kurkela 1982, 74.)

Tarkastelen laulun sävelsuhteita länsimaisen kulttuurimme säveljärjestelmän mukaan, jossa on vain sen asteikon rajaamat sävelet ja minkä avulla suhteutan säveltasot toisiinsa. Kuitenkaan lapsella ei vielä ole sävelten suhteita määrittelevää tarkkaa mitta-asteikkoa ja huomaan lapsen melodiassa piirteitä siitä, että sävelaskelilla ja intervalleilla ei ole luonnon määäämiä tai universaaleja rajoja (Ahonen 2002, 50). Koska lapsella on käytössään kulttuurimme järjestelmän sävelsuhteiden väleihin jääviä säveliä, nuottien väliset suhteet eivät tarkalleen kuvaa lapsen laulamaa alkuperäistä melodiaa. Siksi lapsen sävelmän tallentamisessa tulisi kiinnittää huomio melodian kaarroksiin eli kontuuriin, mikä antaisi todellisemman kuvan. Ahonen (2002) määrittelee kontuurin melodian nousuja ja laskuja kuvaavaksi ääriiviivaksi, jossa olennaista on liikkeen suunta. Hän kirjoittaa lapsen kiinnittävän huomiota melodian ylimalkaiseen kaarrokseen melodiaa havainnoidessaan. (Ahonen 2002, 52.)

Riska (1996, 34) kirjoittaa, että laulun tilassa soivalla sävelmällä ei löydä kovin paljoa yhteistä muutaman mustan paperille piirretyn varrellisen pallukan kanssa (Riska 1996, 34). Huomaankin pelkistetyn nuotinnoksen kertovan hyvin vähän tilanteen yksityiskohdista, enkä saa sitä soimaan aitona kuten tilanteessa. Laulua on vaikea nuotintaa myös säestysettömän esitystapansa vuoksi; Lotta käsittelee rytmiä vapaasti. Sävelmän vapaa rytmi ja tauot on vaikea saada mahtumaan säännöllisten tahtiviivojen sisään. Nuotiksi kirjoitettu melodia on jo kahlehdittu (Laitinen 1991, 64).

Nuotinnoksella en halua viedä laulettua kauemmaksi sitä ympäröivästä kerronnasta. Ajattelen lapsen laulannasta kuten Riska (1996, 171) eli että näköaistin liittyminen mukaan nuottien lukemiseen kahlitsee luontaista musikaalisuutta, vapaata liikkumista musiikin elementeissä ja luovaa taiteellista ilmaisua. Lapsen improvisaatiota, säveliin kietoutunutta kerrontaa on mahdoton saada kirjoitettua aitona, eikä tunnu luonnolliselta miettiä sävelsuhteita ja nuotintaa aikuisten maailman mukaiseksi. Nuotintamisen yhteydessä voin todeta kuten

Vadén (2007) elämälle olevan lopulta arvokkainta se, ”mitä ei voi toistamalla todentaa, ei käsitteillä kuvata eikä rahalla ostaa” (Vadén 2007, 99).

Vaikka lapsen laulannan nuotintamisessa on haasteita, löydän siitä asioita, joita muuten en saisi näkyviin. Nuotintamisen yhteydessä huomaa lapsen käyttävän sävelvalikoimaa yli oktaavin. Lapsilla on Ahosen (2002) mukaan jo pienestä pitäen edellytyksiä käyttää ääntään hyvinkin laajalla alueella, mikä käy ilmi myös Ahosen lainaaman Davidsonin tekemässä tutkimuksessa. Ahosen tekemän tutkimuksen mukaan 6–7 vuoden iässä sävelalueen laajeneminen näyttää pysähtyvän oktaaviin. Tämän perusteella lapset välttävät sävelaluetta, joka on opitun, vakiintuneen sävelalueen ulkopuolella. Usein lasten äänielimistön fysiologisilla tekijöillä perustellaan sävelten rajoittuvan suppealle melodiselle alueelle, vaikka äänielimistä ei aseta rajoituksia laajan sävelalueen käyttämiseen. (Ahonen 2002, 60.)

Tuutilaulun sävel ei ole opittu valmis laulu, joten voisi ajatella lapsen käyttävän omilla lauluissaan säveliä, jotka ei ole asteikossa kiinteitä säveliä. Lotan sävelten käyttö vahvistaa Ahosen ajatusta siitä, ettei äänielimistö aseta rajoituksia laajan sävelalueen käyttämiseen. Väisänen (1938, 242) kirjoittaa lapsen melodisen kehityksen huipusta, joka on oktaavin tai jopa noonin alalla liikkuva ”melodisesti vaihteleva sävelmistö, joka erityisesti valaisee omatuottoisuutta ja on samalla myös jokaiselle lapselle ominaista, hänen nopeasti vaihtuvien tunnetilojensa nojalla selittyvää muuntelukykyä”.

Nuotintamisen kautta huomasin myös esimerkiksi pentatonisuutta lapsen laulusta. Riskan (1996) mukaan pentatoninen sävelmaailma on duuri- ja mollimusiikin kyllästävässä kulttuurissamme melko outo, eikä aikuiselle yksinkertainen omaksua, mutta lapselle se on läheinen. Riska kuvaa pentatonisen sävelmän tunnelmaa avoimeksi, avaraksi ja leijuvaksi. Siitä puuttuvat ahtaat puolisävelaskeleet. Näin myös pieni lapsikin on samalla tavalla avoin ja vastaanottavainen kaikilla aisteillaan suuntautuen ulospäin ja eläen ympäristössään. Lapsi ei ole vielä tietoinen kulttuurinsa vallitsevista tavoista. Ennen yhdeksättä ikävuotta lapsen elämässä vallitsee sadunomainen mielikuvamaailma, joka ei ole fyysisen maailman lainalaisuuksien sitoma. Tästä Riska kirjoittaa kuvaten, että lapsi ei vielä seiso molemmin jaloin maan kamaralla verraten pentatonista asteikkoa samalla tavalla leijuvaksi. Pentatonisessa asteikossa ei ole perussäveltä, joka diatonisessa sävelmässä johdattaa vakaasti maan päälle. Asteikko ei ole myöskään diatonisen sävelmän mukaisesti sulkeutunut alun ja lopun välille. (Riskä 1996, 176.) Myös lapsen kerronnan prosessi tuntuu molemmista päistä näin avoimelta ja jatkuvalta. Saresman mukaan kulttuurissamme on opittu odottamaan lopetus-

ta. Saresman (2007) lainaama Brewster puhuu sulkeuman illuusiosta ja sulkeuman imperatiivista: ”Kuvittelemme, että lopetus on kaiken edellytys, emmekä oikein osaa elää avoimien loppujen kanssa.”

Tuutilaulun juurilla

Huomasin, että Lotta käyttää *Tuutilaulussa* samanlaisia melodiakulkuja kuin unilaulussa (Kaasinen 2008, 80), jota olen iltaisin laulanut hänelle, varsinkin kun hän oli vauva. Fredrikson (1994) lainaa unkarilaisen Kalmarin ajatuksia, jonka mukaan lauluimprovisaatioissaan lapset tekevät uusia, originaaleja melodioita muistiin varastoimiensa laulun melodiaan, rytmiin ja rakenteeseen liittyvien ominaisuuksien avulla. (Fredrikson 1994, 60.) Tästä voisi päätellä, että laulut, joita lapsi on kuullut, ovat jääneet muistiin jollakin tasolla ja niistä muotoutuu laulantaa eri tilanteisiin spontaanisti.

Laulamassani laulussa oli pohjalla selkeä melodia, jota muuntelin tilanteiden mukaan esimerkiksi pituudeltaan tai kertauksiltaan. Oma versioni on kuin Lotan *Tuutilaulu* ja laulamani unilaulun sekoitus. Huomaan nyt, että itsekin olen vauvalleni laulaessa unohtanut osittain länsimaisen kulttuurin tavan laulaa. Lauluista löytyy saman oloisia kohtia. Esimerkiksi *Nuku vain* -laulussa tulee hetken mollivoittoinen häivähdys kohdassa *onni on tässä ja nyt*. Samoin Lotan *Tuutilaulussa* käy häivähdys mollista kohdassa *olen aivan yksin metsässä*, muuttuen lopussa duuriksi molemmissa versioissa. Väisänen (1938, 240) kirjoittaa tutkimuksensa pohjalta pitkähkön lapsen laulannan aikana ja äkillisten melodisten hyppyjen johdosta tapahtuvan luonnollisesti sävellajin vaihdoksia. Tuttuuden tunne tässä lapsen omassa improvisaatioissa voisi ajatella selittyvän yhteisenä tunnevireenä, jonka lapsi tajuaa ja jonka olemassaolon äiti vaistomaisesti havaitsee. Tämän dialogisen tunnevireen tajuminen on välitöntä, eikä tarvitse kielellistä selitystä. Se merkityksellistyy yhteisissä hetkissä, mihin juuri taiteista musiikki liittyy. (Ks. Lehtonen 2010, 245–246.)

Liikkeen ja laulun sulautuminen

Liikkeen tutkiminen ja kirjaaminen on haasteellista vaikka näen sen liittyvän lapsen laulamiseen tässäkin laulussa. Litteroidessani olen jättänyt liikkeen tekstin varjoon. Liikkeen

muuttamisessa tekstiksi on samoja haasteellisia piirteitä kuin lapsen laulannan nuotintamisessa. Laulun aikaista melodiaa on vaikea tarkalleen laulaa matkimalla ja liikettä on vaikea toistaa, tehdä itse ja siksi se on myös vaikea kirjoittaa tai nuotintaa paperille.

Pajun (2013) lainaama Parviainen puhuu kinesteettisestä kartasta, jota tarvitaan toisen ruumiin tunnistamisessa ja sen liikkeiden ymmärtämisessä. Se on sitä, millainen kokemus meillä on oman ruumiin liikkeistä. Parviainen käyttää termiä kinesteettinen eläytyminen, mikä tarkoittaa, että oman kinesteettisen kartan kautta voi ymmärtää toisen kehoa ja sen liikkeitä. (Paju 2013, 157.) Laulu on elävä ja kinesteettisesti koettu; laulu, liike ja liikuttaja yhdistyvät, liike ja laulu sulautuvat yhteen. Yhdessä ne ovat ruumiillista riemua. Lapsille on luontaista liikkua vapaasti, niin että liike lähtee lapsesta itsestään ilman aikuisen asettamaa ohjausta (Paju 2013, 170). Pajun (2013) mukaan ruumiillinen liikkuminen kuuluu osana ihmisen kokemukselliseen maailmassa olemiseen (Paju 2013, 188). Ajattelen myös, että laulannalla on tällainen tehtävä.

Lapsi sadunkertojana

Laulanta lähtee lapsesta itsestään; se on usein laulua itselle. Laulu itselle on enemmän kuin aikuisen pyytämänä tai ohjauksessa. Nelsonin (2006, 6–7, 15) mukaan monologissa eli minämuotoisessa yksinpuhelussa lapsen oma ajattelu pääsee hyvin esille. Yksinpuhelussa lapsi ottaa sekä puhujan että kuulijan roolin (ks. emt., 16–17, 41). Laulun sanojen voisi ajatella olevan ikään kuin tajunnanvirtaa. Usein laulantaan sisältyy paljon lapsen ajatuksia ja tunteita, eikä lukijan ole helppo pysyä siinä mukana (ks. emt., 88).

Tuutilaulussa on paljon samaa kuin Pentikäisen (1971) kuvaamassa sadunkertojassa. Pentikäinen lainaa Tillhagenia, joka tutustui luku- ja kirjoitustaidottomaan Taikoniin. Sadunkertoja Taikon kuvaa: ”Satu on kerrottava siten kuin itse olisi ollut paikalla. Se ei saa olla satua vaan sellaista, jossa itse on kokenut koko seikkailun.” Taikon kertoi mielellään työtä tehdessään, kuten lapsi laulaa leikkiessään. Taikon ei ole traditionaaliin tiukasti pitäytyvä ”mekaaninen toistaja” vaan kertoja, jonka jokainen satu on uusi itsenäinen luomus, aivan kuin tämä lapsen laulukin on. Tillhagen käyttää sadunkertojista nimitystä synnynnäinen kertoja. Lasten voisi myös ajatella olevan synnynnäisiä kertojia. Tillhagen korostaa kerrontatilanteen merkitystä ja kuvaa sadunkertojaa, kuten voisin lasta kuvailla laulamisen hetkellä: ”Sadunkertoja kertoo samasta syystä kuin runoilija: hän kertoo leikkiäkseen itse-

seen ja antaakseen sävyä henkensä äänelle maailmassa. Hän kertoo luodakseen kauneutta. Hän kertoo antaakseen ilmauksen sydämensä ja ajatuksensa elämyksille. Hän kertoo halusta sitoa kuulijat taiteensa taikavoimalla.” (Pentikäinen 1971, 31.) Tämä laulu sai minut tekemään tutkimusta lapsen laulannasta kotona. Laulu satoi minut ”taiteensa taikavoimalla”.

Äiti, mä en ikinä unoha tätä minnekään. Mää oon kerran unohtanu tän metsään.

Näin lapseni kertoi nukestaan lämpöisenä toukokuun päivänä, kun lähdimme yliopiston ruokalasta ja hän otti nukkinsa ruokalan penkiltä. Aineiston kerääminen oli päättynyt mutta lapsen kerronta jatkuu. Jäin miettimään, oliko nukan unohtuminen metsään saanut lapsen kertomaan laulamalla ja soittamalla eri yhteyksissä metsästä, vauvasta, eksymisestä, mikä näkyi aineistossakin. Näen ja kuulen lapseni lauluisen elämäntavan jatkuvan, päivät täynnä merkityksellisiä, ohikiitäviä hetkiä ja samalla kirjoitan omaa versiotani hetkistä, joita tutkimusta varten olen tallentanut, viipyillen hetkissä, ymmärtääkseni jotain. Laulun tallentaminen on vain yksi piste ajassa ja kertomuksessa lapsesta. Laulun sanat leviävät yli laulamisen hetken. Myös lukijan mielikuviutus saattaa viedä aineistossa kerrotus tarinan päätepisteen toiselle puolelle. Tämänkin kokemuksen myötä ymmärrän lapsen kerrontaa jatkumona. Näin myös aineistoni rajat tuntuvat hämärtyvän (ks. Viljamaa 2012, 98).

6 Tulokset

Olen tiivistänyt tutkimustulokseni tämän luvun alkuun. Seuraava kappale vastaa lyhyesti tutkimuskysymykseeni *Millaista on lapsen laulanta kotona?* Syvennän tuloksia alaluvuissa 6.1–6.5.

Lotan laulanta sisältää hänen omia tuotoksiaan niin sävelmänsä kuin kielellisen tekstinsä puolesta. Hänen laulaminensa on näin prosessimaista, eikä sillä ole vakiintunutta muotoa. Lotan laulaminen liittyy kuin säestys lapsen puuhailuihin kotona (ks. 6.1). Hän käyttää välillä kerronnassaan säveltä aivan kuin rikastuttamaan kerrontaa. Lapsella on lauluinen kieli. Lotan laulannassa on myös katkelmia valmiista lauluista, joita hän käyttää persoonallisella ja omaperäisellä tavalla muotoillen ne omaan tilaansa sopivaksi (ks. 6.2). Lapsen laulanta on ennakoimatonta ja muotoutuu jokaiseen tilanteeseen omanlaiseksi.

Lotan laulaminen ei vastaa aikamme vakiintuneita käsityksiä laulamisesta. Se on vapaata laulantaa; laulannalla ei ole ulkoisia vaatimuksia, sitä ei suoriteta vaan se syntyy siihen tilanteeseen ja varioituu. Se on improvisaatiota. Lotta tekee uusia melodioita ja kertoo samalla laulaen maailmaansa käyttäen välillä itse tehtyjä sanoja. Hän laulaa aivan kuin itselleen. Rytminkäyttö on monivivahteista ja sävelalue avarampi kuin länsimainen säveljärjestelmämme, mikä mahdollistuu myös säästyksättömyyden vuoksi. Siksi länsimaiseen säveljärjestelmään tottuneena lapsen laulanta on välillä vaikeasti tavoitettavissa ja haasteellista nuotintaa. En ajattele laulannan olevankaan tarkoitettu uudelleen esitettäväksi tai nuotintavaksi. Sillä on merkitystä ennen kaikkea laulajalleen. Näin lapsen laulanta muistuttaa runolaulua. (Ks. 6.3) Vaikka vertaan Lotan omalakista laulantaa runolauluun, koska niistä löytää paljon yhteisiä piirteitä, en ajattele niitä samaan laulamisen lajiin kuuluvaksi.

Liike liittyy säveleen ja on välillä synnyttämässä laulantaa (ks. 6.4). Laulaessaan Lotta liikkuu myös mielikuvissaan erilaisissa tiloissa ja paikoissa. Ulkoiset objektit ja äänet vaikuttavat laulannan syntyyn ja muotoon. Näin laulanta kantaa eteenpäin myös toimintaa ja muuttaa sitä. Laulanta muotoutuu näin eri asioiden yhteensattumassa (ks. 6.5). Huomaan laulannan tulevan kuuluviin kotona. Myös muualla Lotta laulaa, mutta sitä on vaikeampi erottaa taustalla olevasta äänimaailmasta ja ehkä lapsi ei käytä ääntä yhtä vapautuneesti yleisillä paikoilla.

Musiikin merkitys ei löydy musiikista itsestään, vaan se syntyy suhteessa välittömään tilanteeseen sekä siihen osallistuvien henkilöiden aikaisemmista henkilökohtaisista ja kulttuurisista kokemuksista. Musiikilla on siis sekä yleisiä kulttuurisia merkityksiä että yksilön sille antamia merkityksiä. (Moisala 1991, 126.) Lotan laulanta liittyy lasten kerronnan kulttuuriin, johon laulamalla kertominen kuuluu yhtenä kerronnan muotona. Koska lasten tapa laulaa ei vastaa aikamme käsityksiä laulamisesta, jää se usein näkymättömäksi ja vaille huomiota.

6.1 Laulanta leikin säestyksenä

Lotan laulanta liittyy yleensä johonkin fyysiseen toimintoon, esimerkiksi leikkiin. Laulannan syntyä voisin kuvata samantapaisesti kuin Kurkela (1996) kuvaa spontaanin leikin syntyä. Hänen mukaansa leikki on omaehtoista ja syntyy suotuisassa ympäristössä samuun välillä syttyäkseen taas aikanaan omista lähtökohdistaan. Ulkoisen ja sisäisen kohtaamisessa jotain persoonallista ja henkilökohtaisesti koettua saa muodon. (Kurkela 1996, 89–90.) Ajattelen tämän ulkoisen ja sisäisen kohtaamisen persoonallisuuden näkyvän esimerkiksi laulantana leikissä. Aineistossani Lotan laulanta on leikkiin kuuluvaa monessa kohtaa. Lotta lauloi nukan sänkyjä petatessaan useaan kertaan:

*Ei haus Kempaa, eipä haus Kempaa,
ei mitään, mitään, mitään, mitään haus Kempaa [toistaa useasti; laulaen]*

Lotta laittoi pieniä eläinhahmoja nukkumaan ja lauloi:

*...minun ympärille.
Sitten laitan peittoni, laitan nukkumaan.
Sitten laitan peittoni, sitten laitan peittoni.
Sitten alan nukahtamaan kuin illalla.
Nukkumaan, nukkumaan.[laulaen]*

Lotta puki nukelle vaatteita ja lauloi:

*Tälläpä hieno juhla-asu,
tälläpä hieno juhla-asu.[laulaen, hyräilynä jatkuen]*

Lotta kertoi tekemisensä laulaen:

...Tällä kuivataan, tässä istutaan, tässä nautitaan. Minä otin paljon juttuja mukahahahan kunhan em-pisillä. Otin nukan mukaan ja tämän kartan varalta, että me voitais tehdä kesäistä kuin kukkalaatik-on... Tännepäin nyt työnnetään, nyt työnnetään. Lallallallalla. Minä olen Saara ja tykkään kaikesta. Minun perhoskirja omi mieluisa mutta siinä ei ole mitään kuvia. Ei yhtään ole mitäkään minun

kaapissa. Täällä on minun vain juttuja, etin vain koirakirjaani. Ei sitä voi löytyä mutta tässä kuitenkin löytyy. Löytyy, löytyy, löytyy... [laulaen]

Lotan laulannassa voi kuulla mielikuvitusystävästä. Lotta kertoo *Aaro Karsinasta*. En ole kuullut tämän nimisestä henkilöstä aikaisemmin. Seuraavassa on Aaro Karsinasta kertovasta laulannasta vain lyhyt osa:

Aaro Karsina suttaa aina mitä vaan. Esitelmä alkaa sitä vaan. Kuitenkin Aaro Karsina muistaa, että ei saa muistaa mitään. Aaro Karsina tekkee kaikki työt, hirnuu ja se on heppa. Kylläpä Aaro Karsinan, hepan nimi on polle. Polle täyttää kuus vuotta. Se ratsastaa aina sillä kunhan se hirnuu sukellusvene, pitää lujasti kiinni... Aaro Karsina on hyvä tekemään kaikkia juttuja mutta Aaro Karsina suttaa, ei kuule mitään vaan. Aaro Karsina pakkaa kaikki retkelle kuin menee retkelle ja ottaa pikkuisen leluja mukaan, listankin ja kartan. Ja kaikkia tekostelija ei unoha ottaakaan... [laulaen] (Aaro Karsina)

Kuulen samasta Aaro Karsinasta myös kahta kuukautta myöhemmin, kun Lotta lauloi hänestä uudelleen. Sain videoitua osan tästä laulannasta.

...lehti otti mukaan ja maitoa. Hän lähti sieltä laivaan, jätti sen maion pöydälle ja lähti keittiöön. [laulaen] (poistuu sipsutellen laulantansa tahdissa toiseen huoneeseen, josta kuulen laulantaa koko ajan. Lotan palattua saan taas sanoista selvää)

L: Nytten tää Aaro karsina loppuu, tää olis jo mummun luona, tää tyttö. Huh huh! Se olis tän mummu. Jooohan?

M: Joo

L: Otin kaiken mukaani. Äiti ei huomannut kuin lähin sinun luo.

M: Ettiiköhän äiti sinua?

L: Ei. Se ei hermostu. Se sanoi että lähe karkuteille mummun luo vaikka, niin minä lähin.

Seuraavan päivänä:

L: Heippa, oli kiva käyä teillä. En enää voinut jäähä teille yöksi. Äitini soitti että en voi tulle teille yöksi. nyt tää kiertäis koko maailman. Onpas pitkä matka. Nyt tää kiertäis... Hei, mää tuln kotiin.

Tämän vuoksi en voi ajatella laulua tai yhtä päivääkään kokonaisuutena, vaan lapsen kerronta on näin molempiin suuntiin jatkuvaa. Lehtonen (2010) kirjoittaa leikissä tulevan näkyviin lapsen toiveita ja ristiriitoja, koska leikkiessään lapsi käsittelee sisäistä ulkoisena. Musiikki voi olla itsessään luovaa leikkiä ääniin ja sointikuviin liittyvillä tunteilla. (Lehtonen 2010, 249).

6.2 Lapsen lauluinen kieli

Lotan laulannassa kieli kuulostaa vivahteikkaammalta kuin hänen puheessaan. Välillä Lotan puhe kuulostaa laulunomaiselta puheen ja laulun vuorotellessa. Kieli muuttuu musiikin kontekstissa; laulun sanat vaikuttavat säveleen ja päinvastoin. Lotta poimii kuulemiaan melodioita ja improvisoi niihin sanoja.

Lapsi ottaa sävelen käyttöön rikastaakseen kerrontaa. Aineistossani saan kuulla sävelen kerronnallisesta merkityksestä lapselle itselleen lapsen sanoittamana. Lotta laittaa nuket

vierekkäin seinän viereen, järjestelee soittimia, menee itse tuolille ja alkaa puhaltaa huuliharppua:

*Lotta: Tuon voi laittaa tonne ja tuon voi laittaa tonne. [puhuen]
[Puhaltaa huuliharppua]
Lotta: Ooksää kuullu tollasta laulua? [puhuen]
Äiti: Se oli hieno.
[Puhaltaa huuliharppua]
Lotta: Se on eksymislaulu, karttalaulu, tuo noin, tuo, tuo, tuo tuo tuo, eksymislaulu, karttalaulu... [puhuen]
[Puhaltaa huuliharppua]
Lotta: Se on eksymislaulu, karttalaulu ja nukkulaulu [puhuen]
[Puhaltaa huuliharppua]
Lotta: Se on surulaulu myös. [puhuen]
[Puhaltaa huuliharppua]
Lotta: Se oli eksymislaulu, sitten... [puhuen]
[ottaa helistimen ja alkaa laulaa sen tahdissa paljon onnea vaan useaan kertaan]*

Laulannan kohdalla kertominen tuntuu välillä viipyilevän ja aivan kuin tihentyvän kuvauksiksi. Kerronnan sisällöt saattavat jäädä arvoitukseksi, esimerkiksi ilmaus *tärisee kuin vuori* seuraavassa laulussa:

*Pikkulintu lauloi puussa.
Mistä, mistä, ystävästä.
Paljon onnea lauloi se.
Paljon onnea, paljon onnea.
Mistä tiedät vuoriston?
Hämähäkit kutoo verkkoaan.
lallal lallal lallal laa, tärisee kuin vuori. [laulaen] (**Onnittelulaulu**)*

Lapsen puhe ja laulu kulkevat rinnakkain ja rikastavat toisiaan. Kielellinen ja melodinen ilmaisu aivan kuin sulautuvat toisiinsa. Laulannasta voi nähdä viittauksia ympäristön äänimaisemaan, joita Lotta liittää säveleen. Puheen ja laulun yhteyttä kuvaa aineistossani katkelma, jossa Lotta vuorotellen laulaa ja puhuu ja käyttää puhumisesta ilmaisua *kertoen säestän*.

*...Piippolan hiirellä oli talo, hiiala hiiala hei.
Se hoiteli pantsiansa, kolmeansa, kom.. komsioita [laulaen]
tiiätkö sää mikä elläin on komsio? Se on sellanen, joka lentää liittää laataa korkealla. Se on lintu, se on tosi (taputtaa käsiä) rohkea. [puhuen]
Komsiossa oli linnun hommanen.
Se nokki vain puuta puuta puuta säretyksi,
puuta, puuta [puhuen], laulau laulau laa.
**titityy ja titityy, simman samman juu.
Titityy ja titityy, tintin tintin tyy-y.
tintin tyy, tintin tyy, tin tin tin tin tyy.**[laulaen]
ja nyt sen kertoen säestän: Olipa kerran pieni lintu. Heitti hiutaleen, poskel-lensa hiutaleen. Luonto satoi, lunta satoi ja luonnosta pääsi unta. Olikin tai-vaassa pieniä hiutaleita ja satoi, satoi, satoi! pikkulintu aavisti. [puhuen] lauletaampa yhdessä se:[puhuen]*

*Satoi lunta, satoi lunta, samman samman juuta. Satoi lunta, satoi lunta am-man jamman suuta. kamman kamman juuta suuta, kollan mallan juuta juu. Juuta juuta juuta-ukko, juuta-ukko vain...[laulaen](osa laulanta **Automatkalla**)*

Lotta ottaa kerrontaansa valmiita lauluja niitä muunnellen ja muodostaa kerronnan jatku-
moa, jossa kuuluu osia valmiiden laulujen melodioista.

*(**Soihdut sammuu**) lala lala lalalala lala lau lau lau. Ompi saunassa kiva olla, ompi saunassa kiva olla. Ompi saunassa mieluisaa, ompi saunassa mieluisaa. Ei saunassa tartte sateenvarjoa... (**Tuiki tuiki tähtönen**) tämä pystyy ollakaan, tämä pystyy ollakaan. Mut minä en halua, että nyt on kesä... Minä haluaisin että nyt on minun synttärini ja haluan että on sadepäivä. Kunhan minä teen sen (**Hämä hämähäkki**) niin minä ainakin [laulaen]*

Myös laulannan *Automatkalla* Lotta aloittaa muuntamalla *Piippolan vaari* -laulua omaan tilaansa sopivaksi sanoiltaan ja säveleltään:

Piippolan hiirellä oli talo, hiiala hiiala hei. Se hoiteli pantsiansa, kolmeansa, kom.. komsioita... [laulaen]

Lotta otti valmiista lauluvarastostaan laulut *Tien laidas oli mökki* ja *Autolla ajetaan* sekoittaen siihen *Pyörät ne pyörivät* -laulun, kun auton ikkunan pyyhkimet laitettiin pyyhkimään lumisateen vuoksi.

Oli hirsimökki, hirsimökki, jossa asui ukko. Ja akka. Ja akalla oli tyttö. Tyttö. hyppö. Ukolla oli poika, poika. Ja ne taputtivat. Tytöllä oli rinsessajuttuja ja sitten sen äitillä oli rinsessajuttuja. Ja isillä oli työkalusteita ja pojalla oli auto. [laulaen]
nun nun siellä, täällä näin näin, näin näin näinnittää-ä. mikä siellä pörrää, mikä siellä pörrää. [laulaen]
Nyt mää laulan yhen autolla ajetaan varovarovasti. Laulakaa mukana.[puhuen]
Autolla ajetaan varovarovasti, ettei kaatuisi kallis lasti. Suoraa tietä, suoraa tietä. Mäkiä on matkan varrella. Hammati hei. mikä siellä hurisei. Mikä nyten nyten nyten autolla ajetaan. Pyyhkimet pyyhkivät viuh viuh viuh. Autolla ajetaan. Autolla ajetaan varo varovasti, ettei kaatuisi kallis lasti. suoraa tietä, suoraa tietä. Mäkiä on matkan varrella. tss, tss! [laulaen]

Näin valmiit laulut sekoittuvat Lotan omiin lauluihin. Valmis laulu voi hetkessä muuntua ainutlaatuiseksi. Lotan spontaanien laulujen melodiat vaihtelevat laulusta toiseen. Myös laulun sisällä melodia ja rytmi vaihtelevat. Sävelen haihduttua kerronnasta huomaan taas kohta tarinan soivan. Lotan laulannan muodolla ei ole rajoja.

Tässä Lotta aloittaa laulun oppimansa kansanlaulun pohjalta muuttaen lopussa sanoja omiksi:

*Ukolla, akalla oli hevosvasikka,
kumpainenkin tahtoi sitä paimentaa.
Kun tämä laulu on niin loistunet,
niin kyllä minä aijonkin syyä nakkia. [lauluen]*

Aineistostani löytyy kohtia, joissa lapsi käyttää valmiin laulun sävelmää. Lotta hyräilee krokotiilin reppua pakatessaan *Tuiki, tuiki tähtönen* -melodiaa useat kerrat samassa sävellä-

jissa nopeutta muutellen, *nannannaa* -tavulla. Sama laulu on erilainen laulajan eri vaiheissa, kuten seuraavassa *Pieni pilvi pehmoinen* -laulun Lotta laulaa eri sanoin, tilanteen mukaan.

*Pieni pilvi pehmoinen ampadi sampadi tan
laskee pieni sampadi ja sitten pyytää, hyp!
Pieni pilvi pehmoinen, tule alas vain
ja pysähy tähän kohti pimpeli pompeli pom. [laulaen]*

Toisessa kohdassa Lotta laulaa samaa valmista laulua käyttäen:

*Hepo pieni pehmoinen, pimpeli pompeli pom.
Tämä omi tahrainen, pimpeli pompeli pom. jne.*

Välillä sävel ja sanat ovat kokonaan lapsen itsensä keksimiä, kuten Lotan laulamassa *Tuutilaulussa*.

6.3 Lapsen laulanta kuin runolaulua

Aineistossani lapsen puhe ja laulu kulkevat lähekkäin omassa kulttuurissaan rakentaen näin siltoja menneisiin kulttuureihin, jolloin puhe ja laulu olivat yhtä (Riskä 1996, 176). Lotan laulannasta löytyy sellaista, mikä rikkoo aikamme vakiintuneita käsityksiä laulamisesta. Laulanta on elävää, säestyksetöntä vapaamittaista yksinlaulua. Laulanta on tila, jossa kerontaa syntyy ja jonka voisi mieltää epäloogiseksi höpöpuheeksi. Lotta elää tapahtumia laulaen ja laulaa erilaisissa yhteyksissä paljon itselle, omista tunnelmista ja siitä, millä tavalla hän elämän itse ymmärtää. Nämä piirteet löytyvät myös runolaulusta.

Lotta käyttää valmiita lauluja kansanlaulajan tapaan sävelmiä soveltaen ja muunnellen sekä liittäen mielijohteisesti niihin erilaisia omia tekstejään ja oppimiaan runoja ja valmiiden laulujen säkeitä. Runolaulussa mahdoton voi olla mahdollista (ks. Laitinen 1991, 80). Aineistossani voi nähdä tämänkaltaisia piirteitä. Lapsi laulaa pilvelle, ohjaa ja pyytää pilveä laskeutumaan ja olettaa pilven kuulevan, koska sanoo kiipeävänsä itse kyytiin. Pilvi on heppana lapselle ja *kanssani*-sana kuvaa lähempää yhteyttä. Näyttää kuin lapsi vakaasti uskoisi laulun voimaan.

*Tule pilvi pehmoinen, laske maahan hiutale
ja sitten tule mene ite maahan ja minä kiipeän kyytiin.
Niin poni heppa hei. Pikkunen heppa on kanssasi [laulaen]*

*Pilvi tule alas vain, pimpeli pompeli pom.
saanko minä tulla kyytiin, saanko tulla vain? [laulaen]*

*Pieni pilvi pehmainen ampadi sampadi tan.
Laskee pieni sampadi ja sitten pyytää, hyp!
Pieni pilvi pehmainen, tule alas vain
ja pysähdy tähän kohti pimpeli pompeli pom. [laulaen] (osa laulantaa **Pilvellä matkalle**)*

Niin lapsen laulannassa kuin runolaulussa aikakäsitys on ainutlaatuinen monella tapaa, eikä se näytä pohjautuvan tämän päivän ihanteisiin. Pikkulapsi ei ajattele ajankulua, vaan elää nykyhetkessä toisin kuin aikuinen, joka elää ajatellen, muistaen menneisyyttä ja suunnitellen tulevaisuutta ajan määrittelemänä (Riskä 1996, 30–31). Lotan kerronnassa aika jäsentyy aamuna, iltana, yönä, kesänä, talvena, syntymäpäivänä, jouluna.

viien kulun päästä [puhuen]

Oon huomenna lähössä pilviin. Mutta siihen on pitkä matka siihen huomiseen. Sitten ku toinen huomis, onneks on pitkä aika. Se on kesästä talveen asti. [puhuen]

Lapsia ja runolaulajia yhdistää se, että lapsi ei osaa lukea eikä kirjoittaa, kuten ei runolaulajillakaan ollut näitä taitoja. Kuten ei runolauluakaan, ei myöskään lapsen laulantaa ole tarkoitettu esitettäväksi. Kuten Kanteletaressa (1982, i) kuvataan, lauluja on vaikea muistaa, koska kieli ja ajatukset eivät ole selviä niissä tavallisesti, vaan enemmän tai vähemmän sekavia. Runolaulajat ovat laulaneet erilaisissa yhteyksissä hyvin paljon omista tunnelmistaan itselle, arkitilanteissa, töitä tehdessä (ks. Laitinen 1991). Lotta käyttää laulantaa usein itseksensä puuhaillessaan. Seuraava laulanta syntyi Lotan kootessa palapeliä:

*Hyppää tänne hop hop hop, hyppää tännepäin.
Näin näin, näin näin, näin näin näin, lallal lallal lal.
Ei mene sikin sokin vaan oikein oikein pää-in.
Oikein oijoi joijoi oijoi oijoi!
Oi-kein pää-in, oi-kein pää-in.
Tule tännepäin (taukoa)
Hyppää tännepäin.
Lyllyllyllyl lyllyllylly [toistaa kerran]
Tillallallal tillallallal tillallallallaa [toistaa kerran]
[laulaen]*

Lapsen laulannan yhteydessä ei voi puhua laulun tekemisestä, kuten ei runolaulunkaan. Lapsen laulantaa voi verrata kansanrunoihin. Kansanrunoja ei voi sanoa tehdyiksi. Niitä ei tehdä vaan ne tekeytyvät itsestään ja muodostuvat itsestään. Lapsen laulanta on aina muuttuvaa ja aikaansa heijastavaa kuten runolaulukin. Runolaulussa improvisaation, esityshetkellä keksityn osuus on merkittävä (Laitinen 2010). Aineistossani Lotta improvisoi kerrontaansa laulannassaan:

*...kuin maalailaan
ja sitten ulos maalaa ja löysi linnun vaan.
miten sinä olet tänne hukkunu vaikka sinä kilistät poikiaan.*

niin ja mitä minä kilistän poikiaan.
 sitten se löysi kultakalan, joka tuli sinne päin.
 Katso, siehtä tulee kultakala. niinpä tuleekin.
 sitten tuli kuutti, sillä oli silmät ja suu ja nenä ja pyrstö ja tuo noin pienet siive..kädet.
 Ja sitten se ui ja löysi tipun sitten se haki sille erikoislasit, mitkä oli tosi sopivat.
 Eikä kelvannut niille.
 Minä voin tehdä teille pienen häkin.
 Kuka haluaa mennä pikkuseen häkkiin, joka on tosi pieni näin.
 sitten kun se meni, ja sitten ei mahtunu. Sitten se ei auttanu, vaikka siitä meno.
 ja Sitten delfiini tuli uudelleen.
 mitä te olette siellä eksyny.
 Ja sitten tuli lissä kaveruksia.[laulaen]

Runolauluun sisältyy loitsumaisuus. Wikipedian mukaan loitsut ovat lausuttujen, kuiskat-
 tujen, ajateltujen tai laulettujen sanojen ketjuja, joilla on tarkoitus vaikuttaa tapahtumien
 kulkuun tai aikaansaada jotain yliluonnollisesti. Aineistoni laulussa, jossa Lotta laulaa ik-
 kunasta katsoen lumisella pihamaalla lentävälle harakalle, voisi ajatella olevan loitsumaisia
 piirteitä. Laulussa Lotta miettii keinoja, miten harakka löytää ruokaa jäisestä maasta. Eri-
 tyisesti kohta *kaikkia kukit alkaa kukkimaan* voisi toimia auttamisloitsuna.

*Titityy, titityy. Nyt untemaille nuku vain. mene talviunille. noki vain, etsi matoja mullasta. Tule mei-
 jän pihalle, alapihalle niin mene siihen mullan kohalle, niin siinä on sinulle matoja. Kuin siinä on si-
 nulle matoja. Mene talviunille tai etsi ruokaa. Noki sitä mejän pihamaatakin. Piha, piha, piha, piha
 pihamaata. Mutta siitäkin voi hankalasti löytää mutta kyllä minä voin sitten tulla auttamaan lapiolla
 tai sitä voisit auttaa sapiolla tai kirveksellä hakata jos löytää totanoin matoja tai aarteita.*

*Kaikkia kukit, alkaa kukkimaan. Kesälläkin alkaa kukkimaan. Sitten tulee hirveen isoja kukkia kuin si-
 tä sitä mukkia. Sitä ompi kasvattaen ompi sitä mukkia.*

*Laulu alkaa loppumaan, siitä Lotta soppumaan. Harakkani kesälläkin ampaa sopertaa. Sitten ne he-
 rää kesälle ja sitten talvella menkää talviunille.[laulaen] (**Harakalle ruokaa**)*

Heiskanen (2006) tarkastelee ekopsykologian näkökulmasta laulun ja luonnon yhteyttä
 jatkumona, josta ei voi päätellä, mistä musiikki alkaa tai mihin luonto loppuu. Ihminen voi
 vastata luonnon äänimaailman harmonioihin tuottamalla itse laulullaan musiikillisia ja
 tanssillisia hahmoja. (Heiskanen 2006, 170.) Mielestäni aineistossani lapsen laulannasta
 voi selvästi nähdä lapsen luontoyhteyttä esimerkiksi hänen laulaessaan räkättirastaille.

*Tulkaa tännepäin, koska laulan teille ystävät.
 Kunhan tulette tännepäin, sinä tulen tännepäin. [laulaen]
 Ei ne tullu! [puhuen]
 Kunhan laulan näin,
 ystävä-ää-äin.
 Laula pikkulinnuille, kun on ystäväin.
 Laulan pikkulinnuille, hyppää ystäväin.
 Laulan pikkulinnuille, pikku ystäväin.
 Laula tännepäin. Otan teistä kuvan.[laulaen]
 Hei, pikkulintu! [puhuen]*

*Laulan uudestaan. Kunhan laulukunta, on pikku peloton.
Minäpä laulan teille, kunhan saula leille.
Olet ystävä. Olet minun ystävä.
Pysähtelet siihen ja pompit laulukannelle.
Kunhan delfiini laulaa, kuudin kannelle tai sannelle.
Räkättirastaat, räkättirastaat, tulkaa tännepäin!
Räkättirastaat, räkättirastaat, tulkaa tännepäin. [laulaen] (Ystävänä räkättirastas)*

6.4 Liike laulannassa

Laulaminen antaa kehonliikkeille muotoa (Bjørkvold 1991, 72). Liike antaa myös lauluun muotoa ja rytmiä. Aineistostani nousee esimerkkejä siitä, miten lapsi käyttää laulamista silloin, kun fyysiset taidot eivät riitä vielä siihen, mihin haluaisi. Kun kävimme luistelemassa, huomasin lapsen pettymyksen siitä, ettei luisteleminen onnistunut niin kuin hän oli etukäteen kuvitellut. Kotona luistelu ja siihen liittyvät kuviot onnistuivat laulaen ja lattiaa pitkin luistellen juuri niin kuin lapsi itse oli ajatellut. Onni ja tekemisen nautinto oli huomattava. Seuraavaksi laulun alusta katkelma, jonka kerronnassa näkyy erilaisia kerrostumia tapahtumista.

*Luistelutyttö mä oon [3 kertaa] oo-oon [luistelee sukkasillaan pitkin lattiaa]
ristiin rastiin lallal laa [toistaa; heiluttaa käsivarsia laittaen ne ristiin vuorotellen]
luistelutyttö mä oon rallallaa,
Mistä minä tiän ja ristiin rastiin, ristiin rastiin [3 kertaa]
Ikkunasta mä heilutan jos lähtee isä ja äiti [pysähtyy itseään keinutellen katsomaan ulos ikkunasta]
jos on kukkia ampiaisia vain koko päivän sisällä
jos on kukkia ampiaisia sisällä ja koko päivä ulkona
luistelutyttö mä oon [toistaa] laulat yksin soon
ammoista ja ristiin, rastiin [toistaa] katon ikkunasta ja heilutan isille ja äitille, jos ne lähtee kauppaan
Jos on ampiaisia ulkona, koko päivän sisä-, ulkona
jospa ois koko päivän ulkona ampiaisia
niin oisin koko päivän sisälläkin
ja ne on koko päivän ulkona
ja luistelutyttö mä oon, luistelutyttö mä oon [lähtee luistelemaan pitkin lattiaa]
soitto yksi soon, mistä tiedät moon?
luistelutyttö mä oon
tuu mukaan!
luistelutyttö mä oon [toistaa 4 kertaa; luistelee pitkin lattiaa]
osaatko mennä hemppailee, simppaille, lomppeilee hemppailee tellan tee?
osaatko mennä näin näin näin? [toistaa kerran]
[laulaen]*

Laululla ja liikkeellä on yhteys; ilman laulua ei syntyisi liikettä, eikä ilman liikettä syntyisi laulua. Paju kirjoittaa lasten kommunikoivan liikkeillä ja siten liikkeet olevan myös tekoja. Liikkumalla ruumis hahmottaa kolmiulotteisen maailman. (Paju 2013, 154.) Lapsi on laulaessaan fyysisesti liikkuva ja aktiivinen. Myös auton liike saattaa synnyttää laulun, vaikka lapsi ei pääsekään liikkumaan kokonaisvaltaisesti. Auton kääntyminen ja nopeuden hidastuminen vaikuttivat myös laulun nopeuksiin ja rytmiin.

*Autolla ajella saa mutta illalla ei.
 Autolla saa ajella, niin kuin nönkön nöö.
 niin kuin se ajelee kupperiskeikkaa ja kupperiskeikkaa ja
 täähän ei tiä mistään, mistä ajoitus näin mistä ajoitus. [rytmi hidastuu]
 ja kupperiskeikkaa, kupperiskeikkaa, kupperiskeikkaa vaan [toistaa]
 humpperis humpperis humpperis
 humpperis humpperis humplallaa
 leikit loppuu, leikit loppuu, leikit loppuu ja lal lal lal lal vierus vaan.
 Ystävät, nyt ei voi leikkiä.
 Leikit loppuu ja utrudikään
 Nytpä saksataan mistä arvoitus nyt arvoitukset.
 Autolla ajellaan, autolla ajellaan pienin pienin pienin vaan.
 lallal lallal lallala lallal [toistaa]
 leikit loppuu, leikit loppuu lallal lallal lallal laa [toistaa 4 kertaa; hidastuen loppua kohti]
 ystävät keikkaa, ystävät keikkaa, ystävät ystävät keik...*

L: Ollaanko me jo päiväkodissa?

M: Nyt ollaan perillä.

L: Noniin, mä lauloin, mä en halua leikkiä... nyt ne on lähteny jumpalle. (Päiväkotimatka)

6.5 Laulantaan vaikuttavia elementtejä

Aineistossani näkyy, että aineelliset esineet ovat ohjaamassa, kutsumassa ja mahdollistamassa lasta laulantaan. En voi olla huomioimatta eri objektien kutsuja laulujen syntymisessä ja tapahtumien kulussa. Esimerkiksi lapsen näkemä tuulen mukana kulkeva pilvi tai ulkona lentävä harakka muuttaa toiminnan suuntaa ja synnyttää laulun, vaikka ne molemmat ovat lapsen ulottumattomissa. Lapsi näyttää käyttävän laulaessaan erilaisia materiaaleja ja niiden ominaisuuksia mielikuvituksellisesti. Esimerkiksi Lotta saa pilven ratsuksi laulannassaan:

*Tule pilvi pehmoinen, laske maahan hiutale
 ja sitten tule mene ite maahan ja minä kiipeän kyytiin
 niin poni heppa hei. Pikkunen heppa on kanssasi...
 Hepo pieni pehmoinen, pimpeli pompeli pom...[laulaen]*

Isänpäivä -episodissa Lotta laulaa kanteleella säestäen.

*Pikkulintu lauloi puussa. Mistä, mistä, ystävästä.
 Paljon onnea lauloi se. Paljon onnea, paljon onnea.
 Mistä tiedät vuoriston?
 Hämähäkit kutoo verkkoaan. [sormet liikkuu kielillä kutovasti]
 Lallal lallal lallal laa,
 tärisee kuin vuori. [sammuttaa sormilla soinnin] [laulaen]*

Toinen [nousee seisomaan ja katselee ympärilleen] tää on mulle [soittaa hetken] paljon onnea vaan.[puhuen]

Esineen kutsu voi olla kuuluva, kuten tässä kanteleen. Sillä voi myös olla merkitystä siihen, mitä lapsi kertoo laulaen. Sen voi nähdä vaikuttavana elementtinä, joka synnyttää laulua. Paju (2013, 198) kirjoittaa ihmisten, asioiden ja esineiden muodostavan sen, mitä tapahtuu. Hänen mukaan ihmisen tekeminen on riippuvaista toisista ihmisistä, menneistä kokemuksista, esineistä ja kokemuksista niiden käytöstä (Paju 2013, 202). Pajua (2013, 208) mukaillen, kun lapsi käyttää kannelta, syntyvä kokemuksellinen ruumiin rajan häilyminen on esimerkki ruumiin rajan epämääräisyydestä. Voisi ajatella, että soittajan, soittimen ja sävelen välillä on välitön kontakti esimerkiksi soittimen värinän siirtyessä laulun sanoihin, ...*Lallal lallal lallal laa, tärisee kuin vuori.*

Riskan (1996) mukaan toisen olennon tai esineen syvempi olemus, sen sisäisyys, välittyy meille kuulon kautta. Ääni voi kertoa enemmän, koska se on hienovaraisempi ja aineettomampi kuin konkreettiset laadut. Näin toisen olennon tai esineen sävelen kuuleminen ylittää aineellisen pinnan rajan. (Riskä 1996, 165.) Ojalan ja Väkevän (2013, 16) mukaan luova suhteemme ääneen on kuitenkin näivettynyt musiikkikulttuurissamme. En ajattele sen koskevan vielä pieniä lapsia. Lotta näyttää vastaavan elinympäristönsä ääniin; luovasti laulannallaan hän aivan kuin avaa uutta tilaa. Hän reagoi heti linnulle puhuen ja laulaen linnun laulua kuullessaan.

Lintu tule tänne! [puhuen]

Pikku lintu laulaa, ompii iloissaan.

Laulaa pieni pienoinen, on pieni mieloinen.

Tule alas niin me lauletaan, kaikki vaan. [laulaen]

Lapsi käyttää kerronnassaan monia lähteitä. Kerronnassa näkyy selkeästi esimerkiksi aineksia ja juonen kulkuja lapselle tutusta kirjallisuudesta. Aineistossani spontaanissa kerronnassa on kertomusta, jossa huomaa lapsen poimineen aineksia kirjallisuudesta. Lasten kerronnassa esiintyy toisinaan samoja juonenkulkuja kuin alkuperäisissä tarinoissa, vaikkakin esiin tuodut asiat muuttuvat kertojan mielessä omaksi. Tämä kertoo lasten tavasta ajatella ja nähdä asioita. (Karlsson 2014, 183.) Lotta on ottanut kerrontaansa Lumikki-sadun elementtejä kertoen välillä laulamalla. Lumikki koputtaa rekka-auton oveen ja kohta kerrontaan tulee sävel mukaan.

Tää koputtaa tän auton oveen. kop kop! [puhuen]

minulle tarttee äitinkin mutta oma äitini.

minulla pitäis olla toinen äiti, mutta en löydä. [laulaen]

minä tanssin kuin, venehistä kuin.

Mistä ilo suitsuitsuit, toinen tapaus kuin, ei mee hyvin, kaa. [laulaen]

Mennee toinen tapauskin, piiri pieni pyörii. [laulaen]

Ympäristö vaikuttaa siihen, mitä lapsi laulaa. Pihalla hyppelevä räkättirastas muuttaa lapsen toiminnan suuntaa ja synnyttämässä laulua yhtenä elementtinä. Katson laulamista kerrontaan kuuluvana osana kokonaisuutta, jonka virtaan sattumalta harakka lentää ja josta lapsi kertoo laulaen. Myös pilvi tulee kerronnan tilanteeseen. Pilvi vaikuttaa toiminnan virtaan ja muuttaa sitä. Sävel itsessään on helposti saatavilla oleva väline, jonka voi ottaa mukaan erilaisiin tilanteisiin.

7 Tutkimuksen arviointi ja luotettavuus

Huttu-Hiltusen (2011, 12) mukaan ”laulu on ikaikainen inhimillinen kommunikaation ja itseilmaisun muoto, joka ansaitsee tulla kuvatuksi omista piirteistään ja merkityksistään käsin.” Tämän takia laulamisen tutkiminen eri ilmenemismuodoista käsin on merkittävää. On tärkeää tutkia myös lasten laulanta, ei pelkästään opetettujen laulujen oppimista. Tutkimukseni tuo omalta osaltaan tietoa lasten omaan kulttuuriin kuuluvasta spontaanista laulamisen tavasta, laulannaksi. Voimme antaa lapsen laulannan vaikuttaa käsityksiimme tuomalla sitä tietoisuuteen, huomaamalla, hyväksymällä ja antamalla sille tilaa.

Syrjälä (2007) kirjoittaa kerronnallisen tutkimuksen voiman olevan siinä, että sen avulla voidaan saada lukija eläytymään tarinaan ja kokemaan sen todeksi (Syrjälä 2007, 240). Tämän kokemuksen myötä lukija voi vakuuttua tutkimuksen uskottavuudesta. Lapsen spontaanit laulut ovat tutkimuksessani tie, jota pitkin voi päästä lähemmäksi lapsen käsitystä itsestään ja ympäröivästä maailmasta. Lapsen lauluista heijastuu lapsen omia tunteita, kiinnostuksen kohteita sekä tunnetta omasta itsestään. Laulut ilmentävät yksilön yhteyttä ympäristöönsä. Toivon, että lukija pystyy eläytymään edes hiukan Lotan kokemusmaailmaan aineistoesimerkkieni avulla, vaikka ne kuvaavat vain pienen osan laulantatilanteesta. Kuitenkin vahvuutena työssäni pidän lapsen laulannan esiin nostamista.

Pidin videointia sopivana keruutapana laulujen kerrontaa tallentaessani. Videoiden avulla pääsin palaamaan tilanteisiin ja niitä uudelleen katsomalla pystyin tarkentamaan päätelmiäni. Sitä mitä sain tallennettua, on kuitenkin vaikea esitellä kirjoitetussa muodossa. Siksi olen nuotintanut yhden lauluista. Lopulliseen versioon nuotinnoksesta sain apua Juha Hakuliselta.

Kurkelan (1996, 92) mukaan ”spontaanissa leikissä ilmenevää itseyyttä tulee suojella ja suhtautua siihen erityisen kunnioittavasti”. Tutkijan roolissa olevana äitinä pystyin olemaan sensitiivisesti lasta kuunnellen ja pyrin tiedostamaan lapsen olemisen vakavuuden kaikessa hauraudessaan. Onko äiti kuitenkaan oikea henkilö tallentamaan lapsensa kerrontaa tutkimustarkoitukseen? Väisänen (1938) kirjoittaa nuotintamisen osalta juuri vanhemman ja lapsen välisen suhteen tuovan objektiivisuutta, koska muistiinpanoista tulee ”sisävertailullisesti rikkaita” kun tutkittava on jatkuvasti läsnä. Väisänen pitää erityisen merkityksellise-

nä myös tietoa aikaisemmista musiikillisista vaikutteista, joille lapsi on ollut alttiina. (Väisänen 1938, 229.)

Ymmärsin laulantaan liittyvän kerronnan monista aineksista koostuvaksi, josta itse pystyin tekemään vain omia tulkintojani. Laulaminen onkin kieli, joka on erilaisista kerrostumista ja vaikutteista koostuva, jatkuvasti elävä ja muuttuva kokonaisuus (Vadén 2007, 95). Lapsen laulannan rytmiä ja melodiikkaa tutkiessaan Väisänen pitää tarkoin huomioitavana, paitsi lapsen, niin myös hänen äitinsä tai muun laulaja-hoitajan laulaman tuutulaulun tyyppillistä sävellajia.

Laulannasta voi saada lasten ajattelutavan lisäksi kehitystason mukaista tietoa tonaliteetista ja yleensä lapsen mahdollisuuksista. Lapsen improvisoimat sanat ja sävelet saattavat innostaa samanikäisiä lapsia aivan eri tavalla kuin valmis laulu, jonka aikuinen on valinnut.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisille voidaan lapsen erilaisten kerronnan muotojen tutkimisen kautta tuoda tietoa lasten tavoista kertoa ja myös siitä, millaista lapsen oleminen on kotona. Näin voidaan herättää keskustelua siitä, miten paikat, jossa lapset elävät, mahdollistavat ja huomioivat lapsen kertomisen monimuotoisuutta. Lasten laulannan tutkiminen kerronnan muotona on monin tavoin perusteltua.

Tutkimuksen tekeminen kotona äitinä on myös eettinen valinta, vastuun ottamista ”kentstä” sen ehdoilla (ks. Paju 2013, 207). Viljamaa (2012, 187) kirjoittaa, että kodin valitseminen tutkimuksen tekemisen paikaksi ei ole eettisesti ja metodologisesti viatonta tai neutraalia sen enempää tai vähempää kuin päiväkodin tai koulunkaan. Minulla on omat ennakkoletukseni, kokemukseni ja historiani, joiden kautta tulkitseen kenttää (vrt. Paju 2013, 68). Minulla on myös lapseni kanssa tyyppillisestä tutkijan roolista poiketen yhteiset kokemukset ja historia aina odotusajasta asti. Ei ehkä aiheeksikaan olisi muotoutunut laulamalla kertominen, jos lapsi ei olisi ollut ennestään tuttu. ”Äitinä saan kuunnella sellaista, mikä ei tulisi näkyviin missään muualla eikä missään muussa ihmissuhteessa” (Viljamaa 2012, 59). Tämä ajatus sisältää sen, mitä olen eniten miettinyt tutkimusta tehdessäni. Ainutkertaisten tilanteiden vuoksikin minun on oltava herkkänä ja harkittava asioita tilanteiden mukaan. Vaikka olen kertonut lapselleni eri tavoin tutkimuksen tekemisestä, ymmärrän ja tiedän, ettei lapsi ole kertonut ja laulanut mitään tutkimustani varten. Välittämisen moraalinen näkökulmasta on keskeistä miettiä, miten tutkimus palvelee tutkittuja henkilöitä ja miten he voivat päästä osallisiksi tuloksista (Syrjälä, Estola, Uitto, Kaunisto 2006, 193). Yhtenä

keinona päätin lukea lapselle iltasatuna hänen omaa kerrontaa. Vaikka Lotta oli antanut minulle siihen luvan, hän keskeytti lukemiseni seuraavalla kysymyksellään, joka pysäytti minut miettimään lapsen yksityisyyttä:

L: Miksi oot kirjoittanu? [painokkaalla äänellä]

Viljamaa (2012) kirjoittaa Denziniä lainaten, että ”elämät ja tarinat joita kuulemme ja tutkimme on annettu meille sillä lupauksella, suojelemme niitä, jotka ovat jakaneet ne kanssamme”. Siitä, mitä lapset itse ajattelet tutkimuksessa mukana olosta, on kirjoitettu hyvin vähän. (Viljamaa 2012, 61.) Ajattelen, että lapset kertovat aina omilla tavoillaan myös tutkimuksessa mukana olosta. Äitinä minulla on paras mahdollinen tilaisuus kuulla, sillä hetkeä, jolloin lapsi kertoo juuri tietystä asiasta tai kertooko ollenkaan juuri tutkijalle on yhtä vaikea ennustaa kuin spontaanin laulun syntyä.

Aineistonkeruu äitinä lisää tutkimukseni luotettavuutta, sillä lapseni persoonallisuus, sosiaaliset suhteet ja miljöö ovat minulle mahdollisimman tuttuja. Siksi minulla on mahdollisuus kuvata kerrontatilanteen kontekstia, kertojan tekniikkaa, laulun suhdetta kertojaan ja miljööseen laajemmaltakin ajalta. Tutkimuksessani minun täytyi tehdä valintoja mistä aloitan, mihin lopetan, mitä sisällytän kertomukseen ja mitä jätän pois. Rakennan ja luon kaikesta tästä, joka lopulta kuitenkin on minun tulkintaani asioista.

Laitinen (1991) kirjoittaa musiikin olevan niin herkkä ja arka itseilmaisun muoto, että vaikka tallennus olisi tehty esityksen aikana, ei tallentamisen mahdollista vaikutusta esittämiseen voi sivuuttaa (Laitinen 1991, 73). ”Tilanteeseen voi vaikuttaa tallentajan persoonallisuus, kohtaamisen sisäinen luonne, tallennettavan mieliala tai muu kuviteltavissa oleva syy” (Laitinen 1991, 75).

Alkuvaiheessa mietin aiheen vaihtamista monta kertaa, koska olin epä tietoinen lapsen laulannan tallentamisen onnistumisesta ja siitä, saanko laulantaa riittävästi. Kun aineistoa oli tarpeeksi, lapsen kerrontaan liittyvän aiheen laajat mahdollisuudet toivat innostavuudessaan mukanaan rajaamisen vaikeuden. Ensimmäisenä aineistonkeruupäivänä videoin ja tein muistiinpanoja, joiden avulla huomasin laulaen kerronnan. Oliko se sattumaa? Siitä halusin ottaa selvää. Kiinnostuin lapsen omista sävelistä ja omasta säveliin kietoutuneesta kerronnasta. Luin lisää aiheesta ja innostus kasvoi lukemisen myötä.

Ennen kuin vaihdoin lapsen ehdottaman nimen Lotaksi, keskustelin ja kuuntelin lapsen mielipiteitä asiasta. En kuitenkaan voi tehdä tutkimusta niin, että lapsi ei olisi tunnistetta-

vissa mutta ajattelen, että lapsen henkilöllisyys ei kuitenkaan paljastu lukijalle niin helposti.

Kerronnallisessa tutkimuksessa kuljetaan toisen ihmisen elämän henkilökohtaisilla alueilla (Syrjälä, Estola, Uitto, Kaunisto 2006, 183). Vastuu lapsen henkilökohtaisen kokemusmaailman avaamisesta muille on minulla, koska lapsi ei itse voi vaikuttaa siihen, mitä asioita jätän kertomatta ja mitä en. Mietin, mitä lapseni ajattelee myöhemmin siitä, mitä hänestä on kirjoitettu. Tätä en voi tietää. Väisänen (1938, 231) toteaa tällaisesta tilanteesta: ”Kuka pa meistä aikuisista ei haluaisi kuulla varhaislapsuutemme ääniä ja säveliä!” Toivon hänen saavan aineksia oman itsensä rakentumiseen. Leppänen (2013, 340) kirjoittaa, etteivät lapset voi ikänsä vuoksi osallistua edes itse päätökseen siitä, haluavatko he mukaan tutkimukseen vai eivät. Ajattelen, ettei lapsille olekaan luontaista tehdä päätöstä osallistumisesta aikuisten tavoin mutta he kertovat halukkuudestaan eri tilanteissa eri tavoin, joita aikuisen tulee tarkkailla. Syrjälä, Estola, Uitto, Kaunisto, (2006, 184) puhuvat välittämisen etiikasta, jossa mitkään säännöt eivät riitä, vaan keskeistä on pyrkiä tilanteen ainutlaatuisuuden tunnistamiseen ja responsiivisuuteen eli herkkään reagointiin.

Lapsen näkökulmasta en toimi samalla tavalla kuin yleensä arkipäivänä, kun istuin sohvalla kirjoittaen ja osallistuin heti keskusteluihin ja vastasin lapsen kysymyksiin. Kuulen äitinä, mitä lapsi itse ajattelee tutkimuksen tekemisestä. Näkemys poikkeaa tavanomaisesta tutkimuksen teosta. Kun kerroin Lotalle tutkimuksen tekemisestä, hän kysyi:

L: Ai, ootko sää tutkimusmatkailija?

Kun muut pro gradu -tutkielman tekijät tutkimusryhmässämme miettivät tutkimuslupakysymyksiä, minä mietin, miten ja milloin kysyn suostumusta lapseltani hänen kertomisensa käyttämisestä tutkimuksessa. Viljamaa (2012, 186) pohtii lapsen oman allekirjoituksen merkitystä ja kysyy onko vaarana, että poimimme aikuisten maailmasta käytänteitä olettaen, että ne merkitsevät lapselle sitä mitä meillekin. Allekirjoitus ei siis merkitse lapselle samaa kuin aikuiselle.

Viljamaa (2012, 183) kirjoittaa tutkimuksen etiikan olevan persoonallisia ja tilannekohtaisia tekoja elämässä ja myös tutkimuksessa, joka myös on elämää. Näin välittämisen etiikkaa voidaan käyttää tietoisesti työvälineenä tutkimuksen eri vaiheita arvioitaessa (Syrjälä, Estola, Uitto, Kaunisto 2006, 183). Viljamaa (2012) kirjoittaa samalla tavalla metodinkin olevan tekoja, kaikkea sitä miten tutkimusta tehdään. Hän näkee metodologian ja etiikan

kietoutuvan tiiviisti toisiinsa tutkimuksessaan, vaikka usein metodologiset ja eettiset kysymykset nähdään tutkimuksessa toisistaan erillisinä sarakkeina. Viljamaa kirjoittaa tutkimuksensa tekojen olevan usein liikkumista tärkeinä pidettyjä asioita kohti. Ne ovat voineet olla myös tunteiden ehdottamaa muutosta (Viljamaa 2012, 183). Viljamaa (2012) kirjoittaa, miten keskeneräisyyteen jääminen ja toisen selittämättä jättäminen voivat antaa hänen erityisyydelleen tilaa. ”Sillä siinä vaiheessa kun tiedän, miten asiat ovat, lakkaan näkemästä toisia, lapsella olevia vaihtoehtoja.” (Viljamaa 2012, 63.)

8 Pohdinta

Vaikka runolaulusta löytyykin samankaltaisia piirteitä lapsen laulannan kanssa, ajattelen niiden olevan kuitenkin laulamisen eri lajeja. Lapset ainutlaatuisina ja persoonallisina yksilöinä ja spontaanin laulannan taitajina antavat meille mahdollisuuden päästä tuntemaan runolaulantaa, jossa kuuluu kulttuurimme ja aikamme ääni. Ajatukseen sisältyy se, miten lapset tuottavat kulttuuria ja yhteiskuntaa uudella tavalla eivätkä toista vanhaa rutiininomaisesti (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 198). Aineistoni lapsen laulannasta voi nähdä kansamme kulttuurille luonteenomaisia laulamisen piirteitä, yhteyttä sävelelliseen peruslaatuun ja murteesta alueellista paikantumista Näin laulanta on heijastamassa osaltaan yleisesti maamme lasten laulannan tapoja. Jos haluamme tietoa lasten maailmasta, on Karlssonin (2006, 9) mukaan on löydettävä ne toimintatavat, jotka ovat luontaisia lapsille.

Koska lapsen spontaani laulanta on rinnastettavissa etnisen kulttuurin ilmiöihin, sitä voisi tutkia syvemmin etnomusikologian menetelmin. Lapsen laulannan musiikillisen tason tarkempi tutkiminen jää tässä tutkimuksessa vähälle. Kiinnostavaa olisi tutkia, esimerkiksi miten sävel korvaa kielellistä ilmaisua ja mitä ja miten kuulijana ajattelen sävelen kertovan. Musiikillinen taso ei siis tarkoita vain rakenteellista tarkastelua musiikissa. Vaikka laulannan musiikillisen tason esiin tuominen jäi vähälle, työni aikana pohdin, miten lapsen laulettuja kerronnan muotoja olisi parasta kuvata. Merkityksellisenä tutkimisen aiheena pidän siis, mitä musiikillinen taso tuo lisää lapsen kerrontaan. Aiheellista olisi myös tutkia, miten sukupuoli vaikuttaa tilaan, jonka aikuiset hyväksyvät lapsen laulannalle. Mielletäänkö kulttuurissamme laulamalla kertominen luontevampana tyttöjen kerronnan muotoihin? Lasten laulantaa tutkittaessa aikuisten näkökulmia pitäisi tuoda esiin, sillä niiden kautta olisi mahdollisuus lähteä kehittämään laulannalle tilaa antavia menetelmiä, sillä aikuiset päättävät usein lasten toiminnan mahdollisuuksista ja rajoituksista. Huomasin aineistossani lapsen kokemuksia kodin lisäksi liittyen päiväkotiin, mikä olisikin tutkimuskohteena mielenkiintoinen ja vähän tutkittu yhdistelmä.

Laulaen kerronta osoittautui hämmästyttävän monipuoliseksi ja se liittyi luonnollisena osana Lotan puuhailuun. Lapsen lauluinen elämäntapa yllätti minut. Aloin kuitenkin huomata sen yleisyyttä, kun kiinnitin muuallakin kulkiessani huomiota lasten jokaisella yksilöllisellä tyylillä ilmenevään laulantaan. Lapsen laulannan merkityksellistäminen on avan-

nut uutta tilaa elämänpiiriini ja samalla uutta suhdetta maailmaan. Tapa laulaa spontaanisti näyttää kuuluvan erityisesti alle kouluikäisten lasten olemiseen. Kuitenkin huomaan myös vanhempien lasteni ja heidän ystäviensä olemisessa saman oloista maailmassa olemista, jossa myös spontaani laulanta elää, ei kuitenkaan niin vahvana enää. Tunnistan itsessäni kulttuurimme suosimia tyylinormeja laulamista kohtaan, joista lapsen spontaani laulanta poikkeaa. Luulen, että tämän vuoksi se on jäänyt itsellenikin vähälle huomiolle, vaikka laulanta näyttää elävän vahvana lasten kulttuurissa. Lapsen laulanta on oma erityinen musiikin laji, jota länsimaisen kulttuurin piirteet eivät saisi olla tukahduttamassa.

Onko lapsen luku- ja kirjoitustaidottomuus osaltaan mahdollistamassa luovaan ja yksilölliseen ilmaisuun? Millainen aineistostani olisi muodostunut, jos olisin kerännyt aineistoa ainoastaan tehden muistiinpanoja? Laulanta ei vaadi aktiivista kuuntelijaa, lapset tuntuvat laulavan omassa tilassaan, itselleen. Siksi sitä ei ole tarkoitus jakaa tai opettaa muille, kuten valmiita lauluja.

Laitinen (1991, 84) kirjoittaa jokaisen kulttuurintutkijan päämääränä olevan ymmärtää tutkimaansa kulttuuria. Kun yritän ymmärtää lasten lauluista kerronnan kulttuuria peilaten sitä muinaiisiin kulttuureihin, huomaan tiedoissani puutteita ja lapsen laulannassa ulottuvuuksia, jotka puuttuvat omaksumastani opitusta järjestelmästä.

Tämä tutkimus on muotoutunut lapseni spontaanisti syntyneiden laulujen innoittamana. Kun lähtee kuuntelemaan toisen kerrontaa ja tapaa toimia, pääsee kokemaan läheltä kertojan tapaa ajatella ja käsitellä maailmaa (Karlsson, 2006, 9). Itse lumouduin laulannan omalakisuudesta ja pääsin sitä kautta ymmärtämään lähempää myös lapsen kertomisen tapojen jatkumojia.

Laulanta, joka kerronnan muotona häipyä hiljalleen lasten elämästä ja muotoutuu kohti aikuisilta opittua standardin laulun mallia, voisi liittyä merkityksellisenä kerronnan muotona koko elämän ajan jatkuvaan kasvuun. Ajattelen spontaanin laulannan valmiuksien lapsilla olevan luonnostaan. Erityisesti kasvattajien on olennaista miettiä, millaisia kerronnallisia oikeuksia lapsilla on. Väisänen (1938, 228) kirjoittaa että meillä kodeissa, varhaiskasvatuksessa sekä kouluissa lasten omavarainen laulaminen jää huomiotta ja lasten laulamisen traditio puuttuu. Moniulotteisen laulamalla kerronnan kautta voisi lähteä miettimään millainen lapsen elinpiiri on kerronnallisena ympäristönä. Funktionalistit keräsivät aineistoa ja tekivät tutkimusta huomioiden alkuasukkaiden omat asenteet, tulkinnat ja näkemykset ja heidän kultainen ohjeensa kuuluu: ”Kysy alkuasukkailta!” (Pentikäinen 1971, 41.)

Näin myös lasten kanssa ammatikseen työskentelevien tulisi huomioida musiikin jatkuva läsnäolo päivän eri hetkissä ja funktionalistien tavoin huomioida lasten tulkintoja maailmasta, joita lapset kertovat välillä laulamalla. Ahonen (1993) kirjoittaa Moorheadin ja Pondin tutkimuksen pohjalta lasten musiikillisen maailman olevan hyvin laaja. Moorhead ja Pond uskoivat, että länsimaisen musiikin liiallinen korostaminen saattaa olla lapsen musiikillisen kehittymisen kannalta haitallista siinä vaiheessa, kun lapsella ei ole riittävää kokemuksellista taustaa. (Ahonen 2003, 55.) Tiedoilla ja taidoilla on oppimisjärjestys ja liian varhaisessa vaiheessa jonkin rakenteen ymmärtäminen tai taidon oppiminen on näin mahdotonta. Spontaanilla laulamisella on merkittävä vaikutus myös kulttuurisen musiikin oppimiselle. Ahosen (1993, 58) mukaan spontaanin laulamisen piirteet voivat muodostaa ratkaisevan tärkeän pohjan länsimaiseen kulttuuriin kuuluvien tonaalisten ja rytmisten elementtien omaksumiselle.

Lapsille luontaiseen spontaaniin kerrontaan ja siinä lipuvaan säveleen sulautuu liike. Pidän myös tämän huomioimista olennaisena kasvatusta ja opetuskäytännöissä. Varhaiskasvatuksen kehittämisessä lasten laulanta voi näin toimia lastenkulttuurin merkityksiä välittävänä ja tietoa tuovana kommunikaation muotona. Varhaiskasvatuksessa huomioitava, merkittävä asia on huomioida äidin ja lapsen välinen dialoginen tunneverkko.

Jos tämä sävelien kautta ilmenevä ihmisenä olemisen muoto on aikuiselta kokonaan unohdettu, niin aina voi kysyä lapsilta. Sävelen kautta voi päästä lähimmäksi kerronnan sisältöjä ja saada uudenlaista näkökulmaa lapsen kerronnan analysointiin. Laitinen (1991) vertaa säveltä tuleen, joka on elävä valo. ”Sävelissäkin valo välkkyi, himertyi ja hiipui.” (Laitinen 1991, 80.) Kasvattajina kannatteleminen lapsen sävelen ”elävää valoa” muistaen, että valon voimme myös itsessämme sytyttää uudelleen. Silloin voi vain ihmetellä: ”Minussa on musiikkia, josta en ole tiennyt mitään. Minähän olen musiikkia.” (Laitinen 1991, 80). Näin voimme antaa myös lapsille oikeuden laulaa omaa kulttuuriaan. Näin tutkimukseni tehtävä on häivyttää laulamiselle asetettuja rajoituksia nykykulttuurissamme.

Tutkimuksessani olen pyrkinyt myös tavoittamaan jotakin siitä ”laulusesta luonnosta”, joka on meissä kaikissa. Spontaanin laulu liitetään myös teorioiden mukaan vain lapsen varhaiseen kehitykseen. Laulu voisi olla osa luonnollisempaa elämää myös myöhemmällä iällä ja kuten esi-isillämme on ollut arkipuuhia tehdessään. Huolimatta länsimaisen kulttuurin piirteistä suhtautua lapsen laulantaan, ajattelen lauluisen elämäntavan kuuluvan

luonnollisena lapsille ja meille kaikille. Näen runon ja laulun elävän varsinkin varhaiskasvatuksessa mutta voisimme antaa enemmän tilaa lasten omille, siihen hetkeen syntyville muunnelmille ja improvisaatiolle. En halua olla nostamassa lapsen laulanta tavallisuuden tuolle puolelle vaikka sävelen kautta sekin voisi olla mahdollista. Laulannasta ei pidä tehdä esitettävää taidetta. Laulanta elää jokaisella lapsella omalla persoonallisella tavallaan, aarteena lasten yhteisessä kulttuurissa.

Campbellin (1998, 5) mukaan lasten laulun oletetaan heijastavan niitä arvoja ja yhteiskunnallisia malleja, kulttuurisia realiteetteja, jotka lapsi on vähitellen omaksunut. Fredrikson toteaa laulun toimivan lapsen omassa kehityskaassa tärkeänä itseilmaisun vaiheena ja kanavana. (Fredrikson 1994, 64.) Huomion kiinnittäminen lasten laulannan tapaan on monin tavoin perusteltavissa. Lapsen laulanta on kuin liikkeessä olevaa akustista energiaa (Lehtonen 2010, 244).

Tutkimukseni innoittamana jatkan lapsen laulannan jäljittämistä ja haluan seurata sitä, väistykö ainutkertainen tapa kokea elämää laulaen ennen kouluikää länsimaiseen säveljärjestelmään enkulturoitumisen eli kulttuurin omaksumisprosessin tieltä.

Tutkimukseni kuvaa pienen välähdyksen yhden lapsen tavasta kertoa laulamalla mutta luulen, että samanlaisen vaikkakin jokaiselta oman tyyllisen kuvauksen voisi saada kenen tahansa lapsuusajoilta, lasten omasta, heille yhteisestä kulttuurista, joka on voinut unohtua aikuiselta. Aikuiset ovat oppineet kulttuurimme mukaisesti pitämään laulut sisällään. Lapsille tyypillinen spontaanius ja avoimuus ei jätä laulujakaan piiloon vaan ne pulpahtelevat toisten kuuluviin.

Lönnroth vertaa valmiita lauluja omiin lauluihin ja kirjoittaa, miten ”ne erkanevat yksinkertaisuudellaan ja elävällä luonnollisuudellaan, juurikuin metsä erkanevat keinotekoisesta puistosta”.

*Omat on virret oppimani, omat saamani sanaset,
tienpuolista tempomani, risukoista riipomani,
kanervoista katkomani, vesoiista vetelemäni...
tuuli toi sata sanaa, tuhat ilma tuuvitteli.
Virrat aaltona ajeli, lausehet vetenä vieri.*

9 LÄHTEET

Ahonen, K. (1993). Koululaisten vokaalinen improvisointitaito melodiantäydennystehtävissä. Joensuu, Joensuun yliopiston monistuskeskus.

Ahonen, K. (2002). Kuinka esiopetusikäiset valloittavat sävelavaruutta? Teoksessa: Niikko, A. (toim.) Esiopetusta linnan liepeillä. Saarijärvi, Gummerus kirjapaino: (s. 49–63).

Alanen, L. (2009). Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa: Alanen, L. & Karila K (toim) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere, Vastapaino: (s. 9–30).

Bardy, M. (2009). Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki, Yliopistopaino: (s. 17–46).

Björkvold, J. – R. (1991). Den musiska människan. Stockholm, Runa.

Blacking, John. (1967). Venda Children's Songs. A study in Ethnomusicological Analysis. Johannesburg: Witwatersrand University Press.

Campbell, P. (1998). Songs in their heads: Music and its meaning in Children's Lives. Oxford & New York: Oxford University Press.

Campbell, P. (1999). The Many-Splendored Worlds of our Musical Children. University of Washington. fall/winter 1999 (s. 7–14).

Erkkilä, R. (2005). Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa: Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Dialogia. Tartu. (s. 195–226).

Fredrikson, M. (1994). Spontaanit laulutoisinnot ja enkulturaatioprosessi; kognitiivis etnomusikologinen näkökulma alle kolmevuotiaiden päiväkotilasten laulamiseen. Jyväskylä, Jyväskylän yliopistopaino.

Hakomäki, H. (2013). Storycomposing as a Path to a Child's Inner World a Collaborative music Therapy Experiment with a Child Co-Researcher. Jyväskylä University Printing house. Jyväskylä.

- Heiskanen, I. (2006). Lauluinen luontomme. Teoksessa: Heiskanen, I. & Kailo, K. (toim.) *Ekopsykologia ja perinnetieto*. Helsinki, Green Spot: (s. 143–175).
- Helavirta, S. (2007). Lasten tutkimushaastattelu. Metodologista herkistymistä, joustoa ja tasapainoilua. *Yhteiskuntapolitiikka* 72(6): (s. 629–639).
- Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. (2010). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki, Tammi.
- Huttu-Hiltunen, P. (2008). Länsivienalainen runolaulu 1900-luvulla. Kuuden runolaulajan laulutyylin kulttuurisensitiivinen musiikkianalyysi. *Sibelius-Akatemian Studia Musica -sarjan julkaisu numero 34*. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Huttu-Hiltunen, P. (2011). Esipuhe. Runonlaulu – Akatemian haasteet. Teoksessa; Huttu-Hiltunen P., Seppänen, J., Stepsnova, E. Frog & Nevalainen, R. (toim.) *Laulu kulttuurisena kommunikaationa*. Jyväskylä, Bookwell Oy.
- Huttu-Hiltunen, P. (2011). Runonlaulu ei ole kuollut. Teoksessa; Huttu-Hiltunen P., Seppänen, J., Stepsnova, E. Frog & Nevalainen, R. (toim.) *Laulu kulttuurisena kommunikaationa*. Jyväskylä, Bookwell Oy.
- Kaasinen, S. (2008). *Nuku, nuku lapseni. Kehtolauluja ja hyräilyhetkiä*. Jyväskylä, Gummerus kirjapaino Oy.
- Kallio, KP., Ritala - Koskinen, A. & Rutanen, N. (2010). Johdanto. Teoksessa: Kallio, KP., Ritala-Koskinen, A. & Rutanen, N. (toim.) *Missä lapsuutta tehdään?* Helsinki, Nuorisotutkimusseura: (s. 7–13).
- Kallio, KP. (2010). Missä lapsuus tapahtuu? Teoksessa: Kallio, KP., Ritala-Koskinen, A. & Rutanen, N. (toim.) *Missä lapsuutta tehdään?* Helsinki, Nuorisotutkimusseura: (s. 215–227).
- Kanteletar, elikkä , Suomen kansan wanhoja lauluja ja wirsiä [koonnut Elias Lönnrot, 1839]. 1982. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Karlsson. L. (2006). Lapsitiedosta lasten omaan tietoon ja kulttuuriin. Teoksessa: *Lapset kertovat...* Karlsson, L. (toim.). Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakesin monistamo. Helsinki. (s. 8–17).

Karlsson, L. (2010). Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen. Teoksessa: Kallio, KP., Ritala-Koskinen, A. & Rutanen, N. (toim.) Missä lapsuutta tehdään? Helsinki, Nuorisotutkimusseura: (s. 121–141).

Karlsson, L. (2012). Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa: Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) Sukelluksia läpsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Turku, Suomen kasvatustieteellinen seura: (s. 17–63).

Karlsson, L. (2014). Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Ps-kustannus, Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kiili, J. (2006). Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus ipanoiden osallistumisesta. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 283. Jyväskylän yliopisto.

Krokkfors, M. (1984). Lapsi ja musiikki. Laulaminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, P-julkaisusarja N:o 14. Porvoo, Wsoy.

Kurkela, K. (1996). Leikin todellisuus s.83–96. Teoksessa: Jantunen, T. & Rönberg, P. (toim.) Anna lapsen leikkiä. Kirja leikistä ja lapsilähtöisyydestä. Jyväskylä, Gummerus. (s. 83–96).

Kurkela, K. (1982). Tulkinnan kohteena tulkinta. Alustavia huomioita musiikin tulkitsemisestä. Teoksessa: (toim.) Tarasti, E. Musiikin soivat muodot. Jyväskylän yliopiston musiikkitieteen laitoksen julkaisusarja A: tutkielmia ja raportteja, no 2. (s. 67–75).

Kyrönlampi-Kylmänen, T. (2010). Päiväkoti ja koti lapsen paikkana. Teoksessa: Kallio, KP. Ritala-Koskinen, A. & Rutanen, N. (toim.) Missä lapsuutta tehdään? Helsinki, Nuorisotutkimusseura: (s. 197–212).

Laitinen, H. (1991). Oma perinne vieraana kulttuurina. 1800-luvun suomalainen kansanmusiikki tutkimuksen kohteena. Teoksessa; Moisala, P. (toim.) Kansanmusiikin tutkimus. Metodologian opas. Helsinki, Valtion painatuskeskus.

Laitinen, H. Runonlaulanta vie matkalle muinaisiin ääniin. –matka muinaisiin ääniin ja elävää kansanperinnettä. Julkaistu: 12.08.2010. Luettu 3.4.2014. Saatavana http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/runonlaulanta_vie_matkalle_muinaisiin_aaniin_48486.html#media=48495

- Lehtonen, K. (2010). Musiikki ja psykoanalyysi. Teoksessa: Louhivuori, J. & Saarikallio, S. (toim.) Jyväskylä, Musiikkipsykologia. Bookwell Oy.
- Leppänen, T. (2013). Aikuinen tutkija lastenmusiikin kentällä. Teoksessa: Moisala, P. & Seye, E. (toim.) Musiikki kulttuurina. Sastamala, Vammalan kirjapaino Oy.
- Lieko, A. (1998). Lapsen kielen fonologinen kehitys. Virittäjä. Kotikielen seuran aikakauslehti. Vol 102, Nro 3.
- Moisala, P. (1991). Antropologinen musiikintutkimus Teoksessa; Moisala, P. (toim.) Kansanmusiikin tutkimus. Metodologian opas. Helsinki, Valtion painatuskeskus. (s. 105–137).
- Moisala, P. & Seye, E. (toim.) (2013). Musiikki kulttuurina. Sastamala, Vammalan kirjapaino Oy.
- Moisala, P. (2013). Etnomusikologian uudet haasteet. Teoksessa: Moisala, P. & Seye, E. (toim.) Musiikki kulttuurina. Sastamala, Vammalan kirjapaino Oy.
- Muhonen, S. (2013). Lasten musiikillisen luomisprosessin tukeminen alakoulussa - esimerkkinä sävellyttäminen. Teoksessa: Ojala, J. & Väkevä, L. (toim.) Säveltäjäksi kasvattaminen. Pedagogisia näkökulmia musiikin luovaan tekijyyteen. Tampere, Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. (s. 83-98).
- Nelson, K. (2006). Monologues in the crib. Teoksessa: Nelson, K. (Toim.), Narratives from the crib. Cambridge (MA), Harvard University Press: (s. 1–23).
- Niemi, J. (2011). Nenetsien kertova lauluperinne: metodologisia kysymyksiä. Teoksessa; Huttu – Hiltunen P., Seppänen, J., Stepsnova, E. Frog & Nevalainen, R. (toim.) Laulu kulttuurisena kommunikaationa. Jyväskylä, Bookwell Oy.
- Ojala, J. & Väkevä, L. (2013). Säveltäminen luovana ja merkityksellisenä toimintana. Teoksessa: Säveltäjäksi kasvattaminen. Ojala, J. & Väkevä, L. (toim.) Tampere, Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. (s. 10–22).
- Paananen, P. (2003). Monta polkua musiikkiin. Tonaalisen musiikin perusrakenteiden kehittyminen musiikin tuottamis- ja improvisaatiotehtävissä ikävuosina 6–11. Jyväskylä, Jyväskylä University Printing House.
- Paju, E. (2013). Lasten arjen ainekset. Tampere, Juvenes print.

Pentikäinen, J. (1971). Marina Takalon uskonto. Uskontoantropologinen tutkimus. Helsinki, SKS.

Puroila, A-M. & Estola, E. (2012). Lapsen hyvä elämä? Päiväkotiarjen pienten kertomusten äärellä. Varhaiskasvatuksen tiedelehti Journal of Early Childhood Education Research Vol. 1, No.1. (s. 22–43).

Riihelä, M. (2012). Kertominen on lapselle sanallista leikkiä. Teoksessa: Sukelluksia lapsinäköiseen tutkimukseen ja toimintaan. Karlson, L. & Karimäki, R. (toim.). Jyväskylä, Jyväskylän yliopistopaino. (s. 197–233).

Riska, A. (1996). Lapsen kehityksen laadullisista ulottuvuuksista. Teoksessa: Jantunen, T. & Rönneberg, P. (toim.) Anna lapsen leikkiä. Kirja leikistä ja lapsilähtöisyydestä. Jyväskylä, Gummerus. (s. 29–38).

Riska, A. (1996). Sävelten siltaa myöten. Teoksessa: Jantunen, T. & Rönneberg, P. Anna lapsen leikkiä. Kirja leikistä ja lapsilähtöisyydestä. Jyväskylä, Gummerus. (s. 165–177).

Saarikallio, S. (2010). Musiikin tunne merkitykset arkielämässä. Teoksessa: Louhivuori, J. & Saarikallio, S. (toim.) Musiikkipsykologia. Jyväskylä, Bookwell Oy. (s. 279-294).

Salo, U - M. (1999). Ylös tiedon ja taidon ylämäkeä. Tutkielma koulun maailmoista ja järjestyksistä. Rovaniemi, Lapin yliopisto.

Saresma, T. (2007). Omaelämäkerran rajapinnoilla. Kuolema ja kirjoitus. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.

Syrjälä, L. (2007). Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa: ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valintoja ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). PS-kustannus. WS-Bookwell oy. Juva. (s. 229–243).

Syrjälä, L. Estola, E. Uitto, M. & Kaunisto S.- L. (2006.) Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. Teoksessa: Hallamaa, J. Launis, V. Löjönen, S. & Sorvali I (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: (s. 181–202).

Vaden, T. (2007). Luontomme ja kieli. Teoksessa: Heiskanen, I. & Kailo, K. (toim.) Ekopsykologia ja perinnetieto. Helsinki, Juvenes Print. (s. 90 - 106).

Viljamaa, E. (2012). Lasten tiedon äärellä; Äidin ja lasten kerronnallisia kohtaamisia kotona. Tampere, Juvenes print.

Väisänen, A. O. 1938. Lastensävelmistä. – Kalevalaseuran vuosikirja 18, (s. 116–157) .

Uusintapainos teoksessa Hiljainen haltioituminen : A. O. Väisäsen tutkielmia kansanmuusiikista

/ toim. Erkki Pekkilä. Helsinki : Suomalaisen kirjallisuuden seura, 1990. (Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia, ISSN 0355-1768 ; 527) (s. 227–245) .

